

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KAI HOLM

FRA LEMVIG

TIL THALIA

**TEATER
ERIN
DRINGER**

---

*Branner og Korch's
Forlag*

KAI HOLM

FRA
LEMVIG
TIL
THALIA

Teatererindringer

BRANNER OG KORCH
KØBENHAVN

FRA LEMVIG TIL THALIA

Af forfatteren er tidligere udsendt:

MAJOREN
LANGS HAVET OG ANDRE FORTÆLLINGER
EN LIMFJORDSDRENG
DEN NY DRENG

KAI HOLM

FRA
LEMVIG
TIL
THALIA

Teatererindringer

BRANNER OG KORCH
KØBENHAVN

»Fra Lemvig til Thalia, teatererindringer« er sat med Baskerville og trykt i Det Hoffensbergske Etablissement, København. © 1970 by Branner og Korch. Omslag af Lars Thorsen. Fotografier til bogens illustrationer er velvilligst stillet til rådighed af Teaterhistorisk Museum. Printed in Denmark.

ISBN 87 411 1553 8 hft.

ISBN 87 411 1708 5 ib.

En majdag i 1921 stod en ikke helt purung mand uden for den store port Nørrevold 50 – sceneindgangen til Folketeatret.

Porten var lige smækket i bag ham, og der var en hel del viderværdighed, før man kunne få den åbnet igen. Det tænkte han for øvrigt ikke på. Porten var smækket. Færdig!

Han så ikke, hvor kønt her egentlig var med den nyudsprungne Ørstedspark på den modsatte side og de unge træer på boulevarden. De havde kun stået her et par år, plantet efter at plankeværket, der havde dækket arbejdet ved anlæggelsen af den underjordiske kystbane, var faldet.

Han havde andet at tænke på.

For få minutter siden havde han aflagt prøve for den høje teaterdirektion derinde, professor Einar Christiansen og direktør Friderichsen.

Det havde efter hans egen mening været den rene fiasko, og han var blevet klar over, at skuespiller skulle han ikke være – kunne han ikke blive.

Nogle mennesker i den jyske by, han kom fra, havde forbindelser til direktør Friderichsen og havde fået denne prøve arrangeret. Man havde derovre set ham spille dilettantkomedie og ment, at der var evner ud over det almindelige amatør-mæssige.

Undervisning havde der ikke været lejlighed til at få, men selv havde han indstuderet nogle scener: Arv i Holbergs »Marskarade«, Skriverhans i »Eventyr paa Fodrejsen« og Per Søwren i Jeppe Aakjærs »Livet paa Hegnsgaard«.

Til dem havde en skuespiller ved Folketeatret givet stikord.

På scenen var han blevet blændet af det stærke lys fra rampe og herder – og det gjorde ham straks forvirret, men værre blev det, da der nede fra mørket i parkettet lød et kommanderende: »Værs’god!«

Det han havde præsteret, var den rene elendighed, syntes han. Det gjaldt blot om at komme igennem det – blive færdig og komme væk i en fart. Ud!

Og her stod han.

Han havde ikke andre ærinder i København og måtte snart se at komme tilbage til det lille Lemvig – og genoptage sin tilværelse som sadelmager – eller møbelpolstrer, det lød lidt finere. Forsøge at slå de kunstige tanker og drømme ud af hovedet.

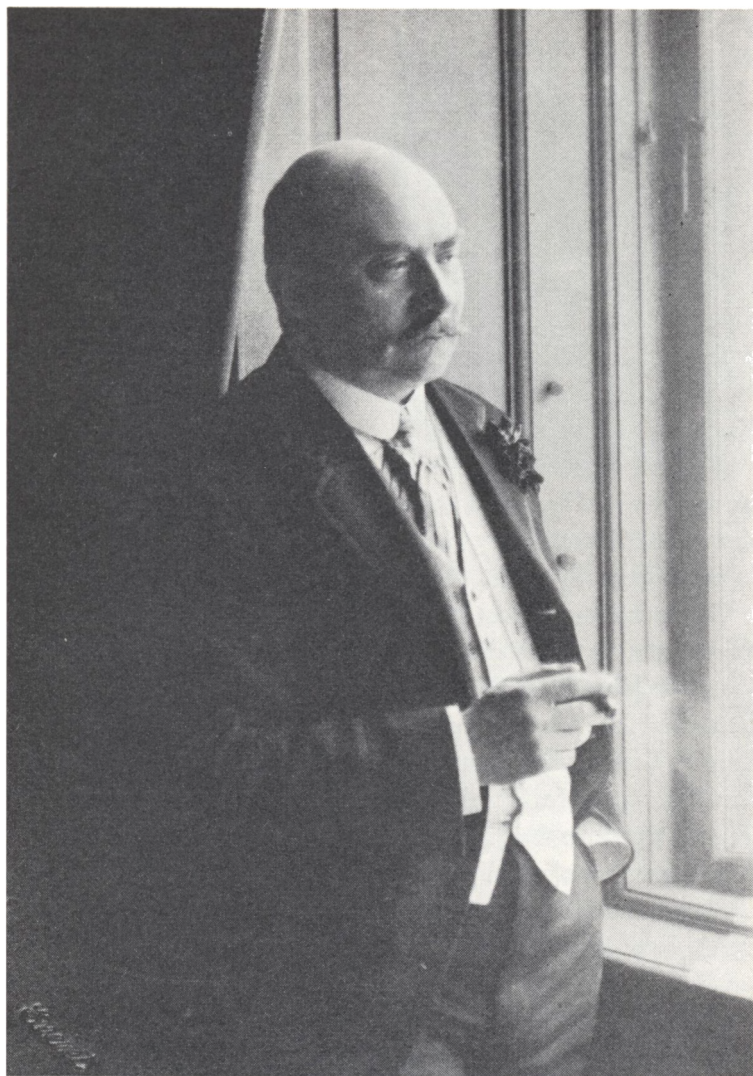
Porten blev åbnet bag mig, og ud ad den kom Sophus Bernhard, som havde givet mig stikord.

Han spurgte, hvorfor jeg var gået og fik det svar, at med det skidt jeg havde lavet, ville jeg ikke tænke mere på at komme til teatret. Han sagde, at det var da meget pænt, hvad jeg havde vist, men jeg tænkte, at andet kunne han vel ikke sige.

»De må da gå ind og hilse på direktøren og professoren,« sagde han.

Jeg blev lukket ind gennem porten, gik tilbage over gården og gennem den lille skuespillerfoyer ind på scenen bag kulisserne. Her var mørkt – kun en lille nødlampe brændte. Famlende kom jeg igennem en lille tapetdør og ud på tilskuerpladsen og stod så oppe i det, der kaldes orkesterlogen. Ingen havde bemærket mig. Herfra så jeg ned i parkettet – og ved en grønskærmet lampe sad to herrer.

Den ene var en tætbygget mand med et flot hvidt overskæg,

Professor Einar Christiansen.

professoren, fik jeg senere at vide. Den anden var direktør Friderichsen.

De var i samtale om noget, der ikke vedrørte mig, men de rejste sig snart, og jeg hørte ham med skægget sige: »Nå-ja, kære Friderichsen, som jeg før sagde om fyren, vi så på, kan jeg ikke fraråde ham at blive skuespiller. Jeg indrømmer min bemærkning, da han kom ind på scenen, at ham kunne vi hurtigt blive færdige med, men det må jeg frafalde, efter hvad vi så ham præstere. Der er store, åbenbare mangler, men et særpræget talent. Han har muligheder for at kunne blive en tiltrængt karakterskuespiller. For eksempel til afløsning af vores Emil Helsingreen.«

Jeg trak mig hurtigt tilbage til foyeren. Det var jo en helt anden snak. Når man kunne sige sådan efter *den* prøve, var det nok ikke værd at opgive – endnu.

De to herrer kom ud til mig; først nu fik jeg dem rigtigt at se.

Den mindste af dem var professor Einar Christiansen, som jeg vidste var dramatisk forfatter. Lille, men godt ved magt – i mørk jaket og sribede bukser. Men det var nok hans dagligtøj og ikke til ære for mig. Det martialske overskæg gav ham et bøst udtryk, men hans stemme var lys og skarp. Han talte hurtigt og førte ordet, som om det var ham, der bestemte. Jeg havde ellers fået at vide, at det var den anden, Friderichsen, der var teatrets direktør.

Han var højere end professoren og virkede meget distingveret. I det lidt, han sagde, lagde jeg mærke til en blød stemme og et sprog, jeg fandt smukt, men det var også alt.

De gav mig hånd, og professoren sagde noget om naturtalent, der *måske* kunne blive til noget. Han spurgte mig ud om, hvor jeg kom fra, hvad jeg var osv. og sluttede med at sige: »Men De har en lang og trang vej frem. Har De midler og tid, råder jeg Dem til at forsøge.«

Albert Luther.

Han sagde også, at jeg på kontoret kunne hente hans skuespil »Manden paa Højriis« og kigge på hovedrollen, i hvilken Axel Frische havde haft stor succes. Man ville tale med Albert Luther, der var skuespiller ved teatret om at give mig undervisning – ham kunne jeg sætte mig i forbindelse med efter sommerferien.

Farvel og på gensyn!

Folketeatrets port var min indgang til Thalia, derfor synes jeg, at den og starten skal med i mine første erindringer og indtryk fra det rigtige teater.

Gennem de snart forløbne halvhundrede år er jeg som skuespiller ved Folketeatret utallige gange gået igennem den port, og hver gang har den givet mig en næsten højtidelig fornemmelse og erindring om dengang – den dag – da jeg stod uden for den og var på nippet til at løbe fra *det*, der førte til en fuldstændig og dejlig omvæltning af min tilværelse.

Fra september samme år læste jeg så et par måneder hos Albert Luther i hans hjem på Dosseringen.

Hvor meget han lærte mig og gav mig af færdighed og udvikling, kan jeg ikke bedømme, men han satte mig ind i og belærte mig om teaterforhold – hvad der krævedes og hvordan teater var. Til uvurderlig hjælp for én, der faktisk var blank med hensyn til alt dette nye.

Han blev min ven.

På opfordring af Luther gik jeg også til en undervisning, der gjaldt stemmelægning og rensning af sproget, som hverken var dialekt eller lød kønt, men det noget flade »lilleby jysk«. Jeg blev elev hos komponisten og sanglæreren *Vilhelm Rosenberg*. Han må med.

Ligesom sin broder, forfatteren, oversætter, censor P. A. Rosenberg var han en lille sorthåret, bred mand. Hos ham gik jeg to gange om ugen i det næste par år.

Hele hans person struttede af liv og temperament. Øjnene lynede, og håret strittede. Om dette hår en lille episode. Han var hjemme blevet beordret til klipning hos en frisør. Medens operationen foregik, læste Rosenberg avis og lagde ikke mærke til, at håret blev lagt fladt ned i skilning med et par gode håndfulde brillantine.

Da jeg den dag kom hen til ham, var han helt ude af sig selv af raseri og viste mig sine fedtede fingre, der som sædvanligt var røget op gennem håret, som plejede at stå oprejst og tørt. En strøm af dejlige, blomstrende skældsord og eder regnede ned over frisøren og hele barberstanden – disse af fanden skabte kvaksalvere, der helt fra gammel tid havde taget livet af de stakkels mennesker, som søgte dem – og stadig fremturede i ødelæggende og menneskefjendsk virksomhed.

Foruden selve undervisningen, som jeg betalte beskedent for, lærte Vilhelm Rosenberg mig, hvad jeg skulle læse af og

Vilhelm Rosenberg.

om klassiske digtere: Georg Brandes' bog om Shakespeare, Edward Brandes' om Holberg og meget mere af det, jeg skulle kende, men vidste så forfærdende lidt om.

Når han skulle finde en bog, lukkede han en tapetdør op til et pulterkammer og ud derfra væltede værkerne. Som en terrier gravede han ned mellem dem, og når han havde hittet den bog, han ville have, skubbede han hele bunken ind igen og pressede med alle kræfter døren til om dem.

Jeg kunne komme til ham i mit sorteste humør, når jeg syntes, at det var håbløst, hvad jeg havde indladt mig på, men jeg gik altid fra ham glad og optimistisk. Hvorfor, kan jeg ikke forklare, da hans talen til mig kunne være temmelig brutal. Eksempel:

Han fandt ud af, at jeg havde en køn barytonstemme, og så skulle jeg lære at synge romancer. En dag da han havde rost mig for mit foredrag af »Hyrden græsser sine Faar«, slog han pludselig flygellåget i og råbte: »Hvad fanden kan det nytte?

En grobrian som De kan sgu ikke stilles op på et podie med de smukke sange – kontrasten er for himmelråbende!«

Vilhelm Rosenberg boede på førstesalen i Prinsesse Mariés Allé nr. 7. På vejen op til ham mødte jeg ofte en dreng, pænt klædt på i matrostøj. Han hilste altid høfligt med et lille danset buk. Det var den meget unge Svend Kragh-Jacobsen, den nu højt estimerede forfatter, balletentusiast og første-teaterkritiker ved Berlingske Tidende. Mere end nogen anden kritiker er han, selv om han kan dømmе hårdt, lige så forelsket i det, han skriver om som i det at skrive.

Mon han, der boede i etagen højere oppe, allerede dengang så de elever og aspiranter an, som han senere skulle tage under behandling?

Rosenbergs elevværelse var ét rod af papirer, noder og støv. Engang kom jeg ubetænksomt til at stryge hen over pladen på flygelet. Han fo'r op og snerrede: »Hold grabberne væk! Skal han ligesom kvindfolkene til at lave hovedrengøring?«

Da jeg var blevet optaget på Det kgl. Teaters elevskole og glædestrålende fortalte ham det, fik både teatret og jeg en omgang: »Denne bule, med krukkes og frikadellers intriger, dårligt repertoire, svigten af operaen –« osv., men efter en lille pause tog han mig om halsen og sagde: »Til lykke min dreng – det tror jeg det bliver for dig, og nu kan du undvære den gamle her.« Det kunne jeg ikke!

FOLKETEATRET

i begyndelsen af 1920'rne

Til dette teater havde jeg alle de fribilletter, jeg ønskede formedelst 35 øre i garderobeafgift – og jeg så samtlige forestillinger endda flere gange.

Det gav mig mine første »rigtige« teateroplevelser. Hidtil havde jeg kun kunnet nyde det rejsende teater, og det var ikke de fornemste forestillinger, der kom til Lemvig, som lå lidt kejtet og afsides for turnéruiterne og som eneste forbindelse til omverdenen havde den lille privatbane og en dagvogn. Derfor gik noget af det bedste teater udenom. Besværlighederne med at komme dertil var for store, og risiko for svigtende besøg i den lille by var der også.

Men lige fra 10–12-års alderen så jeg alt, hvad der kom, og da jeg ikke havde noget at sammenligne det med, var betagelsen og oplevelsen der hver gang. Også dér var det på fribillet. Min far, som var snedkermester, havde til opgave med svende og drenge at rejse scenen, når der skulle komme teater til byen, og da han også var scenemester under forestillingerne, lå adgangen til at se teaterkunst – oftest fra kulissen – lige for.

Scenegulvet blev lagt på lange bukke, den obligatoriske stuedekoration stod på drejeskinner med træer på den anden side, så der hurtigt kunne skiftes fra f. eks. friluftsscenen med elverdans i »Elverhøj«, udført af elever fra den lokale danseskole – til riddersalen, hvortil direktøren dog havde medbragt bagtæppe.

Det var efter eget ønske, jeg så det meste fra kulissen, da jeg her kom i berøring med de for mig ophøjede mennesker, der var så lykkelige at kunne være skuespillere.

At tænke på selv at opnå det var utopi og faldt mig ikke ind.

Forestillingerne her på Folketeatret var noget helt andet med det store, gode, faste ensemble. Først og fremmest blev jeg betaget af Ellen Rindom i »Jette Gebert«, og hendes samspil med den alsidige Albert Luther og den ægte, tilforladelige Knud Rassow, om hvem jeg syntes, at den ærlighed, han gav udtryk for på scenen, måtte være ham selv, hvad jeg da også senere fik bekræftet under hans mangeårige formandskab i Dansk Skuespiller Forbund.

Han, Albert Luther, og den meget populære Carlo Wieth var vel nok teatrets førstekræfter på herresiden. At jeg satte Albert Luther højest, var sikkert farvet af, at han var min gode og hjælpsomme lærer, som ikke ville modtage honorar for de mange timer, han ofrede på min opdragelse. Men jeg fik dog lov til at yde noget til gengæld ved at polstre en stor Chesterfield-lænestol til ham. Værkstedet var hans pulterkammer, og jeg var i den periode på halvkost hos hans elskelige fru Emmy. Oven i købet blev jeg en aften bedt til middag sammen med selv Jeppe Aakjær og den dejlige, frodige og morsomme Anna Jacobsen. Man fejrede den langvarige publikumssucces »Livet paa Hegnsgaard«, der særligt blev båret af Luther som originalen Per Søvren og af Anna Jacobsen som det gamle tyende Bitte Fip.

Repertoiret var afvekslende, men mest bredt folkeligt. En forestilling, som ikke var helt tilgængelig for mig, den første gang jeg så den, var det franske skuespil »Amerikabaaden«, men ved at se den gang på gang kom jeg til forståelse af, at det, der lå bag replikkerne, et stykkes atmosfære – det stum-

Anna Jacobsen som »Bitte Fip« i »Livet paa Hegnsgaard«.

Maria Garland.

me – kunne være det vigtigste. Og dette kom stærkt frem i samspillet mellem ægteparret Agnes og Carlo Wieth.

Folketeatret og dets historie er meget indgående behandlet i Robert Neiiendams store bog i anledning af teatrets 100 års fødselsdag i 1945 og skal ikke genbehandles af mig, der dengang i 1921–22 kun spillede med på tilskuerpladsen.

Kun må jeg nævne nogle af de faste skuespillere. Emil Hel-sengreen havde jeg særligt kig på, fordi professor Einar Chri-stiansen havde nævnt ham i forbindelse med mig. Jeg nød hans oprindelighed. Det var altid som om han ikke spillede komedie, men var sig selv lige meget i hvilken rolle, han viste sig i. Men selv om han måske var ens, passede han på en prik i dem alle. Han havde sikkert ikke nogen teori om spillemåde eller stil, deltog ikke i diskussioner om kunst, men vrængede, når han syntes nogen var for højt oppe. Han levede rollerne og gjorde det herligt.

Skulle det virkelig blive muligt at blive hans efterfølger – på en anden måde? Direktionen her ville jo se én igen.

Af andre kunstnere, jeg særligt glædede mig over, var Maria Garland, som jeg først syntes var noget »skrap« – nok fordi hun fik den art roller, men jeg fik hurtigt indtryk af hendes store vidtspændende talent og lærte hende senere at kende som det store varme og begavede menneske, hun jo var.

Richard Christensen virkede ikke i det ydre som det, man dengang forstod ved en skuespiller. Der var ikke noget »bohêmet« over ham, men på scenen kom hans tørre lune og stemme til fuld udfoldelse, og han var alle tiders hyggelige pastor Blicher i »Nøddebo Præstegaard«.

Men personalet var stort med unge og gamle – for mange at nævne. Jeg kendte dem jo kun på afstand, men længtes efter at være mellem dem.

Men så skete der noget ved mødet med en mand, som fik afgørende betydning for min fremtid.

JOHANNES NIELSEN

Det kunne ikke falde mig ind at besøge onkler, tanter eller anden familie i København og fortælle, at jeg var rejst herover for at blive skuespiller. Jeg kunne se dem for mig og høre deres »Å herregud« fulgt af en hoveddrysten og et beklagende skuldertræk. Det skulle jeg ikke nyde noget af.

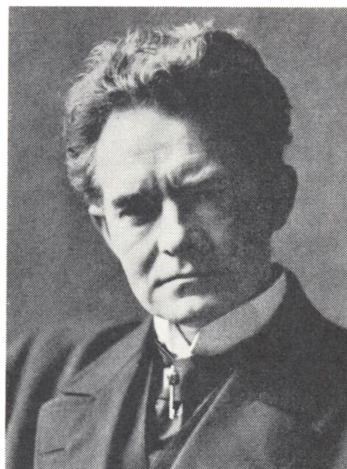
Men en kusine havde dog fået nys om min tåbelighed og fandt mig. Hun var selv, hvad man kalder teatertosset, men da hun ikke havde chancer for at få sine brændende ønsker om at blive skuespillerinde opfyldt, nøjedes hun med at søge og få omgang med kendte »navne«.

Hun havde talt med selve Det kgl. Teaters direktør, og han havde lovet at se på mig.

Jeg skulle hjem til ham i Toldbodgade en søndag først på eftermiddagen.

Kommet derop på slaget til den tilsagte tid, ventede jeg i en stue. Herfra stod en dør åben ind til et andet værelse, hvorfra der lød strygemusik. Jeg snød mig til at kigge derind – og der sad Johannes Nielsen med en cello mellem benene og spillede. Jeg blev skuffet. Herregud, var den lille mand med det røde hår, isprængt lidt hvidt virkelig direktør for det store kongelige teater på den anden side af torvet?

Satsen af musikstykket var til ende, og pigen, som havde lukket mig ind, gik forsigtigt frem og meldte mig. Jeg hørte ham irriteret sige »Åh, for fanden«, men han kom hurtigt ind til mig, stod i døren – længe forekom det – og så på mig. Han var alligevel større, end det havde set ud til, da han sad ned, og jeg syntes, han stadig voksede, mens han stod der. Det

Johannes Nielsen.

første indtryk af noget ubetydeligt var forsvundet. Hans blik bag de røde øjenbryn var stærkt og gav en ubehagelig fornemmelse af, at han så lige igennem én.

Pludselig smilede han og sagde venligt: »Nå, sådan ser De ud? Godt, at De ikke er nogen Adonis – der må jo være noget ved Dem, når *De* vil gå den vej. Sæt Dem ned.« Jeg havde »fået igen« på min første tanke om hans udseende.

Han spurgte ud om alt muligt og sluttede med: »Kom hos teatrets portner i kolonnaden på onsdag aften kl. 7^{1/2} og bring med, hvad De har læst hos Luther, men særligt, hvad De først viste ved prøven på Folketeatret. Farvel og på gensyn.« – Og lidt efter stod fyren, der for nogle måneder siden havde stået uden for porten på Nørrevold – igen fortumlet på gaden, men denne gang på et nyhavnshjørne.

Hos portneren til Det kgl. Teaters sceneindgang – meget beskeden og mørk syntes jeg – stod den unge Svend Aage Larsen og tog imod mig. Han, der senere blev en kendt international instruktør, var dengang på vej fra balletten over i

skuespillet. Det var ham ikke nok at blive henvist til at være karakter-balletdanser.

Han modtog mig med en hjertelighed, som var jeg en god ven. På vejen op ad stentrapperne myldrede det med travle mennesker, der forsvandt i dunkle gange. Det var mest ungdom og slet ikke de kendte skuespillere.

Sv. Aa. Larsen sludrede gemytligt, medens jeg benøvet så på alt det sære, vi kom forbi gennem magasiner fyldt med underlige figurer, møbler, sætstykker og alle mulige rekvisitter. Han fortalte også om direktør Johannes Nielsen som den elskelige store personlighed, der dog havde mange modstandere på teatret, på grund af de kraftudtryk han benyttede over for alle – uden hensyn til om de var nok så store og kendte kunstnere.

»De skal ikke lade Dem gå på af hans hastige væsen og hidsige temperament,« sagde han.

Da Johannes Nielsen var lidt forsinket, blev der tid til at se på de scener, jeg skulle vise, og hvortil Sv. Aa. Larsen skulle give stikord. Han blev forskrækket over de ravjyske replikker til Jeppe Aakjærs »Per Søvren«, som han knapt kunne stave sig igennem.

Pludselig stod den lille, store mand der. Mærkeligt nok hæftede jeg mig straks ved, at han var lidt hjulbenet, men at det gjorde indtryk på mig, lå måske i, at jeg halvt ubevidst konstaterede, at den slags ydre minusser ikke forhindrede, at man kunne blive en stor skuespiller og direktør for Det kgl. Teater.

»Klem på,« sagde Johannes Nielsen og satte sig ned på en stol lige foran den lille prøvescene. Vi klemte på, og min hjælper bistod mig, så godt han kunne.

Da vi var færdige, sagde direktøren, idet han snusede noget op i næsen fra en lille flaske:

»Meget af det var noget møg, men De har talent og må snarest ind på elevskolen. Det jyske kan jeg ikke lære Dem noget af, men det var ægte. »Arv« må vi tage fat på, selv om jeg efter sigende er blottet for lune og ikke har begreb om Holberg. På lørdag – samme tid – tager vi fat. Lær scenen med Krogstad i »Et Dukkehjem«, den store sammen med Nora.« – Og væk var han efter at have givet Sv. Aa. besked på at skaffe mig et frikort som eleverne havde det til teatrets forestillinger.

Det var en balletaften, og vi kom netop ned efter et tæppefald og måtte næsten mase os igennem mylderet af danserinder og dansere, der fo'r forbi i lette flagrende gevandter omgivet af en duft af sminke.

Sven Aage Larsen gratulerede mig varmt og forsvandt i en fart. Han skulle medvirke i balletten efter pausen.

To aftener om ugen i en måned hersede Johannes Nielsen med mig. Det var særligt sagfører Krogstad og Arv, der terpedes igennem. Sommetider anerkendte han og andre gange rullede skældsordene ud over prøvesalen og mig.

En aften var det lige ved katastrofen for eleven under prøven på Arv.

Johannes Nielsen satte sig som Henrik på ryggen af mig, der lå på knæ med hænderne mod scenegulvet. Der var en replik, jeg i den stilling ikke kunne sige, som han ville have den. Jeg kunne mærke, han blev hidsig, og at han prøvede på at slå mit hovede i gulvet. Jeg lurede på, om det virkelig var meningen, at jeg skulle dunkes, og tredje gang det blev forsøgt, lykkedes det med et knald, der gjorde ondt. Rasende sprang jeg op med det resultat, at direktøren røg på ryggen hen ad gulvet med mig stående over sig som en snerrende bulldog. Han sprang også op, og det lynede bag de røde buskede øjenbryn.

Jeg blev forfærdet, troede at alt var slut. Det forfærdelige stod tydeligt for mig. Hvad bildte jeg mig ind? Selve Det kgl. Teaters direktør, der så sandelig havde andet at gøre, brugte sin tid – uden nogen form for betaling – til at læse med en ukendt knægt fra provinsen, som til gengæld opførte sig som en grov bølle. Færdig!, troede jeg. Men pludselig forsvandt hans vrede og han tog sin lille flaske frem, snusede lidt fra den op i næsen og sagde: »De har jo temperament – det kan De få god brug for, men lær også at beherske det. Det har jeg aldrig kunnet.«

Og vi tog fat på »Et Dukkehjem«, som om intet var sket.

En onsdag aften meddelte han mig, at jeg den kommende lørdag skulle aflægge prøve for elevskolens lærere, den gamle Peter Jerndorff, teatrets første instruktør Poul Nielsen og Nicolai Neiiendam. »Nå, den sidste melder nok forfald, når ønsket om at han kommer, er fra mig. Jeg giver stikord til Holberg og Ibsen – det jyske må De selv klare,« føjede direktøren til.

Glæden over mulighederne for at komme ind på Det kgl. Teaters elevskole var dog dæmpet af, at timerne med en stor personlighed nu var afsluttet. Jeg syntes, jeg havde lært så meget hos ham og af ham, der ikke alene underviste mig i et par roller, men på sin åndrige måde fortalte om teater, dets væsen, om kunst af alle genrer, men særligt om digtning, musik og skuespil.

Han belærte mig også om Det kgl. Teaters interne forhold – om hvordan jeg som elev skulle forholde mig med den ærbødighed, en aspirant skylder alle dem, der havde tjent teatret i årevis, enten det var som kunstner, scenearbejder, påklæder eller andet.

Den lille mand, jeg først havde set med celloen, blev for mig en af de største, jeg kom til at møde. Desværre forlod

*Johannes Nielsen,
tegnet af Utzon Frank.*

han direktørposten og dermed Det kgl. Teater med sæsonens udgang 1922.

Nogle sagde, han var blevet frosset og intrigeret bort, men hans nerver og hele helbred slog nok heller ikke til.

*Johannes Nielsen,
tegnet af Ualdemar Møller.*

Hans tid forud som betydelig instruktør og skuespiller, og hans, efter hvad der blev sagt og skrevet, næsten geniale indlevelse og levendegørelse af Pastor Sang i Bjørnstjerne Bjørnsons »Over Evne« hører af gode grunde ikke med i disse erindringer, men Johannes Niensens ven og jævnaldrende kammerat fra elevskolen, den i bedste forstand fornemme skuespiller Albrecht Schmidt skrev om ham i teatertidsskriftet »Forum« 1936:

Vi mødtes på Det kgl. Teaters elevskole i begyndelsen af 1890'erne.

Hans røde hår lignede et flammende bål. Ansigtet var firkantet, lille. Munden en smal stribe, øjnene blå og levende. Navnlig *dengang* hed det, at hans ydre var ret uheldigt til scenisk fremtræden.

Johannes og jeg var begge af årgang 1870. Han havde, da vi mødtes, både studeret teologi og psykologi og var naturligvis i kundskaber gennem læsning mig betydelig overlegen. Hans sinds varme og hans tro på menneskenes forbedring slog ud i flammer, når vi diskuterede.

Ofte gik bølgerne højt mellem os, når vi var samlet i hans hjem alle vi unge. Hans fine, lille mor sagde aldrig noget, men de i alle afskygninger ræve- og kastanje-rødhårede søskende, vist 10 eller 12, var fulde af liv. Deres tale var høj og lys, lød som ekko fra skove og »dønnende« marker.

»Menneskene forandrer sig ikke, Johannes. De forskellige generationer er i hovedsagen ens i alle tider, gennem alle samfund« påstod jeg, under vor diskussion, men modargumentet fra Johannes var så flammende af hed styrke, at jeg misundte ham inderst inde.

Hans smil var smukt og levende. Når han med patos og velklang på elevskolen luftede de Oehlschlägerske tirader, syntes jeg, hans mund blev så stor i det lille ansigt. Han blev til en slags »talemaskine«.

»Du må sgu ikke spærre gabet så højt op, når du taler, Johannes – du »kæber« jo din Oehlschläger igennem,« sagde jeg. Min taktløshed blev aldeles ikke taget mig ilde op, han tog alt så naturligt, bare lo og sagde: »Ja, jeg ved sgu godt, at min flab ser idiotisk ud i den smule ansigt, jeg er udstyret med.«

Johannes Nielsen, som på scenen slet ikke formåede at give udtryk for lune og humør, kunne i privatlivet fortælle yderst fornøjeligt og kunne efterligne en af tidens store komikere, Sophus Neumann, hvis ansigt var et helt teater af uimodståelig komik.

Hans store gennembrud som »Sang«, pastoren i Bjørnstjerne Bjørnsons »Over Evne«, var vist for de fleste en overraskelse. At der bag den syvogtyveårige unge mands lyse frejdighed gemte sig en så alvorlig og betydelig personlighed anede man ikke. Jeg glemmer aldrig, da præstekonen under en scenes højspænding ser sin mand komme fra kirken efter den mirakuløse bøn udbryde: »Du skinnede, da du kom, min elskede«.

Hele Johannes Niensens skikkelse var virkelig da, som omstrålet af et himmelsk lys. Pastor Sang var Johannes Niensens største sejr som skuespiller.

Tilsyneladende var Johannes Nielsen livet igennem i sit væsen yderst fordringsløs, men bagved brændte han af ærgerrighed. Dette var en splitelse i hans voldsomme sind. Han blev i en ret ung alder ansat som inspektør ved Det kgl. Teater, med bolig på selve teatret. Kort efter udnævnelsen gik vi en aften sammen over Kongens Nytorv. Pludseligt standsede han og sagde: »Har du nogen sinde hørt, at en mand i min alder har nået til den stilling?« Det var første gang, han i min nærværelse røbede, at han så på sit liv som en karriere.

Vi var, jeg tror i 1899, på en dejlig turné med fru Betty Hennings. Der satte han – for første gang med mig – et stykke i scene. Jeg spillede en sømand i en enakter af Betzonick: »Guldkaret«». Under instruktionen blev han dog så grov, at jeg bagefter på eftertrykkelig måde frabad mig hans tone. Han så, at jeg var vred og med sit smil sagde han: »Du har ret, jeg forløb mig. Undskyld«.

Når han satte i scene, arbejdede han under yderste højspænding og var ofte yderst ubehersket. Han sled for at skabe et sammenspil, hvori hver tone var ægte. Med en anspændt intensitet levede han hver af de spillendes roller igennem. Han kunne under en prøve, tage en lille scene om i det uendelige, han forklarede, anmodede, tryglede, skældte ud. Han var en kaskade af energi.

Når regissøren stod med uret i hånden, kunne han sige: Er klokken allerede fire. Ja så må vi jo desværre holde op. Tak for i dag, jeg skal til møde, og så tog han en frisk skrå og gik til møde – tilsyneladende veloplagt. Han var en betydelig, ja en stor instruktør inden for det begrænsede felt, som han helt beherskede. Hans hektiske sjæl, hans umådelige virketrang, sled ham op før tiden og førte til hans livs dybt tragiske afslutning.

Han ville den levende tale. – Han afskyede alt »Teaterfnat«.

Frikortet til 2. parket blev naturligvis stærkt benyttet til det afvekslende repertoire, skuespil, opera og ballet.

Omkring Holberg-fødselsdagen var jeg til premiere på »Erasmus Montanus« med Johannes Poulsen første gang i titelrollen. Den sidste, der havde spillet den, var Nicolai Neiiendam. Det var her i 1921 vistnok også første gang Holger Gabrielsen var Jacob. Jerndorff var Jeronimus, Jonna Neiiendam Magdelone, Sigrid Neiiendam Nille Berg og Valdemar Møller ridefogden.

Prøven til elevskolen forløb vel nogenlunde – jeg blev i hvert fald optaget.

Til stede var foruden Johannes Nielsen, som jo gav stikord, elevskolens forstander Poul Nielsen, som også var Det kgl. Teaters første-instruktør, efterfølger af William Bloch

Peter Jerndorff.

og overtager af den Bloch'ske »skole«, der vel endnu gælder for visse overleverede forestillinger med tradition.

Bloch huskes, men mon mange i dag tænker på Poul Nielsen, som nok er værd at erindre for hans glimrende personinstruktion. Han gav mig et venligt smil – og smilte gerne meget idet han kneb øjnene sammen, mens rynkerne myldrede omkring dem.

Gamle Peter Jerndorff skulle også bedømme. Han var mere afmålt – virkede forundret, men så sød ud med røde næsten barnlige kinder trods sine fire snese år. Det hvide hår stod som en bræmme om den skaldede isse.

Nicolai Neiiendam var som ventet ikke mødt. 2. regissøren Johansen berettede til direktøren, at hr. Neiiendam pr. telefon havde sagt, at han virkelig ikke ville bruge en friaften tilmed en lørdag på noget så ligegyldigt, og det var udenfor alle regler at foranstalte optagelsesprøve udover den årlige fastlagte.

Efter at jeg havde aflagt prøve, blev der konfereret kort. Så kom Johannes Nielsen og forkyndte, at begge lærere havde vedtaget min optagelse. Han gav mig et lille dunk i ryggen, gratulerede med et »pøj-pøj« og overlod mig til regissøren, der skulle give mig de første fornødne instrukser.

Optaget på Det kgl. Teaters elevskole to måneder efter at jeg var flyttet til København, og det var kun et halvt år siden prøven på Folketeatret.

Glæden og benovelsen kunne nok gøre én svimmel og skubbe spekulationerne over økonomiske og andre problemer ud i det fjerne.

Skidtvigtigheden var der med det samme. Nu skulle der prales og familien have besøg.

Endnu en lærer, men han var ikke taget med til optagelsen. Det var balletdanser Georg Berthelsen, og ham fik jeg besked

Georg Berthelsen.

om at møde her på prøvesalen den følgende tirsdag morgen. Det skulle ske, en halv time før de øvrige elever kom, da det var hans opgave at give instrukser til den nye mand, som jo var kommet ind i utide og derfor var tilbage i – ikke alene hvad han underviste i: dans, plastik og anstand – men også i reglementet for Det kgl. Teaters elever, deres placering med indprentning af, at man hørte til den allerlaveste af teatrets mange kaster. For det første var det forbudt elever, men ikke andre at komme i skuespillerfoyeren, det fornemme lokale med fine malerier af hedengangne store sceniske kunstnere. Når eleven på gange og andre steder mødte en skuespiller, operasanger eller balletdanser, skulle han vige til side med ryggen mod væggen og bukke.

Han modtog mig venligt, men alvorligt og meget højtideligt. Hans ansigt var langt og markeret med en stor næse og bred hage. Jeg havde set ham komme gående i let, elegant stræk – den sølvknappede stok holdt han i sin behandskede hånd et stykke op fra jorden.

Men lad mig først komme med en personlig oplevelse – måske lidt patetisk.

Før at være helt sikker denne første dag som elev var jeg kommet en snes minutter for tidligt. Efter at portneren med nogen skepsis havde ladet mig passere mellem mylderet af ankommende balletbørn, var jeg kommet op på scenegangen. Ad en stor jerdør kom en rengøringsdame med spand og kost. Jeg holdt den tunge dør for hende og spurgte om jeg måtte gå ned. »Ja, unge mand, gå ned og spil lidt komedie – De har det hele for Dem selv,« sagde hun.

Der var mørkt – kun en enkelt nødlampe brændte – og tomt. Jeg gik forsigtigt frem gennem det vældige scenerum, hvorfra alt var fjernet. Øverst oppe kunne lige anes nogle store bagtæpper, der var gået op i deres fulde højde. Helt ud til rampen kom jeg. Fortæppet var oppe, og det gabende hul, tilskuerspladsen, lå foran mig. Først virkede det som buldermørke, men en dør ud til garderoben på damesiden – mod Holmens Kanal – stod åben og derfra kastedes en stribe af lys ind over 1. parkets stole og kongelogen, og efterhånden trådte de guldforsirede balkoner og etager tydeligere frem.

Midt i denne mægtige bygning stod den nye elev i skiftende fornemmelser – først uhygge, men senere højtidelighed og næsten andagt.

Skulle det virkelig engang times mig at få lov til at stå og gå her i fuldt lys medvirkende i et skuespil overfor publikum. Det behøvede jo ikke netop at være på selve dette fornemme kongelige teater – og i første plan ville det nok heller ikke nå til at blive.

Det var alt sammen kommet så overraskende. Den utopiske drøm fra drengeårene om at blive skuespiller var jo forlængst gledet ud i ingenting. Jeg havde slået mig til tåls og var ikke utilfreds med mit håndværk, efterhånden som dette var ble-

vet en selvfølge – ikke mindst efter at jeg var blevet forlovet. Og så nu som 25-årig næsten at blive kastet ud i det.

Var lysten, trangen, længslen der stadig? Det var ikke til at finde ud af. Havde det kun været ungdommelige nykker dengang? Var man sprunget til nu, blot fordi nogle velmenende mennesker havde bildt én ind, at der var virkeligt talent. Men var sandheden den, at man nu greb chancen til at komme bort, væk fra et håndværk man engang var blevet sat til uden at blive spurgt, og som man altså blot havde slået sig til tåls med.

Jeg skubbede alle disse tanker fra mig, de var umulige at få rede på og i hvert fald *nu* unyttige.

Jeg gik op til mødet med Berthelsen og efter at have modtaget de omtalte instrukser, fik jeg besked om, at jeg en tid skulle møde en halv time før holdet, så jeg kunne følge med de andre i trinene, etuderne og dansene, for eksempel menuetten i »Elverhøj« og noget fra »Drømmebilleder«.

De øvrige elever var kommet til, og jeg blev præsenteret for dem.

Af mit hold, førsteårs-eleverne, kan jeg nævne dem, som senere blev kendte navne i dansk teater.

De to yngste var de yndige damer Tove Bang og Katy Valentin. Herrerne Henrik Bentzon og Arthur Jensen samt Kaj Orlamundt, der døde allerede i 1929 – et talent og et voldsomt temperament – begge dele kneb det ham at holde styr på.

Desuden Ristil Culmsee, en meget intelligent og sprogkynlig dame, som tidligt gik fra scenen til forfatter- og oversættelsesvirksomhed.

De »gamle« – andetårs eleverne, som havde fælles undervisning med de unge, var Jacob Nielsen, Paul Rohde, Palle Reenberg og damerne Kirsten Andreasen og Karen Margrethe Jensen. De bød mig velkommen med en ligefrem hjerte-

lighed, der gjorde godt. Kammeratskabet og venskabet har holdt sig i mere end 45 år.

Så begyndte undervisningen med mig som publikum og en dame ved det gamle opretstående klaver. Puh-ha – skulle jeg også lære det?

Det skulle jeg, og et par morgener efter begyndte det – i tredje position. Mine halve timer gik bedre end ventet – jeg blev ligefrem rost for den flid og alvor, med hvilken jeg tog imod undervisningen. Berthelsen beklagede, at det ikke gjaldt holdet som helhed. Hvad skulle der blive af dem, der ikke forstod, hvor betydningsfulde, ja afgørende, disse øvelser var.

Særligt spåede han Henrik Bentzon en kummerlig fremtid på grund af hans mangel på alvor.

For Georg Berthelsen var ballet vist det egentligste i tilværelsen.

Han belærte mig om, at lige meget hvad instruktørerne ville have én til, måtte man *aldrig* vende ryggen til kongelogen.

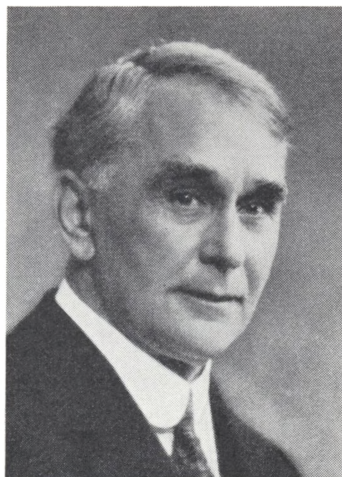
Da det gik så godt med mig, blev der tid til at indstudere en lille balletepisode, som de øvrige elever ikke havde med. En præmiering.

Jeg skulle plukke blomster med »ynde«. Sådan:

Fra 3. position i damesiden – tre lette spring mod kongesiden – knæle ned med venstre ben mod »engen« – plukke – rejse sig langsomt og værdigt – se ømt på blomsterne – tre elegante spring tilbage til 3. position.

Nicolai Neiiendam var næste lærer, jeg mødte hos. Kammeraterne havde betegnet ham som en hård hund, der kunne finde på at kaste en stol eller andet efter en elev, han så sig gal på.

Med et »god morgen« til alle så han op og ned ad mig: »Nå,

Nicolai Neiiendam.

det er direktørens elev, formoder jeg. Tak Deres gud og sæt Dem hen.«

Selv satte han sig foran prøvescenen – jeg syntes i positur. »Hvad vil man vise mig?«

Det blev Orlamundt som kaptajnen i »Dødsdansen«. Hvem der var Alice, husker jeg ikke.

Jeg så skiftevis på, hvad der foregik deroppe og på Neiiendam. Han så pragtfuld ud med sit hvide hår, sine dybtliggende, stærke, til tider fanatiske øjne. Lorgnetten med fjederen løftede han af og satte på med tommelfinger, langemand og stor gestus. Han så af og til på de agerende, men meget af tiden ud ad vinduet over mod Magasin du Nord.

Da scenen var forbi og de to deroppe dirrede af nervøsitet for dommen, blev der en pause og endnu en stor gebærde med pincenez'en – et suk:

»Ja, ikke så helt dårligt, Orlamundt, det kan vi arbejde videre med. Om damen vil jeg nødtigt udtale mig. Hvad får jeg mere at se?«

Det blev en af damerne, som jeg ikke har nævnt, fordi hun forlod elevskolen kort efter.

Hun viste Lady Macbeth i en monolog.

Igen en pause. Lorgnetten kom af næsen, Neiiendam lænede sig frem og hvislede: »En lady fra Eskildsgade! Er der mere?« Ingen turde. »Ja, så må de damer og herrer undskylde, at jeg går – efter en spildt formiddag.«

En dame tudede og en af herrerne bemærkede: »I dag var han vel nok sød. Mon det var Johannes Nielsens elev, der skulle skræmmes?«

Peter Jerndorff var blid og venlig, men alderdommen prægede ham meget denne sidste sæson som lærer. Han var den sidste, der havde titelen Kongelig Skuespiller.

Det hed sig dengang, at ingen talte det danske sprog så smukt og korrekt som han.

Dejlig kunne han være på scenen endnu. Det kriblede i én af fryd, når han som Jeronimus i »Erasmus Montanus« talte om ulykkerne omkring måneformørkelser. Forstokketheden og forfærdelsen lyste ud af ham i replikken om dem der var rejseret til attestats »– og deraf to provstesønner«.

Han var lærer i oplæsning af vers og prosa. Jeg skulle læse op af J. P. Jacobsens »Mogens«, men kom aldrig videre end den første linje: »Sommer var det – midt på dagen – i et hjørne af hegnet –« Det var umuligt at ramme Jerndorffs særegne betoning og stemmeføring – og han opgav mig.

Det opgivende og trætheden prægede ham meget i skoletimerne, og det passede ham øjensynligt meget bedre at fortælle – og det gjorde han levende – om sine rejser i Italien og somrene i det elskede Hellebæk. Fra sit hjem medbragte han malerier af kendte kunstnere, og ting han selv havde malet.

Om sig selv som skuespiller kunne han fortælle ironisk fra

Karl Mantzius og Peter Jerndorff i »Den gamle Præst«.

roller, der var lykkedes mindre godt – og om ondsksfulde drillerier fra Olaf Poulsen, som han beundrede meget, men hvis afgang fra teatret for få år siden var en lettelse.

Poul Nielsen. Der var ingen tvivl om, at han var den mest elskede af lærerne. Ikke blot for den milde form han havde i undervisningen, men også fordi han havde evnen til at få én til at forstå og fornemme. Han kunne godt gå ind på en elevs personlige opfattelse af en rolle, når den var underbygget, og han kunne gå videre med at vise, hvordan opfattelsen skulle udføres. Poul Nielsen var streng i sine krav til replikken – til ordet og præcisionen, men særligt til ægtheden, og han kunne på sin stille måde være meget hånlig over for store tirader og fagter. At han ikke var nogen svag mand, fik vi at se, når vi havde lov til at overvære hans instruktion på scenen. Her var han stærk og myndig. En mester.

Før optagelsen på skolen havde jeg som nævnt fået frikort til teatrets forestillinger og var til premieren på »Erasmus Montanus«.

Mindst en time før tæppet skulle gå, indfandt jeg mig mellem statuerne af Holberg og Oehlenschläger. Endnu var man ikke blandt de lykkelige, der frit kunne gå ind ved kolonnaden sammen med skuespillerne, men her fra hjørnet af Kongens Nytorv og Holmens Kanal kunne jeg følge deres ankomst og bed den aften mærke i, hvordan de forskellige ankom.

Den første, jeg så, var *Johannes Poulsen*, som kom ovre fra Charlottenborg-siden. Det var første gang, jeg havde lejlighed til at betragte ham. Efter min mening var det sådan en stor skuespiller skulle se ud, være klædt – og gå.

Alt hos ham var naturlig elegance – ikke spor »lavet«. Hans

Poul Nielsen.

gang var noget for sig, som om han for hvert skridt hævede sig op på fodballerne. Hans lyse ulster i raglanfacon hang løst, uknappet i den milde efterårsaften, men et stort uldent, farverigt tørklæde var slynget om halsen med den ene ende ned for brystet og den anden ned ad ryggen.

Han bar en bredskygget hat, ikke en sort kunstnerhat, men en dengang moderne lys. Den sad lidt på snur, ikke anbragt, men som om den var dumpet ned på hovedet præcis som den skulle sidde på *ham*.

Han havde en fornem knejsning med krop og hovede – alt naturligt og selvfølgelig. En lille skævhed ved den ene underlæbe, syntes jeg, klædte ham.

Hvis man kan sammenligne ham med en nulevende markant personlighed, der pynter på byen, må det være maleren, tegneren, forfatteren Hans Bendix, som har den samme skødesløse elegance over sig.

Johannes Poulsen gik langsomt hen til hjørnet af Tordenskjoldsgade, drejede brat som på kommando over mod teatret og gik et par ture frem og tilbage mellem hjørnet og kolonnaden, mumlede noget, memorerede sikkert på sin store rolle til forestillingen. Det forekom mig – som skjult stod og fulgte ham, at han sluttede med »Jorden er rund og den skal aldrig blive flad, så længe mit hoved er oppe.«

Jeg havde bemærket, at han af og til skiftede fodslag og jeg så nu, da han gik forbi, at han omhyggeligt undgik at træde på revnerne mellem fliserne, og at han ikke skar hjørnerne af, men gik helt rundt på flisens yderkant.

Johannes Poulsen var endnu Det kgl. Teaters absolutte mandlige hovedkraft. Det forekom mærkeligt, at han med sin store intelligens havde nogle overtroiske særheder, der tog til med årene.

Johannes Poulsen i »Erasmus Montanus«.

Den næste, jeg så, var *Sigrid Neiiendam* – gift med skuespilleren, teaterhistorikeren, senere dr. phil. Robert Neiiendam. Hun lignede ikke i ydre, hvad man da forstod ved en betydelig skuespillerinde. Der var noget tungt, men uhyre sundt ved hendes væsen, og hun virkede, som om hun gik her og var privat lige så ægte som på scenen. Ingen har hørt en forloren replik fra hendes mund.

Holger Gabrielsen skred adstadigt over Holmens Kanal. Trods det, at han hørte til de yngste skuespillere ved teatret, havde han allerede store opgaver og stor autoritet. Det stod som skrevet på ham, at han hørte til på Det kongelige Teater og skulle blive såvel traditionens bevarer som fornyeren af det klassiske repertoire.

Medens Johannes Nielsen havde fortalt mig meget godt om Sigrid Neiiendam, havde han kun omtalt *Jonna Neiiendam*, Nicolais frue, som en meget alsidig og dygtig skuespillerinde af den fornemme Collin'ske æt. Hun kom nu hurtigt fra omnibussen og gik med fornem rejsning og raske skridt mod kolonnaden. Samme aften og mange gange senere fik jeg lejlighed til at beundre hende i hendes mangfoldighed – særligt i komiske roller.

Valdemar Møller var den sidste af aftenens medvirkende skuespillere, jeg fik lejlighed til at se ankomme, før jeg måtte ind og nyde Holbergs bedste komedie.

Han kom ganske langsomt hen over torvet. Der var en tyngde over hans gang, der svarede godt til den store krop. Han udstrålede en knusende ro, som jeg siden opdagede var hans væsen. Der var heller ikke noget, der hastede nu, da han først skulle på scenen som ridefogden i 3. akt.

Sigrid Neiiendam som Morgiane i »Aladdin«.

Foruden at være en glimrende skuespiller var han blevet en anerkendt bladtegner ved »Politiken«.

Hans tegninger fra teatrets verden var træfsikre portrætter og virkelig kunst.

Men netop som jeg skulle gå, kom *Nicolai Neiiendam*. Han var ikke med i aftenens forestilling, men fruene var Magdelone, og han var nok også interesseret i at se sin efterfølger i hovedrollen som Erasmus. Foruden hans store gennembrud i sin tid som Hamlet, hørte også Erasmus til hans største præstationer.

Han tog god tid til hvert skridt fra omnibussen. Hans bowlerhat sad præcist, som *han* havde sat den, paletoten sad ulastelig, og lorgnetten var fastklemt på næsen.

Der var noget indstuderet i hans gang, som om det store publikum, der strømmede til teatret, skulle bemærke ham. Men senere så jeg ham ofte sådan, skiftevis med hovedet kastet tilbage og bøjet fremad – i dybe tanker, som om Det kgl. Teaters skæbne hvilede på ham.

Elefskolens damer og herrer var uden for undervisningen skarpt adskilt – vel nok af anstændighedsgrunde. Damerne var anbragt i et værelse på 4. sal, og vi mænd i stuen – nærmest et hul – med et lille vindue ud til den mørke kolonnade. Her, hvor der aldrig kom dagslys eller god luft, skulle vi – en lille halvs snes stykker – opholde os, spise den eventuelt medbragte mad, klæde os om og sminke os, når vi havde scenetjeneste og ellers more os med, hvad vi kunne hitte på. Det var mest snak om det eneste emne: Teater, store diskussioner, der kunne nærme sig håndgemæng.

Henrik Bentzon var et lyspunkt med sit strålende humør og barokke indfald.

Før han kom her som 25-årig, havde han studeret lidt jura, og lige forinden havde han gjort stormende lykke som Løjtnant von Buddinge i en studenterforestilling.

Elevskolen kunne han ikke rigtig tage alvorlig, særlig galt var det i ballettimerne, hvor han som nævnt gjorde Georg Berthelsen sorg. I springene til klavermusikken kom han for højt til vejrs og ned fra dem med en takt for sent med en komisk bemærkning eller bevægelse. Angerfuld gav han benene et straffende dask og et »fy!« for deres sprælskhed.

Chefen, den højeste top på Det kongelige Teaters rangstige, greve Brockenhuus-Schack, han, som undervisningsminister fru Nina Bang betegnede som et rudiment, der skulle afskediges, kom en morgen uanmeldt på visit under ballettimen. Berthelsen stivnede af benovelse, men fik dog afleveret et dybt buk. Vi stod alle i en klynge, præget af situationens højtidelighed og blev præsenteret.

Måske det ikke virker særlig komisk, men jeg kom da til at sprutte, da Bentzon, der stod lige bag mig, hviskede: »Er han så lang – eller skaber han sig bare?«

Fra den meget høje, lidt duknakkede greve, fik jeg et strengt, irettesættende blik.

Det er ikke muligt helt at gengive den første tid i denne kæmpe-myretue, Det kgl. Teater.

Kammeraterne på elevskolen havde dog haft en forberedelse og visse forudsætninger, som jeg totalt manglede – og bortset fra Bentzon og mig – et hjem i København. For dem var teatret ikke det store, fremmede væsen.

Jeg følte mig forstumlet og beklemt i hele dette mylder af skuespillere, operasangere, balletdansere, kapelmusikere og kormedlemmer samt hele det tekniske apparat, administration, scenefolk, regissører osv.

Men denne tilstand og lysten til at stikke af fra det hele varede dog ikke så længe. Nu var jeg her og nu skulle jeg have noget ud af det.

En tid havde jeg et møbleret værelse i Nansensgade hos en dame. Det var helt godt, men lidt lummert udstyret med dæmpet belysning og violette farver.

En aften kom jeg for tidligt hjem og fandt værelset »belagt« – og det afslørede, at jeg ikke var alene om at benytte det. Min værtinde havde taget bestik af de tider, jeg ikke plejede at være hjemme, og udlejede rummet en time ad gangen til lystne par. Da det gik op for mig, at også min seng blev benyttet, var det vel rimeligt, at jeg lavede vrøvl, men damen kunne da slet ikke forstå, at jeg ikke kunne unde hende denne ekstra fortjeneste.

Katy Valentin skaffede mig et bedre sted at bo hos et ældre ægtepar i Lille Kongensgade. Her var hyggeligt og her havde jeg værelset for mig selv. Det var på hjørnet af Holmensgade. Huet er forlængst revet ned og sidstnævnte gade er nu det fine Bremerholm, men dengang var den meget omtalt som »luddergaden«, hvor de ikke helt unge piger dels stod på gadehjørnet og dels sad i vinduerne og bød interesserede gæster ind. Det blev hurtigt klart for dem, at jeg hørte til kvarteret, og jeg fik mangen god snak med dem om deres erhverv. Selv havde jeg jo intet. De var meget teaterinteresserede, og nogle af dem abonnerede på Det kongelige.

Herfra havde jeg teatret på nært hold, og jeg opholdt mig gerne derinde 12–14 timer af døgnet.

Jeg kom overalt, snusede overalt, lærte teater allevegne. Hver afdeling blev undersøgt. Kostumelofter og gange fik jeg lov til at gå rundt i – en hel labyrint, hvor hver tids og arts kostumer havde sin afdeling. Jeg studerede dragterne helt fra

Holbergs tid og undersøgte hvem af de gamle hedengangne skuespillere, der havde haft dem på og i hvilke stykker. Her var eventyr og østerlandske gevandter fra Johannes Poulsens store Aladdin-opsætning, originale ambassadør-gallauniformer. For eksempel den, der var brugt af den danske ambassadør ved Napoleon I's hof.

Jeg overværede de store dekorations- og belysningsprøver før generalprøverne. Var på snorelofterne og så tæpper og kulisser ryge op og ned. Overalt mødtes jeg med venlighed af det tekniske personale. Måske var de ikke vant til at en skuespilleraspirant var så nysgerrig og så interesseret i deres arbejde. Og lad mig ikke glemme regiaafdelingen med den herlige mester Eriksen, der regerede og stolt fremviste hele sit kabinet af eventyrlige rariteter. Han kunne holde lange foredrag om hvor han havde fundet det og hvor det endnu blev brugt i forestillinger.

På tilskuerpladsen blev parkettet, balkonen, etagerne og galleriet afprøvet – ja selv kongelogen snød jeg mig ind i, og såmænd var jeg så barnlig, at jeg stod op og legede, at publikum rejste sig og hyldede mig med »Kong Christian«.

Hvor var teater dog dejligt – og heldigvis *kunne* jeg da glemme min sære stilling, der nok kunne være lidt trøstesløs.

De helt store oplevelser var dog selve skuespilprøverne på scenen. Alt, hvad der kunne overkommes, overværede jeg af de forestillinger, der fik den sidste afpudsning før generalprøver og premierer, og det gjaldt også ballet og opera. Det var spændende at lytte til, hvad dirigenter og instruktører sagde og råbte under indstuderingerne.

Det ligger over min fatteevne, at det skulle være muligt at blive skuespiller, uden at teatrets atmosfære, ånd og kultur bliver indpodet i én samtidig med lærdommen.

Det første år fik jeg ikke megen personlig undervisning på

elevskolen, men mødte op i alle timerne og lærte af, hvad kammeraterne præsterede og af den kritik, de fik. Jeg gik også op hos Neiiendam med alt, hvad jeg havde, men han lod mig blot køre løs uden at mæle et ord om, hvad han mente. Kun én gang bemærkede han: »Ja, det har jo direktøren ekserseret Dem i.« Jerndorff havde som nævnt opgivet mig. Kun hos Poul Nielsen kom jeg med i nogle scener, sammen med andre elever. Han lod til at være nogenlunde tilfreds med mig, selv i roller, der skulle ligge mig fjernt. Efter en akt af Julius Magnussens »Betty«, hvor jeg var godsejer Bent, sagde Poul Nielsen: »De fornemmer meget godt, Holm, og giver gode udtryk,« men med sit drillende smil føjede han til: »Kun en lille ting. Hvis De skal fremstille standspersoner, må sokkerne ikke sidde i ål, for her i København bruger man noget, der hedder sokkeholdere.«

Det var stadig balletten, jeg klarede mig bedst i.

DET KONGELIGE TEATER

Sæsonen 1921–22

Teaterchef: Greve Brockenhuus-Schack.

Direktør: Johannes Nielsen (skuespiller og instruktør).

Kgl. kapelmester: Georg Høeberg.

Balletmester: G. Uhlendorff (solodanser).

Syngemester (dirigent): Hemme.

Skuespillere:

Kongelig skuespiller

Peter Jerndorff

Peter Andersen

Ivar From

Holger Gabrielsen

Knud Heglund

Vilhelm Kall

Lars Knudsen

Bertel Krause

August Liebmann

Axel Madsen

Henrik Malberg

Valdemar Møller

Nicolai Neiiendam

Tavs Neiiendam

Alfred Osmund

Rasmus Ottesen

Johannes Poulsen

Einar Rosenbaum

Alfred Sjøholm.

Skuespillerinder:

Augusta Blad

Anna Bloch

Gudrun Bruun

Betty Kirkeby

Ingeborg Middelboe

Hildur Møller

Inge Møller

Jonna Neiiendam

Sigrid Neiiendam

Gudrun Nissen

Karen Thalbitzer

Ella Ungerman

(død sept. 1921)

Operasangere:

Lars Boe

P. Bredenbeck

Holger Byrding

Holger Bruusgaard

Per Bjørn

Peter Cornelius

A. Delfs

Aage Fønss

Niels Hansen

Albert Høeberg

Georg Kyhné

Carl Madsen

Max Müller

Ingvar Nielsen

Jørn Nielsen

Helge Nissen

Poul Wiedemann.

Operasangerinder:

Frida Andersen

Tenna Frederiksen

Lilly Lamprecht

Inger Leth-Rasmussen

Ida Møller

Ellen Nielsen

Ingeborg Nørregaard-

Hansen

Kirsten Rom

Ingeborg Steffensen.

Solodansere:

John Andersen

Richard Jensen

Karl Merrild.

Gustav Uhlendorff

Solodanserinder:

Elna Jørgen-Jensen

Emilie Smith.

Balletdansere:
Georg Berthelsen
Christian Borgen
Chr. Christensen
Aage Eiby
Poul Huld
Harry Larsen
Ove Petersen.

Balletdanserinder:
Magda Allan-Dahl
Alice Breitenau
Margrethe Brock-Nielsen

Gyrithe Hansen
Tony Madsen
Laura Møller
Carla Rohde
Emilie Walbom.

Dansere:
Osvald Hansen
Sv. C. Jensen
Svend Aage Larsen
Emil Mobeck
Louis Smith
Tage Willestofte.

Danserinder:
Inger Andersen
Ragnhild Andersen
Harriet Florin
Edel Frederiksen
Bente Hørup-Hassing
Ella Klein
Asta Krum-Hansen
Asta Monti
Minnie Nielsen
Ketty Schiønning
Ingeborg Thygesen.

Aspiranter: Harald Lander, Leif Ørnberg, Emma Agerlin, Ulla Iversen, Gerda Karstens, Vera Kokfeldt, Lili Sørensen, Gerda Voigt-Brock.
Balletbørn, skuespilelever og operalever var så langt nede på ranglisten, at de ikke blev registreret.

Repertoiret

Hvordan var det? Jeg kunne ikke bedømme det. For mig var alt, hvad der blev opført på Det kgl. Teater i denne første periode af min teatertid, den store herlighed.

I aviserne så jeg nok de hidsige angreb, der ikke så meget var rettet mod kunstnerne som mod ledelsen.

Johannes Nielsen var prügelnabe. Han, der for få år siden blev modtaget næsten som en frelser, teatrets redningsmand osv., blev nu betegnet som en tørvetriller, en højskolelærer.

Måske var han udbrændt. Jeg vidste det ikke og havde ingen forudsætninger for at dømme, hvad jeg heller ikke skulle eller skal nu – kun erindre.

De første måneder af sæsonen oplevede jeg ikke, da jeg jo først kom indenfor sidst på efteråret, og forestillingerne fra denne periode skal da også kun nævnes med få bemærkninger.

Gustav Wiedes lille enakter »Skærmydsler« var også dengang på programmet. Fru Betty Hennings – der havde taget sin afsked – medvirkede som gæst og var en lille fin, knejsende Tante 1, og hendes samspil med Sigrid Neiiendam som Tante 2 var uimodståeligt. Der var, trods »skærmydslerne«, en kærlighed mellem de gamle søstre, finere, synes jeg, end ved senere opførelser af den lille perle. Peter Jerndorff var den elskeligste professor og Anna Bloch en ualmindelig livlig, næsten overlivlig, Ellen. Det er jo heller ikke så ligetil at illudere som en skoletøs, når man er midt i halvtredserne. Debut'en var 1885.

Men strålende dygtig og besnærende var hun ellers og havde jo også haft en lærer, vel bedre end nogen, i sin mand, den store instruktør William Bloch.

Det var jo sådan på Det kgl. Teater dengang, at skuespillerne ejede deres roller, »sad« på dem så længe de ville og kunne, og Anna Bloch mente selv, at hun stadig var ungdommelig nok til pigerrollerne. I samme sæson spillede hun således endnu Hedvig i »Vildanden«. Denne forestilling, Henrik Ibsens bedste skuespil, var iscenesat af Nicolai Neiiendam og rollebesætningen var: Jerndorff som grosserer Werle, Svend Methling: Gregers Werle, Valdemar Møller: Gamle Ekdal, Nic. Neiiendam: Hjalmar Ekdal, Jonna Neiiendam: Gina og Johannes Poulsen: Relling.

En af årsagerne til, at man blev siddende på rollerne, var også, at det betød noget økonomisk, da flere af skuespillerne havde »Feu«, spillepenge ud over den faste gage, for hver gang de optrådte. Dertil kom så små sportler som handske- og skopenge, når disse effekter var ens egne; og en pudsig ting var »Fjerpeng«, hvis der til hatte og andet krævedes struds-fjer.

I de tider kunne instruktøren godt spille hovedroller i det

stykke, han havde iscenesat. Dette gjorde Johannes Nielsen ofte. Måske var dette årsagen til den modstand, han fra flere sider mødte indenfor murene. Direktøren uddelte jo rollerne og valgte instruktøren, og det må nok indrømmes, at han ikke forfordelte sig selv. Det var blot utroligt, at han kunne overkomme det alt sammen, men det sled ham jo også op.

Gustav Esmanns »Den kære Familie« gik som søndag eftermiddags-forestilling med Bertel Krause som grosserer Friis, Johannes Poulsen som den festlige svenske friherre, gift med Emily, Anna Bloch, der var herlig i scenen med sin far, hvor »den mere kloge narrer den mindre kloge«.

Ella Ungermann nåede jeg desværre ikke at se. Hun stod, såvel for kritikken som hos publikum, som noget helt for sig – vidunderlig, talentfuld, yndig og poetisk. Hendes tidlige, tragiske død var en virkelig publikumssorg.

Siden hun første gang viste sig for Det kgl. Teaters publikum den 5. september 1914 som Petrea Sommerblom i »Det lykkelige Valg«, og i de kun syv år til hun sidste gang optrådte den 18. september 1921, havde hun beåndet 36 roller med sit talent. I flæng nævner jeg nogle af dem: Titelrollen i »Hadda Padda«, Gode Gerninger i »Det gamle Spil om Enhver«, Lysalf i »Vølund Smed«, Hermia i »En Skærsommernatsdrøm« og i de seneste år Moderen i Helge Rodes nationale festspil »Moderen« samt Eli Steen i »En Mand gik ned fra Jerusalem«. Hendes sidste rolle var Leonora i »Det lykkelige Skibbrud«.

Selv om jeg hos Holberg glædede mig mest over »Erasmus Montanus« med den nævnte rollebesætning, fik jeg dog lattermusklerne mere i bevægelse af »Det lykkelige Skibbrud« med Jerndorff, Sigrid Neiiendam, August Liebmann, Johannes Poulsen, Holger Gabrielsen, Valdemar Møller osv.

Jeg havde tidligere set en Holberg-forestilling i Lemvig,

»Den pantsatte Bondedreng«, men den brød jeg mig ikke så meget om, syntes ikke rigtigt, den var morsom – heller ikke da jeg senere kom til at spille ham på Det ny Teater – og det smittede af på min udførelse.

»Der var Engang« var også fremme. Nå-da-da, det var fest, noget andet end i provinsen med Otto Jacobsen som prinsen. Her var det Johannes Poulsen, der som prins lod tiggerkappen falde og i triumf præsenterede den flotte krop med sit »– værsgod, prinsesse, så se mig i hel figur«.

Hvor var det flot sat op. Det undrede mig, at kritikeren kaldte opsætningen af Drachmanns feststykke og af »Elverhøj« pauver.

Min – måske blinde – begejstring over alt, hvad jeg så, blev sønderlemmet på elevværelset, hvor dommen var hård over det meste af, hvad der foregik på scenen.

Skuespillere, operasangere, balletdansere, instruktører fik deres bekomst. Man slog om sig med fagudtryk om kunst, som jeg ikke kendte, men til at begynde med blev meget duperet af. Hvor fik de det – hvor havde de det fra – jeg følte mig dum og lærte at holde mund med min glæde over, hvad jeg oplevede. Senere lærte jeg, at ingen dømmer så hårdt som de yngste – og særligt eleverne på et teater.

Man ved jo blandt dem meget bedre, hvordan det hele gøres, og efterhånden sang jeg sikkert med i koret.

Jeg opdagede – fandt selv ud af meget. For eksempel hvordan sceneinstruktørerne arbejdede på forskellig måde, selv om de dengang ikke tillagdes og vel heller ikke havde den betydning som nu, hvor det jo er instruktøren, der mest roses eller skydes på, når en forestilling anmeldes. Dengang blev han knap nævnt, sommetider end ikke i programmet.

Nicolai Neiiendam brugte de store dramatiske linjer og gik ikke meget ind på detaljen – jeg hørte ham engang sige, at

han dog ikke skulle lære skuespillerne deres metier. Han kunne nok råbe og skænde kraftigt, men jeg opdagede, at han også kunne være morsom og havde smil, der klædte ham godt. Det havde jeg endnu ikke set på elevskolen.

Johannes Nielsen kunne som nævnt være frygtelig grov i sin instruktion, lyne og tordne fornærmende, men jeg oplevede ham også, når hans gamle ild slog igennem, og at skuespillerne lyttede andægtigt og blev inspireret af den.

Poul Nielsen var elsket af alle, og det var ikke alene for sin mildhed, men fordi han som instruktør gav så meget, så megen varme. Han arbejdede meget med detaljen – ikke småtterier, men i samspillet – lagde en dæmper her og pustede liv der. På den måde samledes alle i en helstøbt forestilling. Han var ikke blot en arvtager af William Blochs instruktion, men en fornyer.

Trods det blide, venlige væsen havde han megen autoritet, en myndighed som alle gerne bøjede sig ind under. Han tålte ingen friheder på scenen, men overvågede næsten hver aften sine forestillinger fra parkettet eller instruktørlogen og påtalte bagefter de afvigelser fra den sceniske disciplin, der kunne forekomme.

Jeg overværede nogle scenepøver på flere skuespil, således »Bagtalelsens Skole« med Aug. Liebmans som Sir Peter og Johannes Poulsen som Charles, »Tilfældet har Ret« og mange andre af de forestillinger, der var genoptagelser.

Når jeg ikke var på teatret, gik jeg gerne på opdagelse i hovedstaden. København fandt jeg stor og fjendtlig – særlig denne sæson, hvor jeg ikke havde andet i sind og tanke end det teater, der gjorde mig forvirret og angst trods de store oplevelser, det gav mig.

Det var særlig København med K, der begyndte at vise sin venlighed og charme. Den nyder jeg endnu. De gamle gårde

på Christianshavn og andre steder blev jeg helt fortabt i, men jeg må tilstå, at jeg faktisk heller ikke kom uden for voldene.

Om aftenen sad jeg gerne på mit møblerede værelse eller i elevrummet på teatret og sled med læsning af al den litteratur om teatret og dets væsen, jeg kunne få fat på. Langt ud på natten sad jeg og sled med bøgerne. Jeg havde et fad med vand og en svamp til at tørre søvn og træthed af øjnene.

Der var dog også sammenkomster og fester med elevkammerater, som med uhyre venlighed inviterede til deres gæstfri hjem.

En stor fest var jeg til allerede i januar. Det var Tove Bangs attenårs fødselsdag, hendes forældre ville fejre. Den blev holdt på Carlsberg, hvor Toves far, den tidligere operasanger Poul Bang, havde sangskole i de dejlige sale – og sikken en fest.

At jeg slap fra den uden lungebetændelse eller brækkede lemmer var mere end heldigt.

Ud på natten, efter indtagelsen af gode sager, ikke mindst våde, kom Bentzon og Arthur Jensen ind fra en frisklufttur.

Bentzon foregav over for mig, at han var fornærmet på Arthur, »den sølle skræder«, fordi han var bange for at kravle op på en af de store stenelefanter, der markerer Carlsbergporten: »Sådan er du da ikke, Kai. Vis at du som den stoute jyde ikke er bange.«

Jeg var ved den lejlighed og under den påvirkning ikke bange for noget og skulle vise den lille københavnerprås, at jeg turde. Bentzon rådede mig til at tage frakke på, da der var koldt derude. Han var løbet på en stige og havde stillet den op ad elefanten. Jeg kravlede op og satte mig på dens brede nakke, men modet svandt lidt, da jeg så, hvor langt der var ned. Grinende tog Bentzon og Arthur stigen væk, forsvandt med den – og glemte mig. Jeg kom hurtigt til at fryse

i januarnatten, men må vel være faldet i søvn. Hvordan jeg holdt balancen, ved jeg ikke, heller ikke hvor længe jeg havde siddet der, da jeg kom til bevidsthed ved, at en mand, vist en nattevagt, stod og brølede dernede, at jeg skulle komme ned. Det kunne han jo sagtens sige, men stigen var væk, og der var for langt at springe.

Manden forsvandt til min rædsel, men kom snart tilbage, slæbende med en stor kasse, som han klatrede op på, og stående på den, hjalp han mig fri ved, at jeg først gled ned på hans skuldre. Kors hvor han skældte ud, men den forfrosne skuespillerlev, der havde mistet både modet og rusen, sansede kun at komme væk og ind i festvarmen til de to forbrydere, som virkelig havde glemmt mig. Det forsikrede de da og bad mindeligt om forladelse, hvad jeg ikke havde kræfter til at nægte dem. På forskellig måde hjalp de mig til varme.

Festen varede lige til den første linje 6. Vi var nogle stykker, der skulle med den, og Bentzon var helt ustyrlig. Han hængte sig straks op i sporvognsstropperne – i »svalerede« med hænderne i én strop og fødderne i en anden. Konduktøren beordrede ham ned, straks, men Bentzon spillede storartet den komedie, at det var umuligt for ham at få fødderne fri af stropen. Konduktøren sled med det, men Bentzon klagede hver gang, der blev taget hårdt på ham. Sådan gik det til Vesterbros torv. Her blev der gjort stop, medens der blev tilkaldt politi, og ved en betjents hjælp blev Bentzon endelig »befriet« under stor klage.

Betjenten var bøs og ville optage rapport, han spurgte Bentzon om, hvordan han kunne finde på sådan noget. Bentzon stod bøjet ned og rettede lidt ved bukserne og svarede beskedent: »Geniets luner«. Så opgav betjenten, og den eneste straf blev, at vort selskab blev smidt ud af vognen, der nu i god adstadig orden kørte videre mod Rådhuspladsen, og da vi

ikke havde penge til den næste sporvogn, traskede vi videre, syngende – samme vej.

I sæsonen blev der premiere på to nye danske skuespil. Det ene var Svend Borberg og Louis Levys »Vort Hjerte« med Johannes Nielsen som instruktør og i hovedrollen. Det fik en hård medfart i pressen og blev hurtigt taget af plakaten.

Det andet var professor Einar Christiansens »Cosmus«, også iscenesat af Johannes Nielsen.

I titelrollen som prins Cosmus oplevede jeg rigtigt Svend Methling i en stor rolle. Jeg var allerede tidligere blevet betaget af hans skønne stemme og sprog. Han fik en så stor betydning for mig, at jeg senere vil vende tilbage til ham i mine erindringer.

Forestillingen var sat stort op med de bedste kræfter i den lange rolleliste. Foruden Methling Nicolai Neiiendam, Johannes Nielsen, Johannes Poulsen og mange, mange flere. Der var ialt 25 roller i dramaet. Trods det har det ikke gjort særligt indtryk på mig – jeg husker ikke meget om forestillingen.

Einar Christiansen. Denne mand var den første af de store teaterpersonligheder, jeg mødte, nemlig som nævnt ved den noget sære prøveafleggelse på Folketeatret.

Dengang vidste jeg så godt som intet om ham – hvilken kapacitet det var, der havde givet mig de første opmuntrende ord med på vejen, da jeg var indstillet på at opgive.

Jeg blev belært om hans store produktion af dramatiske arbejder, af hvilke jeg kun skal nævne nogle – helt fra 1880 – da Det kgl. Teater opførte et skuespil »Lindows Børn« med fru Eckardt, fru Hennings, Emil Poulsen og Peter Jerndorff. Den anonyme forfatter, der straks fik stor succes, var Einar

Christiansen – den 19-årige student. Her blot et tilfældigt udpluk af hans dramatiske digtning, som er opført, det meste på Det kgl. Teater: »Broder Rus« – »Annette« – »Mellem Brødre« – »Fædreland« – »Onkel Stephan«.

Jeg fik også at vide, at han var direktør for Det kgl. Teater i ti år fra 1899 til 1909, og altså senere for Folketeatret sammen med direktør Friderichsen.

En forestilling jeg – måske uberettiget – fandt mere interessant, var Oehlenschlägers »Tordenskjold«. Nok mest for Johannes Poulsens store udførelse af søhelten på klingende norsk.

Johannes Poulsen var Det kgl. Teaters mandlige midtpunkt. Han strålede af teater i bedste, festligste betydning, spillede et utal af roller – tragiske og komiske – fra store dramaer og til små vaudeviller – fra Shakespeare, Oehlenschläger, Ibsen, Holberg, Heiberg og de moderne dramatikere når hans uhæmmede fantasi kunne få lov at udfolde sig. Ældre teatergængere erindrer sikkert Johannes Poulsens dr. phil. Karl Vitus i Carl Gandrups enakter »Munken gaar i Enge«, den skøre mand, undsluppet fra en anstalt, der bedærer og duperer præsteparret: August Liebmann og Jonna Neiiendam. Sigrid Neiiendam var det komiske husfaktotum.

Jeg så ham, oplevede ham i hele hans udfoldelse – også som instruktør af »Det gamle Spil om Enhver« med ham selv som Enhver.

Det første og største indtryk af ham var hans Fedja i Leo Tolstoys »Det levende Lig«. Her så jeg for alvor, hvor højt en skuespillers kunst kan nå.

Balletten

Medens skuespillet ikke var noget fremmed for mig, selv om jeg kun havde oplevet det under beskedne former, mødte jeg nu i ballettens kunst en helt ny verden.

Det var næsten en åbenbaring, der viste sig for mig. Forstå den helt kunne jeg nok ikke lige straks, men det prøvede jeg heller ikke på – jeg sugede blot det skønne til mig, glædede mig og nød det. Derfor kan jeg heller ikke beskrive mine indtryk og tør ikke forsøge på det.

Balletten er jo også beskrevet så smukt og indgående som nogen scenisk kunst, særligt af Svend Kragh-Jacobsen, den store elsker og kender af alverdens ballet, i hans glimrende bøger om den.

Jeg vil da nøjes med at nævne repertoiret og de navne, der dengang bar Den kongelige Ballet.

Solodanserinder var Elna Jørgen-Jensen og Emilie Smith, den sidste så man ikke meget i de store partier denne sæson.

Solodansere var for det første Richard Jensen, mandig, elegant og med et stort dramatisk talent. Sammen med ham stod den helt unge John Andersen, som fornylig var udnævnt til solodanser. En lys, glad glimrende danser, der stormede frem og var alles yndling. Man så ham i det store talent, der skulle afløse de ikke helt unge navne, Karl Merrill, Gustav Uhlen-dorff og Richard Jensen. Ulykkeligvis slukkedes det store håb, John Andersen – pludseligt og tragisk. Efter en succesrig turné i U. S. A. døde han under en operation på skibet under hjemrejsen.

Blandt balletdanserinderne var særlig Margrethe Brock-Nielsen i denne og den kommende sæson fremme i store partier.

Hos de kvindelige aspiranter var én kommet i søgelyset –

ikke uden grund. Det var den purunge, lyse Ulla Iversen, senere Ulla (Johannes) Poulsen. Af de mandlige husker jeg Harald Lander og Leif Ørnberg.

Af balletens repertoire kan jeg nævne Bournonvilles »Valkyrien«, hvor Johannes Poulsen var med, »Livjægerne paa Amager«, »Kermessen i Brügge«, »Blomsterfesten i Genzano« og fru Walboms »Svundne Tider« med H. C. Lumbyes musik.

Af nye balletter opførtes Karl Merrilds »Nips«, en karakterballet med musik af den unge komponist, senere synges- og kapelmester Harald Agersnap, samt »Lackschmi« eller »Et indisk Kærligheds-Eventyr« af Emil Mobeck og Gustav Uhlenendorff og med musik af Ludolf Nielsen. Her var hele balletkorpset i ilden. – Og med dette forlader jeg ballettens – for mig usikre og gyngende brædder.

Den 14. marts 1921 indledtes et spændende gæstespil af den store, internationale skuespiller Alexander Moissi.

Italiensk af fødsel var han over Wien og Prag og gæstespil i Rusland kommet til Max Reinhardt i Berlin. Trods en hånende kritik gav Reinhardt ham flere og bedre roller, og efterhånden blev Moissi mere end anerkendt – ikke blot i Tyskland, men over hele kontinentet.

Med Berlin som udgangspunkt fejrede han triumfer på turneer rundt i Europa.

På Det kgl. Teater var hans første forestilling Sophokles' tragedie »Kong Ødipus«. Moissi spillede hovedrollen på tysk sammen med vore egne skuespillere, der talte dansk.

I denne tragedie virkede de to sprog ikke så grelt mod hinanden, som man kunne frygte, vel også fordi Ødipus står så alene, at det nærmest er en solorolle. Men alligevel – mig forekom det, som om den store gæst virkede »hul« ved sin vældige deklamationsstil.

Alexander Moissi.

Johannes Nielsen havde selv valgt at spille dronningbroderen Kreon – og det var ikke så godt med direktørens realistiske »underspil« mod Moissis stil og vældige nasale røst.

Da prøverne på *Ødipus* skulle begynde, kom jeg uforvarende til at høre et skarpt opgør mellem Johannes Nielsen og Nicolai Neiiendam, der krævede at spille Kreon, hvilken han nok også passede bedre til. Johannes Nielsen nægtede at afgive rollen og sagde: »Jeg må spille den, da den skal være

ægte – og ikke forloren, hul.« Det ramte Neiiendam, der af og til af kritikken var bebrejdet denne hulhed. Han blev rasende og næsten hvæsedede: »Dette skal blive Deres fald.«

Dette fald var nok allerede afgjort.

Vældig og uhyggelig, men efter min mening overdrevent, virkede den store scene, hvor Moissi som den blinde Ødipus stod på den store trappe. Han stod længe stum med udbredte arme, som han langsomt førte op omkring hovedet i store buer. Denne bevægelse gjorde han flere gange og udstødte så klageskriget:

»Meine kleinen Kinder.«

Der lå en verden af gru, ulykke og fortvivlelse i dette forfærdende, skærende råb. Man frøs.

Dette var sikkert stor kunst, men jeg har nok ikke været moden til at modtage den, hvilket kan forklares ved, at det var anderledes, end hvad jeg hidtil havde set og hørt af Det kgl. Teaters realistiske, jævne spillestil og forestillinger i den tid.

Alligevel må det have rystet og påvirket mig stærkt, da billedet endnu står tydeligt for mig – og jeg kan stadig huske denne sære stemme og ordene.

Forestillingen, og naturligvis særlig Moissi, blev voldsomt diskuteret på elevværelset, hvor jeg havde mod til at sige, at jeg syntes, han af og til lød falsk.

Orlamundt, der så en gud i Moissi, havde lyst til at straffe mig korporligt for mine kætterske ord, men han beherskede sig af respekt for mine tilsyneladende kræfter.

Henrik Bentzon havde ved min ankomst anbragt mig på pladsen mellem Orlamundt og Arthur Jensen. Jeg skulle være det solide bolværk mellem de to hanekyllinger, beskytte den lille, der før havde været udsat for overlast, når han drillede den store, temperamentsfulde Orlamundt.

Som Osvald i Henrik Ibsens »Gengangere« virkede Moissi afstikkende-fremmedartet. Der var naturligvis geniale indslag, men kontrasten mellem ham og den anden »gæst«, fru Betty Hennings, der var fru Alving, var dog for stor til at forestillingen kunne virke som en helhed – og det var ikke alene på grund af det sproglige, men også fordi Moissi imellem viste stjerne-salonspil og til tider en virkningsløs afslapning. Jeg hørte røster på teatret, der sagde, at han af og til ikke gad og var forskellig fra den ene aften til den anden.

Alle, som for nylig havde oplevet Johannes Poulsen som Fedja i Leo Tolstoys »Det levende Lig«, mente, at han stod langt over Moissi i denne rolle. Også her var den store gæst svingende og uensartet i sit spil. Han havde mange sære uventede fagter, der virkede som uvedkomne »numre«. For eksempel til slut, da Fedja skyder sig: Han førte langsomt venstre hånd op over hovedet i en stor bue og løftede det halvlange hår, hvorpå han hævede højre hånd med pistolen mod tindingen og skød.

Kgl. skuespillerinde fru *Betty Hennings*, som havde taget sin afsked, var i denne sæson teatrets gæst i flere forestillinger, deriblandt, som nævnt, sammen med Moissi i »Gengangere«.

Fru Hennings var født i 1850, kom som lille pige på balletskolen og debuterede i »Ludlams Hule« 1861.

Hun var en af de meget betydelige kunstnerinder, der fra balletten er gået over i skuespillet. Her debuterede hun den 13. december 1870 som Agnès i »Fruentimmerskolen« og kom meget hurtigt frem blandt de absolut førende.

I 1884 udnævntes hun til kgl. skuespillerinde og dekoreredes i 1900 med fortjenstmedaljen i guld.

Det var ikke uden grund, hun blev hædret. Alle på teatret

samt publikum og presse satte hendes kunst så højt, at hun faktisk var hævet over kritik.

At have oplevet hende, hvad jeg altså nåede, betragter jeg som en gunst.

Der var noget ophøjet over hendes spil, fornemt, men samtidig varmt – undertiden flammende, trods de 71 år – og så havde hun en diktion, en stemmeføring og en replikbehandling med betoning, der helt var hendes egne. Trods hendes ofte tyste tale kunne hun høres overalt i teatret fra den kæmpemæssige scene, der af skuespillerne blev betegnet som en fælled.

Operaen

At det skulle blive der, jeg fik min første entré på Det kongelige Teaters scene, havde jeg sidst ventet. (Havde det endda været i balletten, hvor jeg var blevet så ferm til blomsterplukning, menuet og etuder).

Det hændte en dag i februar. »Carmen« var blevet sat op af bas-operasanger Max Müller nogen tid forinden med Ingeborg Steffensen i titelpartiet, Niels Hansen som Don José og Holger Bruusgaard som Toreadoren.

En mand fra koret var blevet syg, og hullet efter ham måtte fyldes, og der var åbenbart ikke andre til at erstatte ham end mig, da alt hvad der kunne krybe og gå af mandlige statister, elever m. m. allerede var med.

Jeg blev kaldt til Max Müller, der udstødte et lille »hm«, da han så mig, men godtog mig på betingelse af, at jeg kunne gå ind uden prøve. Det kunne jeg, da jeg hver aften med misundelse havde set kammeraterne i deres opgaver, der ikke så særligt krævende ud. Jeg skulle med næste aften og fik toreador-kostumet bragt. Det kneb at være i det, men med

ville jeg. Oppe på dameskrædersalen lavede de et korset til mig – og så gik det, selv om det strammede, også skoene trykkede, men jeg tog lidelsen for stadsens skyld som en mand. Paul Rohde formede en stor kitnæse oven på min egen korte tud og jeg så dejlig ud, lignede en hel flok spanske tyrefægttere.

Og så drog vi ind til toreadormarchen fra kapellet og sangen fra koret. – »Altnøglen« i Information skrev i 1968 en artikel om mig og kom ind på den første gang, han så mig på scenen: »– han marcherede ind sammen med, gæt en gang – Henrik Bentzon. Virkningen var ubetalelig, man så Fyrtårnet og Bivognen for sig i en spansk film –«.

Da Arthur Jensen fulgte lige efter, var det måske mere en parodi på De tre Musketerer.

Nervøs? Nej, men betaget af det store øjeblik.

Birgit Engell var operaens gæst i forskellige partier: »Cosi fan Tutte«, sammen med Lilly Lamprecht, Gunder Knudsen og Helge Nissen m. fl. Senere begejstrede hun som Liden Kirsten. Man kunne tro, at denne rolle var blevet til, sangligt og dramatisk, med henblik på, at hun engang skulle komme og udføre den.

Den store operaprimadonna var ellers Tenna Frederiksen (senere Kraft). Lige stor i sangens skønhed som i dramatisk talent. Mange mindes endnu hendes »Tosca«.

Helge Nissen blev i 1921 50 år. Han debuterede 1897 som Mefistofeles i »Faust«. Blandt hans hovedroller kan i flæng nævnes Leporello og Don Juan i »Don Juan«, Landgreven i »Tannhäuser«, Kongen i »Lohengrin«, Scarpia i »Tosca«. Han nåede nok højest som Hans Sachs i »Mestersangerne«.

De to førende tenorer var Niels Hansen og Peter Cornelius. Meget forskellige som typer og i kunst.

Niels Hansen med en stor, lys og blid stemme og Peter Cornelius stor og robust, skabt til de store Wagner-partier. Der

opførtes en del Wagner-operaer i denne sæson, »Valkyrien« med Kate Rantza som gæst, »Den flyvende Hollænder« – her var jeg meget forelsket i 2. akts »Spindevise«, som jeg hørte ved hver opførelse. »Lohengrin« med Peter Cornelius i hovedpartiet var jeg også tosset med, måske fordi jeg kendte »Gralsfortællingen« fra Lemvig, hvor en blikkenslager som solist i afholdsforeningens sangkor sang den med en skingrende tenor. Jeg husker at nogle holdt hænderne for ørerne under præstationen. Blikkenslageren havde ellers ingen rigtig adkomst til at synge i et afholdskor, men ingen kunne gå så højt i tonen som han, og man var nødsaget til at se gennem fingre med, at han ind imellem mødte med en »lille fjer«.

Til en sammenligning med operaudstyr nu og i anledning af den diskussion, der har været om udgifterne til operaen »Lulu« i dansk TV kan her gengives, som et kuriosum, hvad det kostede i gamle dage – taget fra et tryk med årstallet 1826.

Kritikken var over de ødsle omkostninger, der var forbundet med et »pragtfuldt« udstyr til Mozarts »Tryllefløjten«, der første gang opførtes herhjemme.

Teatrets økonomiinspektør dr. Ryge måtte opstille et specificeret regnskab:

Totaludgifter 1883 Rbdlr.

Kostumer alene 863 Rbdlr., 11 Alen grønt Lærred til Papagenos Kostume 28 Skilling, 3 Stk. Pergament til de tre Geniers Glorie 3 Mark, 18 Pund Hampblår 18 Mark, 19 Alen Lærred à 7 Skilling.

Parykmagermester Hoppensach 8 Rbdlr. for et Negerhaar til Monastatos, 26 barkede Skind à 4 Mark og 8 Skilling til Løverne.

Blandt de aftenlige udgifter til »Tryllefløjten« figurerer bl. a.:

Betaling til Maleren for Farve til de sorte Slaver 2 Mark. Pomade til de sorte 2 Mark.

Hertil Løn til Drengene, som fremstiller Løver, samt Betaling for at spille Glasharmonika.

En mere indgående beskrivelse af repertoireet og forsøg på en nøjere karakterisering af de enkelte kunstnere ville blive for vidtgående, og jeg må nøjes med, hvad der nogenlunde står klart i min erindring om den – for mig – første overrumplende tid ved teatret.

Sæsonen var ved at være slut, og rygterne gik om alle de omvæltninger, der skulle ske med ansættelse af en række direktører i stedet for den ene, Johannes Nielsen. Der taltes også om nyengageringer af kendte skuespillere fra privatteatre og om afskedigelser.

På elevskolen måtte der også ske noget, og det kom som en frygtelig bombe. Et par af damerne samt Henrik Bentzon, Arthur Jensen, én til og jeg skulle forlade skolen og teatret. Begrundelsen var noget ulden, men vi fandt da ud af, at Bentzons sprog var for dårligt dansk, Arthur Jensen var for lille og jeg var bl. a. for bred til, at man kunne have noget ansvar for, om vi kunne blive skuespillere.

Bentzon var rasende, Arthur langt nede og jeg var helt slået ud. Hvad nu? Alligevel hjem til håndværket i den lille by? – og nu som kasseret. Meget værre end hvis jeg havde opgivet efter prøven i fjor på Folketeatret.

Vi fem-seks kasserede samledes til råd, og det blev vedtaget, at Bentzon og jeg skulle gå til teatergreve-chefen.

Audiensen hos ham forløb sådan:

Vi stod inden for døren i det store chefkontor som et par uartige skoledrenge, der stillede til klø hos inspektøren.

Da vi havde anført – med Bentzon som første taler – at dette stempel som »umulig« efter én sæson på Det kgl. Teaters elevskole også umuliggjorde chancerne for at komme ind ved andre teatre, svarede chefen i en pæn og venlig tone, at man ville spare os for skuffelser, og at det var for vor fremtids skyld, at bestemmelsen var taget.

Bentzon svarede ret skarpt »Vor fremtid kan vi selv påtage os ansvaret for.« Men så var chefens venlighed forbi: »Er der mere, de herrer ønsker?«

Tonen gjorde, at det bulldogagtige kom frem hos mig, og hidsigt fo'r det ud: »Der står i vor antagelseskontrakt, at elevskolen er to-årig – og en kontrakt er gensidig.«

Chefen havde svært ved at beherske sig over for denne provokation, men han spurgte dog nedladende og sarkastisk:

»Vil *en elev* pukke på sin ret over for Det kgl. Teater?«

Svar fra mig: »Ja!«

»Vil De virkelig overveje at føre en sag herom ved andre instanser?«

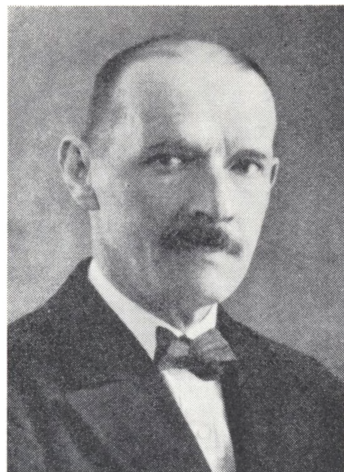
»Ikke overveje det, men gøre det.«

Chefen gik en tur rundt om sit store mahognibord og endte ved vinduet ud mod banken derovre. Set bagfra så man hvor duknakket han var, da han stod der med hænderne på ryggen og klappede dem mod hinanden. Omsider vendte han sig og sagde kort:

»Alle bliver. – Farvel!«

»Der var drab i dine øjne,« sagde Bentzon, da vi var kommet godt udenfor og føjede til: »Tror du, du kunne nå højt nok til at ramme ham?«

Selv om vi var tilfredse med resultatet, var det dog med en underlig fornemmelse, vi to dage efter gik til en lille afsluttende sammenkomst med vore lærere og kammerater, men mødet forløb helt anderledes end frygtet. Der kunne ikke

*Teaterchefen
Greve Brockenhuus-Schack.*

være tvivl om, at lærerne havde fået referat af besøget hos chefen. Og det måtte jo også være dem eller enkelte af dem, der havde foreslået, at vi blev fjernet.

Berthelsen mødte vi uden for skuespillerfoyeren, hvor sæsonafskeden skulle foregå, men hvor vi ellers ikke måtte vise os. Han var stum, så med forfærdelse på os, misdæderne, der havde været så formastelige at sætte os op mod det højeste, han vidste – næst efter Gud og kongen.

Det var klart, at han var mest skuffet over mig. Bentzon var jo forlængst opgivet.

Indenfor kom Poul Nielsen hen til mig, lagde hånden på min skulder og kunne ikke skjule smilet i øjenrynkerne. »Holm! Holm! Holm!« sagde han blot. Men hvad med Nicolai Neiiendam? Han stod henne i en krog og pjankede med et par af damerne, men ænsede os ikke. Jerndorff var vemodig og holdt med tårer i øjnene en smuk afskedstale til os og elevskolen, som han nu helt skulle forlade. Der var spenderet et glas vin til hver og der skåledes. Bentzon og jeg stod sam-

men – vi mærkede, at Neiiendam, ham vi var mest bange for, kom mod os bagfra. Pludselig mærkede vi hans arme om vore skuldre og han sagde strengt: »I to forbrydere, I kan »glæde« jer til næste sæson,« men så slog han om i et herligt smil og fortsatte: »Det er sgu dejligt at opdage, at der findes mandfolk på skolen og teatret. Kunne I ikke tænke på at vise mig Hakon Jarl og Karker, når vi ses igen? Skål!«

Nogenlunde vel tilpas kunne jeg nu rejse hjem og holde ferie til august – hele to måneder.

Det var meget godt altsammen – sådan da. Jeg syntes, at dette år havde givet mig større oplevelser end alle årene forinden.

Det var rigtignok gået helt anderledes, end jeg havde forestillet mig. Tosset naiv havde jeg ikke haft anelse om alt det, der krævedes for at blive skuespiller: Arbejde, arbejde, lærdom og bekymringer. Nu skulle jeg også arbejde på at skaffe penge. Hvad jeg havde var brugt – og nu skulle man foreløbig gå et år mere uden at tjene en øre. Og hvad så derefter, når man tilmed havde sat sig i gæld? Håbet om at blive gift var skubbet et godt stykke ud i fremtiden – alt var usikkert.

Så var jeg hjemme på ferie. En tid tog jeg arbejde hos min gamle lærermester uden synderligt held.

Håndelaget var der naturligvis ikke noget i vejen med efter så forholdsvis kort tid. Hvad var det da? Ikke tale om dovenskab eller fine fornemmelser, og jeg blev da også ved for at tjene penge, så længe der var brug for mig.

Jeg forstod, at den trøst: »Du har jo altid dit håndværk at

falde tilbage på«, som man – og jeg – havde brugt, var en løgn. Teatret havde fanget mig og jeg kunne ikke vende tilbage, enten det gik godt eller galt.

Det var måske hurtigt – på mindre end et år – at konstatere det, men jeg følte det på flere måder. For eksempel hvordan det kunne gå til, at gamle svendekammerater, som jeg havde glædet mig til at være sammen med som før, viste, at jeg allerede var blevet en fremmed. Selv følte jeg det samme.

Jeg var nødt til at passe på mit sprog og havde fået påmindelser om det af Vilh. Rosenberg, men dette blev betragtet som vigtighed, og når jeg prøvede på at være morsom, mente kammeraterne, at det var på deres bekostning – at jeg gjorde nar af dem. Det, at jeg *forsøgte* at være som før iblandt dem, var vel netop fejlen. Jeg hørte ikke til. Mest var det nok min egen skyld, men også deres på grund af den skepsis de havde over for noget, de ikke kendte eller forstod. Nok var det spændende, det sære jeg var slået ind på, men netop derfor blev jeg en anden end den gamle kammerat.

Det var ikke muligt at svare på de tørre spørgsmål: »Har du fået en god plads?« »Hvor møj ka' du tjen' ved det?« eller »Bestiller du ikke andet?«. Forsøgte jeg at forklare, hvor stort et arbejde der lå i det at være eller blive skuespiller, så de tvivlende på hinanden og sagde: »Nå!«

På byens honoratiores havde ordet »Det kongelige –« en forunderlig klang. Flere af dem kom hen til mig på gaden og lykønskede – folk som jeg før ikke havde haft noget samkvem med, men som nok kendte mig og havde ment, at jeg ikke var rigtig klog, da jeg bildte mig ind, at en diletantskuespiller fra Lemvig kunne blive skuespiller i København.

De vidste jo heller ikke nu, hvor langt jeg havde igen, før jeg nåede det – eller at jeg havde været lige på nippet til at blive kasseret.

JUBILÆUMSÅRET

1922–1923

En dag hen på sommeren kom et brev, anbefalet, en stor gul konvolut fra Det kgl. Teater.

Postbudet bragte mig det på værkstedet efter først at have været i mit hjem.

Jeg rystede på hånden, medens jeg kvitterede og gik afsides for at åbne det, hvad jeg næsten ikke turde. I hvert fald skulle ingen se det – eller mig, hvis indholdet var, som jeg frygtede: En meddelelse om, at jeg alligevel ikke skulle komme tilbage. Jeg var flygtet ud i gården, og det fine brev blev såmænd åbnet i det lille hus med hjerte i døren og nøgle med hummerklo.

Jeg hikkede af glæde. *Det var en rolle* – ikke til elevskolen, men i en forestilling på Det kgl. Teater.

Stykket, jeg skulle med i – *som skuespiller* – titlen stod på kuverten – var et gammelt middelalderdrama: »Hellig Hertug Knuds Spil«. Johannes Poulsen skulle sætte i scene, og jeg skulle møde til læseprøve en dag i begyndelsen af august. Jeg fo'r i rollen, der var skrevet i bunden stil og ikke let at læse, da afskrivningen var efter originalen med gamle gotiske bogstaver. Hvad stykket handlede om, var ikke let at blive klog på. Det var jo kun rollen med stikord jeg havde fået, men det forekom, som ordene lignede jysk.

Min læremester, som jeg jo arbejdede hos, havde set langt efter mig, da jeg løb ud på det ensomme sted, og stod i døren og tog imod mig, da jeg kom tilbage. Han havde ved at se

på brevet og mit udtryk forstået, at det var noget uhyre vigtigt, der var kommet. Dels af nysgerrighed og dels af hensyn til mig bød han mig ind i stuen, da den anden svend og læredrengen gloede interesseret.

Han blev derved den første, der fik del i den store begivenhed.

Mester var meget optaget af, at en af hans drenge var kommet ind i noget, som han fandt var stort. Den skuffelse, jeg havde haft med mine gamle svendekammerater, mødte jeg ikke hos ham, der i det hele taget var et morsomt, levende menneske, interesseret i alt – ikke mindst i, hvad der lå uden for den lille bys snævre kreds. Han var stor og kraftig, også smuk, med et mørkt, nu gråsprængt bølget hår, brune øjne, det ene af glas men godt efterlavet. Det rigtige var gået til ved, at et jagtgevær skød bagud. Han var mere ivrig som jæger, kortspiller, handelsmand, debattør osv. end som sadelmager.

Denne sommer, hvor jeg delvis var i hans brød, sad vi tit efter fyraften på trappestenen uden for hans lille butik sammen med min gamle madmor og snakkede om før og nu:

»Du var sgu en sær dreng,« sagde han. »Altid optaget af andet end det du skulle – ligesom jeg,« føjede han til. »Du var bedre tilpas med at røgte mine hunde, høns og duer end ved at sidde på sadelmagerstolen med klemmen mellem benene. Du skulle nok have haft lidt tærsk, men jeg ved ikke hvorfor, men du er den eneste af alle mine læredrenge, jeg aldrig har langet lussinger. Skældt ud er du da i hvert fald blevet mange gange.«

Jeg betroede ham da til hans forfærdelse, at jeg havde nydt at høre ham skælde ud – ja ligefrem søgt og fundet anledninger til at få »baller«.

Han havde et vældigt ordforråd, opfandt eder som aldrig

før var hørt, digtet på stedet, når han rigtigt var oppe. De rullede ud som tordenbrag over synderens hovede.

Det er virkelig sandt, at jeg nød disse ture som dramatiske forestillinger.

Da jeg fortalte ham det, så han først ud, som om jeg skulle opleve det igen, men han tog sig i det, og i stedet kom der et drønende latterbrøl, der rullede ud over gade og havn: »Hvad fanden – så var det jo mig, der skulle have været skuespiller.«

Min forlovede var også rejst til København – et helt år før mig. Hun og jeg fulgtes hjem, og vi nød hendes to ugers sommerferie.

For hende var jeg gudskelov heller ikke blevet en fremmed, selv om jeg havde narret hende ved at ville være skuespiller. Hun havde forlovet sig med en håndværker – men hvad nu?

Lige så lidt som jeg selv forstod hun, hvad jeg havde indladt mig på, og hvad det kunne betyde for os begge. Hun havde fået det at vide i et brev, jeg sendte hende hjemmefra. I det forsøgte jeg at forklare situationen og mine tanker, så godt jeg kunne, men at det har været et chok for hende, er givet. Hun kunne ikke fatte det. Baggrunden, tilskyndelsen kendte hun ikke, havde kun fået at vide, at det var gået godt for mig i diletantkomedierne, som hun altså ikke havde set.

Det havde været meningen, vi skulle giftes inden for en ikke alt for fjern tid og bo i Lemvig. Men hun var straks gået ind på og med til den uvisse fremtid. Udadtil og over for mig lod det til, at hun syntes det var meget interessant, men glad kan hun ikke have været, selv om det var hende, der var den opmuntrende, når jeg i de år, der gik, før vi kunne gifte os – og det var adskillige – syntes det så håbløst ud.

Vi blev forlovet med ringe, der sidder der endnu, i julen 1920 og gift i julen 1925. Hun har holdt mig ud til nu, da vi nærmer os guldbrylluppet.

Bryllupsrejsen var lang – med aftentoget fra Lemvig 1. juledag, ankomst en sur 2. juledags morgen til Københavns hovedbanegård, hvorfra brudgommen snarest muligt måtte begive sig til generalprøve på »Aladdin« i Casinos lille sal.

Mit hjem i Lemvig var af jævn, god middelstand. Far var en solid håndværksmester med svende og læredrenge på sit snedkerværksted, formand for Håndværkerforeningen og konservativt byrådsmedlem. Slægtens sønner har været håndværkere, mest snedkere, så langt tilbage man ved. Før 1800-tallet flyttede en forfader til Lemvig fra Ringkøbing, hvor han foruden at stå ved høvlebænken besørgede posten til hest mellem de to byer. Virksomheden i Lemvig havde for nogle år siden 150-års jubilæum.

Far var ret indesluttet og blufærdig med at vise sine følelser, men vi vidste og mærkede, at han havde dem. Han var en prægtig far og opdrog os fornuftigt »i tugt og ære«, men med en disciplin der var nødvendig med så mange urolige hoveder i stuer og på værksted.

Mor var også kommet fra håndværkere, en nok så livlig, glad og letsindig slægt end de mere satte og tunge Holm'er.

Mor var mere åben og kærlig end far og havde arvet sin slægts lysere syn på tilværelsen. Fars økonomiske – vel nok nødvendige – bekymringer, havde mor ikke og var ofte mere optimistisk og godgørende, end der var råd til.

Jeg var nummer 5 af 9 børn, altså en klump lige i midten. Alle mine søskende var kønne børn.

Lærerne i skolen syntes, jeg havde gode evner, og at jeg

burde flyttes over i mellem- og realklasserne. Min eneste lyst var også at læse videre. Overlæreren gik til min far for at overbevise ham om, at jeg i hvert fald måtte tage realeksamen og måske studere.

Men her stødte han på en mur, der nok kan kaldes gammel fordom. Ingen af snedker Carl Holms børn skulle bryde ud og blive mere – »finere« – end de andre. Det kunne til nød gå med handel, men embedsmand, som vel måtte blive resultatet af at studere. Nej! Han var urokkelig.

Da tiden kom, da jeg skulle konfirmeres, og jeg blev spurgt om jeg havde fundet ud af, hvad jeg ville være, svarede jeg trodsigt og også noget næsvist, at når jeg ikke måtte gå den vej, jeg havde lyst til, var jeg ligeglad – og så satte far mig i sadelmagerlære. Det kunne være så praktisk med en møbel-polstrer, så jeg engang sammen med min ældste broder, som var snedker, kunne overtage forretningen.

De andre valgte selv.

Én broder blev manufakturmand, én skibskok og hovmester, én materialhandler (senere fabrikant) og den yngste isenkræmmer. Søstrene blev gift. Alle gik det godt, kun én var utilfreds. Det var sadelmageren, som dog blev ved sit mekkaplyds indtil den dag, han stod ved Folketeatrets port. Altså den eneste der skejede ud.

Men hvordan tog mine forældre den udskejelser?

Det var en alvorlig sag at skulle fortælle, at jeg ville forsøge noget så fjernt og mærkeligt som at komme til teatret. Ingen kunne naturligvis forbyde mig det, men svært var det. Ikke mindst fordi jeg efter forlovelsen var begyndt at arbejde for min far og tage del i forretningen som hans medhjælper. Hvordan få sagt, at jeg ville væk fra det hele?

En mand, som jeg hidtil kun havde kendt på afstand, hjalp mig. Det var digteren Thøger Larsen, som alle sine dage

boede i Lemvig. Han havde som lokalredaktør af det radikale dagblad set mig spille dilettantforestilling i afholdsforeningen og i sin anmeldelse rost mig i høje toner for mine præstationer i et par småstykker, vaudeviller, som man dengang brugte.

Thøger Larsen, der også var skriver på landinspektørens kontor, var netop blevet anerkendt af byens fornemme kredse, der ellers ikke havde regnet hans digterier for noget. Men efter at han i København var blevet kåret som tidens måske største lyriker, kan det nok være man fik travlt med også at hylde ham her.

Han gik til sin gode ven og rådgiver, kreditforeningsdirektør Orla Buhl og formåede ham til også at gå til dilettantforestilling for at kigge på mig.

Da jeg et par måneder senere igen kom på brædderne og endnu engang gjorde megen lykke, henvendte de to sig til mig og talte alvorligt om det talent, de mente, jeg havde, og at det burde udnyttes. Selv havde jeg naturligvis også fået nykker og indbildninger om en fremtid anderledes end min nu (da)-værende.

Det var altså de to, Thøger Larsen og Orla Buhl, der gav mig skubbet og ved forbindelser med direktør Friderichsen fik arrangeret prøven på Folketeatret.

Uden jeg vidste det, havde Thøger Larsen været hos min far på lignende måde som i sin tid overlæreren, men denne gang – tolv år efter – havde det større virkning.

Min mor havde jeg betroet mig til. Heller ikke hun kendte noget til T. L.s besøg, men var straks med mig trods en forståelig angst for dette ukendte og med en frygt for det liv, skuespillere efter sigende førte.

Nok tilskyndede hun mig og havde en mærkelig evne til at hjælpe mig og kritisere mig under indstudering af de roller,

jeg havde valgt at aflægge prøve i, men kunne ikke lade være med at sige, at hun ikke ville være ked af, om jeg skulle fortryde. »Du ved jo, hvordan du vil blive modtaget her, hvis det sker,« sagde hun.

Vi var enige om, at jeg selv skulle tale med min far. Det skete en aften, da han var gået i seng. Jeg stillede mig for sengeenden og talte om mine planer ventende på, at han ville rejse sig og ikke tro på det sludder.

Jeg var mere overrasket over ham, end han over mig. Han blev roligt liggende og sagde: »Måske ikke lige det her, men noget lignende har jeg ventet på i mange år, men jeg troede, du havde slået dig til ro, da du blev forlovet – jeg håbede det, også fordi jeg jo nødt vil undvære dig. For resten har Thøger Larsen været hos mig og talt om dine evner, som jeg forresten godt selv kunne se. Jeg vil ikke forsøge at hindre dig en gang til i det, du har lyst til. Denne gang skal du få den støtte, jeg evner at give dig.«

Læseprøven på »Hellig Hertug Knuds Spil« var ansat til kl. 12 i skuespillerfoyeren bag scenen.

Som sædvanlig var jeg kommet for tidligt og havde lejlighed til at betragte det ærværdige rum, som ellers var for helligt til, at elever måtte betræde det. Nu var jeg her ifølge ordre og behøvede ikke at snige mig til at betragte malerierne af de store skuespillere fra »fordums dage«. De så noget brøgsigt ud over deres fine salon-dagligstue, hvorfra de solide mahognimøbler i dag var fjernet og erstattet af simple spise-stuestole. På sæderne lå sedler med navne på dem, der skulle sidde der – efter rang og anciennitet. Jeg fandt mit navn på bageste række længst fra døren og var godt tilfreds med placeringen, da jeg herfra kunne se alle, efterhånden som de kom. Det var en stor dag.

Og så kom de. Der var mange, men kun mænd. Bunden var næsten skrabet for alt personale af hankøn fra skuespil, opera og ballet.

De kvindelige roller skulle efter middelalderlig skik som ved opførelserne på pladsen foran Viborg Domkirke spilles af unge mænd. De var hentet blandt ballettens aspiranter. På vejen op til foyeren havde jeg mødt Leif Ørnberg, som var meget forarget over sin rolle: en kvinde, der skulle skrige: »Min mødom haver han taget fra mig med magt og mod min vilje.«

Vi sad alle i en cirkel omkring instruktøren Johannes Poulsen.

En af de sidste, der ankom, var Poul Reumert. Han satte

sig hastigt på sin plads i første række ved siden af Nicolai Neiiendam efter at have hilst med nik rundt i kredsen. Det havde været en sensation i pressen og på teatret, at han og Bodil Ipsen skulle vende tilbage efter deres succesrige tre år på Dagmar-teatret. Derfor virkede det underligt, at der ikke var nogen festlig velkomst, den første dag Reumert mødte. Måske havde der været en officiel modtagelse, som jeg ikke havde hørt om, eller også ønskede de to på en naturlig og stilfærdig måde at glide ind i repertoireet.

Der blev ikke tid til at spekulere mere over det, da Johannes Poulsen udbad sig opmærksomhed og begyndte at sige noget om stykket, der skulle være læseprøve på.

Efter en indledning om dramaets historiske værdi og begrundelsen for, at det skulle indlede Den danske Skuesplads' 200 års jubilæumssæson, kom Johannes Poulsen ind på sproget og nævnte, at det nok havde været svært blot at læse rollerne indenad med den gamle bogstavering og de gamle ukendte ord. Han sagde, at han gerne ville have det spillet så vidt muligt i jysk mundart, men uden bred dialekt, og bad om, at man forsøgte at finde tonen allerede i dag.

Og nu begyndte oplæsningen, som det var skik, med at hver enkelt læste sin rolle, efterhånden som stykket skred frem og stikordene faldt.

Det gik ad hekkenfeldt til. Der var nok en del, der kun havde læst rollen hurtigt igennem og derefter havde lagt heftet fra sig. Det lød som efter Babelstårnet, hver talte i sin mundart og under ikke så lidt munterhed, som instruktøren måtte dæmpe. Vestjyden på bageste række var forarget og kunne ikke forstå, at det var så svært. Jeg havde jo tyret mit igennem og kunne lire rollen af uden at se i heftet.

Nu nærmede det sig, kunne jeg forstå – og jeg rystede lidt. Stikordet faldt. Roligt og sindigt, med fornemmelsen af at

være på hjemmebane, sagde jeg det første »vers« fra borgeren, der modtager Knud Lavard:

»Vil I vær' vos huld og god
og råd' vos wor stor' skåd' bod
som vi haver ha't så læng'.
Da vær *walkommen* Hertug Knud«.

»Stop!« lød det fra Johannes Poulsen. »Dér var det. Hvem var det?« Han så over mod mig: »Er det Dem, der hedder Holm? Vær rar at sige det igen, og vil alle høre efter og lægge mærke til tonen. Det er sådan, det skal gøres.«

Alle så på mig, og jeg var meget befippet.

»Vil De gøre os alle den tjeneste at gentage det endnu en gang, men stående, så alle kan få det i øret. Tak! Det er præcist, som jeg har tænkt mig, det skulle lyde, men uden at jeg selv kunne vise det. Må jeg bede Dem om at være til stede ved så mange af scenepøverne som muligt, så Deres skuespillerkolleger og jeg kan konsultere Dem. Tak. Videre.«

Jeg svedte, da jeg satte mig igen. Kunne ikke straks fatte, hvad der var sket. Jeg, eleven, som var på nippet til at blive kasseret for blot et par måneder siden, var blevet fremhævet. Alle vidste nu, hvem jeg var – jeg var accepteret, hørte til. »Mine skuespillerkolleger« havde Johannes Poulsen sagt. På nogle minutter syntes jeg at være blevet en anden.

Svimmelheden, eller hvad det var, holdt sig efter prøven, og efter at Svend Methling og Poul Wiedemann havde hilst på mig og sagt, at de gerne ville gøre brug af min assistance.

Senere måtte jeg erkende, at jeg her, som så mange gange senere i tilværelsen, havde været mere heldig, end man har lov til. Jeg havde jo ikke vist noget talent. Successen den dag var letkøbt ved kun at præstere et sprog, jeg altid havde kun-

net. Ordene til Karl Mantzius, da han skulle spille Grev Trolle i »Den gamle Præst«, faldt mig ind – det var vist Johannes Nielsen, der sagde dem: »De kan jo ikke tale fynsk.« Mantzius' svar kom rapt: »Nej, men *jeg* kan la' vær.«

Men sådanne selverkendelser var jeg ikke belastet med den dag, men »svømmede« stadig, da jeg kom ud på Kongens Nytorv, hvor jeg kravlede op og satte mig på soklen ved siden af Oehlenschlägers stovle for at nyde det gode vejr.

Jeg var virkelig højt oppe i humør, stemning og lyssyn over det, som kan synes en bagatel. Episoden den dag fik en meget stor indflydelse på – hvad skal jeg kalde det? – hele min tilstand, mit væsen og syn på teatret.

Angsten for det var borte fra den dag, der gav mig optimismen, troen på, at det nu nok ville gå. Det kan ikke forklares, men jeg konstaterede det, mens jeg sad og så ud over Kongens Nytorv. Jeg havde en fornemmelse, som den Tom Kristensen beskriver i et ungdomsdigt:

»Jeg er så lykkelig i dag,
jeg går i glædesdille – –«

Denne augusteftermiddag var det, som jeg først »opdagede« København, så hvor dejlig den var her fra mit høje stade ved Det kgl. Teater, hvor det hele lå foran mig: Kunstakademiet, Nyhavn, Palæet på den modsatte side med den franske ambassade næsten skjult bag træerne og d'Angleterres fortov fyldt af mennesker. Hidtil havde jeg egentlig aldrig lagt mærke til det eller til blomsterne derovre på midten. Heller ikke at rytteren på plænen var for tung for hesten, så den sank i koderne.

København havde hidtil været en hård by med kolde gader, hvorfra barske mure truede ad én fra de hule vinduesøjne

med ukendte, sure mennesker bagved. Noget der kun var en nødvendig gennemgang fra logiet til det store, dejlige, frygtelige teater.

I dag var det hele anderledes.

Der måtte ske noget, noget stort, men ikke dyrt. Jeg måtte opleve mere end det, der var sket på teatret. Jeg var jo ikke blevet rigere af hændelsen i dag, men de økonomiske bekymringer med engang at få tilbagebetalt den gæld, jeg havde stiftet i sommer ved lån og kationer, var vejret bort foreløbig. Jeg havde ringet til min kæreste og inviteret hende på en tivolitur i aften. Hun havde ikke rigtig forstået min opstemte pjankede tone.

Men der var længe til i aften, og der måtte ske noget *nu*, og pludseligt var det der. Lige overfor, hvor jeg tronede, holdt en af de høje, rumlende, gamle busser, der kørte gennem Strøget og helt ud til den fjerne Frederiksberg Runddel – en tur, jeg aldrig havde prøvet, og den havde jeg råd til.

På de høje gamle busser var der en åben platform bagude, med gelænder man kunne læne sig til.

Herfra så jeg gaden løbe væk under mig, så folk på Strøget komme frem, først nær ved, snart fjernere og hurtigt forsvinde. De så venlige og glade ud i dag, men jeg havde ondt af dem – de var jo ikke skuespillere. Det var synd for dem.

København åbnede og lukkede sig efterhånden bag mig, og hvor var den dejlig. Jeg bildte mig ind, at byen tog imod mig, accepterede mig denne august-eftermiddag på lignende måde, som teatret netop havde gjort.

Den dag blev jeg forelsket i hovedstaden, og kærligheden har holdt sig.

Ganske vist har jeg senere, som skuespillerformand, tordnet imod den for dens karrighed over for teatret og de andre kulturgoder, den lukrede af som hovedstad, men det var

kun »bystyret«, og det kunne selve byen jo ikke gøre for.

Gennem Østergade, over Amagertorv, Vimmelskaftet, Gammel-Nytorv og Frederiksberggade frydede jeg mig over magasinerne og de andre forretningers prangende udstillinger. Jeg havde ellers ikke set på vinduer eller været inden for dørene. Dels fordi jeg ikke havde meget at købe for, men også på grund af en frygt for, at jeg i de store, fine forretninger skulle blive behandlet overlegent og uvenligt. De små fornødenheder, jeg var nødt til at købe, fik jeg i de små forretninger i sidegaderne.

Strøget så dengang ud omtrent som de næste 40 år, uden større forandringer – helt frem til det blev »Gågaden«.

Jeg stod i køreretningens højre side, da vi rullede ind over Rådhuspladsen. En kæmpestor, tyk mand spærrede for synet af selve Rådhuset. Jeg havde ikke bemærket ham før, men blev klar over, at det var forfatteren Carl Gandrup, som jeg havde set på teatret ved generalprøven på hans »Munken gaar i Enge«. Han talte meget højt til en lille mand om Det kgl. Teaters forbryderiske forsømmelser mod vore store dramatiske talenter. Den lille mand krøb, helt bange, sammen under de vældige udgydelser. Hans lorgnet dinglede på en tynd hud ved næseroden, uvilkårligt stod jeg parat med den ene hånd for at gribe glassene, når de faldt, men der blev ikke brug for min hjælp, da manden, digteren Sophus Michaëlis, sprang af som i flugt ved næste stoppested.

Til erstatning for »Byens hus« kunne jeg se over til Dagmar-teatret med hotellet og cafeen.

Selvfølgelig havde jeg set det hele før – flere gange – og alligevel ikke set det. Jeg havde gået her, bl. a. på vej ud til Vilhelm Rosenberg, men intet lagt rigtigt mærke til, opslugt som jeg var af min egen lille situation. Først nu så jeg det med de nye øjne, jeg havde fået for det i dag.

Dagmartheatret indvendig havde jeg dog oplevet på en betagende måde under gæstespillet sidste vinter af Stanislavskis Moskvoteater. Fra det øverste galleri var jeg til opførelsen af Maxim Gorkis »Natteherberget«. Trods det, at jeg ikke kunne forstå et ord, blev jeg dog helt revet med. Jeg var også noget forberedt. Johannes Nielsen havde ikke helt glemt mig. En dag lå der hos Det kgl. Teaters portner en pakke fra ham til mig. Det var et håndskrevet manuskript: »Natteherberget«, og der lå en lille seddel: »Læs det – se det – det er noget for Dem. J. N.« Og det var noget for mig. Her var denne indlevelse, denne spillemåde, man burde leve op til, selv om det var umuligt at nå så højt. To af personerne gjorde et særligt og varigt indtryk. Først skuespilleren, den fordrukne, der altid talte om sin svundne storhed, som ingen troede på. Men præstationen her troede man på. Uhyggelig og gribende var scenen, hvor han ville vise et deklamationsnummer. Da han løftede hånden og skulle begynde, voksede han, og man troede på hans fordums storhed, men hånden blev stående i luften, mens han ledte efter ordene, der ikke kom – han havde glemt dem. Langsomt sank hånden, mens hans ansigt fik et udtryk af skærende fortvivelse, kroppen sank sammen, og den nu ganske lille mand sjoskede bort.

På mig virkede den gamle, mærkelige vandringsmand Luca særlig stærkt. Var han en ærlig, velmenende halvprofet, der ville gøre mennesker bedre, eller var han en gøgler, der blot snagede i elendige skæbner af nysgerrighed? Begge dele må der være spørgsmålstegn ved. Men mærkeligt virker det, at han med sin overtalelsesevne og tilsyneladende troskyldighed bringer ulykke med sig og flygter, da tragedien er der.

Han var i mange år min ønskerolle, som jeg endelig fik i TV-teatret i 1960'erne under Sam Besekows strålende instruktion.

Dagmar-teatrets berømte forestillinger med Bodil Ipsen og Poul Reumert i Thorkild Rooses direktørtid, overværede jeg ingen af og kan derfor ikke omtale dem.

Det samme gælder det gamle »Scala«, som vi rullede forbi, og hvor Liva Weel, Carl Alstrup, Arne Weel, Amelie Kirkegaard, Oda Alstrup, Hans W. Petersen, Henry Seemann og mange andre forgyldte Frede Skaarups operetter og pragt-revyer med komponisten Emil Reesen som kapelmester.

Tivoli, på den anden side af Vesterbros passage, det forjættede land for alle os provinsboere, skulle jeg sammen med Jenny besøge første gang i aften.

Alt hvad der ellers lå på højre side af Vesterbros passage modsat Hovedbanegården kan der ikke siges andet om, end at det var det rene Klondyke-virvar. Bræddehytter, små butikker, værksteder af alle slags og en øde ørkenstrækning efter nedrivningen af Nord- og Kystbanestationerne.

Festligere var der lige forinden med den store restaurant »National«, hvor indtil fornylig den populære »Kallemand«, Carl Gottschalksen dirigerede sit orkester på balkonen. Han var altid i kjole og hvidt, der stod godt til hans kulsort-farvede, pomadiserede hår og overskæg. Med ryggen til sit orkester stod han og svingede taktstokken med den ene hånd, mens den anden blev brugt til skiftevis at sno skægspidserne, vinke til publikum dernede i salen ved marmorbordene og sende fingerkys til damerne. Om sommeren var der festligt med for-tovsservering, når dørene stod åbne, og orkestret larmede ud over pladsen foran etablissementet og cirkusbygningen.

Vesterbrogade herfra var der ikke meget ved. I fuld fart gik det forbi Det ny Teater derinde i passagen til Gl. Kongevej. Her var sæsonen ikke begyndt endnu. Direktøren var Ivar Schmidt, der blev kaldt »Skrædderen«, fordi han havde været indehaver af et herreskrædderi og ikke haft forbindelse

med teater, før han overtog dette her, efter at Viggo Lindstrøm, den morsomme og populære skuespiller med tilnavnet »Giraffen«, var gået ned som direktør. Tilnavnet havde han fået, fordi han næsten var uden hals.

Bussen bumplede ind i Frederiksberg Allé, der var beboet af fornemme folk, men endnu ikke brolagt. Man skulle holde sig godt fast i bussens gelænder for ikke at miste balancen under de høje hop over hullerne.

Udrejsen sluttede efter farten forbi Alleenberg, det gamle københavner-udflugts- og forlystelsessted, hvor jeg endnu ikke havde muntret mig.

Velbeholdne stod vi få tiloversblevne passagerer af på runddelen. Derovre lå Frederiksberg have med sjette Frederiks statue og indbød fristende til en spadseretur. Men den måtte jeg gemme til en anden gang, da jeg ellers risikerede, at min omstigningsbillet blev for gammel.

Jeg vidste godt, at der oppe på bakken til venstre lå et smukt slot, og at der her i Allégade og Pileallé var noget, der hed Lorry, og små hyggelige restaurationshaver, men jeg kendte det altså ikke *endnu* – men det skulle ikke vare længe, før jeg ville herud igen. Det måtte ikke blive Det kgl. Teater og mig derinde, der alene blev tilværelsen, når der var så meget, jeg sammen med min kæreste kunne gå på opdagelse i.

Nu skulle jeg på turen tilbage se det hele fra den modsatte retning – og noget af det første blev et stort skilt på et lille hus. Der stod »Betty Nansen Teatret«. At der var et teater, der hed sådan, vidste jeg jo godt, men ikke præcist hvor det lå.

Kammeraterne på elevskolen havde talt meget om det fine teater i alleen – også om, at den store skuespillerinde ved en mæcens hjælp, en såkaldt gullaschbaron, der havde tjent millioner på verdenskrigen, havde købt teatret over hovedet på en direktør Wolf og skuespilleren Albrecht Schmidt. De to

herrer havde ellers omdannet det gamle Frederiksberg Mor-skabsteater til et lødigt, kunstnerisk teater med gode skuespil- lere og den store Peter Fjelstrup som midtpunkt.

Den store udflugt endte, hvor den var begyndt, på Kongens Nytorv. Aftenen i Tivoli var en succes. Vi morede os godt. Mit højstemte humør smittede af på Jenny, der fandt på det helt vilde, at vi skulle spise smørrebrød ved Divan 1. Det var en letsindighed, alt for flot, syntes jeg, men under min protest insisterede hun på at betale, og lidt skamfuld modtog jeg hen- des pung, som hun stak til mig under bordet. Ingen skulle se, at det var damen, der betalte. Det kunne man ikke.

Det var en dejlig dag.

DET KONGELIGE TEATERS 200-ÅRS JUBILÆUM

Johannes Poulsen og Holger Gabrielsen

Sensommeren og dette efterår var udelukkende viet Holbergs og Det kgl. Teaters 200 års jubilæum. Og det kan nok være, at kræfterne blev sat ind. Lige meget hvor man kom, hørtes der fra hvert lille lokale replikker, råb, arier med klaver og repetitør, orkesterprøver osv.

Det var dog skuespillet og især Holbergs komedier, der havde førsterang. Balletten var sat i skammekrogen indtil videre, der var ikke plads til dem i deres egne lokaler. Selv tilskuerfoyerne blev taget i brug til prøver.

Scenen havde Johannes Poulsen erobret til sin store opstilling af kulisser til »Hellig Hertug Knuds Spil«. Her hørte jeg til. Med skam at melde blev der ikke meget ud af mine eventuelle evner som konsulent i det jyske.

Helt umuligt blev resultatet med de unge skuespillere. Det lød grufuldt med deres forsøg på at brække på r'erne. Johannes Poulsen var nødt til at bede mig holde op med undervisningen, og i stedet tog han replikkerne fra nogle af dem og lagde over til mig, så min rolle voksede til det firedobbelte. Jeg blev glad for det, og dem, det gik ud over, blev lidt sure, men jeg kunne jo ikke gøre for det – og jeg fik da heller ingen bebrejdelser af dem.

Der blev kun tid til et par timers daglige prøver på dette drama, da mange af skuespillerne måtte være med til prøver på andre forestillinger. Ikke mindst blev der råbt på Johannes Poulsen. Hans talent, teaterglæde og vitalitet prægede

dette jubilæum. Hvad han præsterede i denne tid, vil i dag for skuespillere og alle, som er kendt med teaterforhold, stå som en umulighed, og man kan fristes til at mene, at det kunstneriske resultat må have været ringe, men sådan står det ikke i erindringen for mig.

Johannes Poulsen fra 1. september til 3. oktober:

1. sept.: Instruktør for og hovedrolle i »Hellig Hertug Knuds Spil«. – Samme aften: Jupiter i »Amphitryon«.
3. sept.: Claes i »Den kære Familie«.
5. sept.: Som 1. sept.
7. sept.: Som 1. sept.
10. sept.: Som 1. sept. – Samme dag, eftermiddag: Flemming i »Elverhøj«.
- 11., 13., 16. og 21. sept.: Som 1. sept.
22. sept.: »Munken gaar i Enge«. – Samme aften: Sprogets ånd i festspillet »Theatret«.
26. sept.: »Hyldest til Holberg«. – Samme aften: Henrik i »Den politiske Kandestøber«.
27. sept.: Premiere. Vielgeschrei (hovedrollen) i »Den Stundesløse«.
29. sept.: Apicius i »Den Vægelsindede«.
30. sept.: »En aften 1722« og Jean i »Jean de France«.
1. okt.: Medinstruktør af »Kilderejsen« og Ulysses i »Ulysses«.
2. okt.: Henrik i »Det lykkelige Skibbrud«.
3. okt.: »Erasmus Montanus«.

Altså 17 forskellige roller, flere i premierer og i alt 20 forestillinger. Kun enkelte af dem var overført fra forrige sæson. Dertil kom, at han var instruktør for flere af de forestillinger, han spillede store roller i.

Repertoiret var naturligvis præget af Holberg, der havde jubilæum sammen med det teater, han var fader til.

Johannes Poulsen.

Jeg fik lært meget af repertoiret i den periode, hvad der kom mig til gode senere i mange Holberg-roller. Min kærlighed til comedierne blev næret, men som alle andre blev jeg så sandelig også mættet af dem i 1922.

Hellig Hertug Knuds Spil åbnede sæsonen, og for første gang var mit navn i et teaterprogram, og jeg blev også nævnt i et par af anmeldelserne, der ikke gav udtryk for begejstring, hvad selve stykket angik. Det blev modtaget som et kuriosum.

Festforestillingen fandt sted på fødselsdagen den 23. september. (Se programmet side 92–93).

Ved denne festforestilling var der noget, som vi unge var særlig optaget af. Det var, at Holger Gabrielsen skulle spille Harpagon i Molières »Den Gerrige« for første gang og i Poul Niensens iscenesættelse. Ganske vist havde Gabrielsen slået sit navn og sit talent fast ved flere betydelige roller, men denne var jo en vældig opgave. Det var spændende, om han også kunne sejre i den.

I begyndelsen kunne jeg ikke rigtigt lide Gabrielsen. Han var ellers flink og venlig nok og talte meget til og med eleverne. Men det var måden, han talte til én på, jeg ikke kunne tage. Herregud, han var jo knapt så gammel som Bentzon og jeg, men havde en egen tone over for os. Nej, ikke nedladende, men faderlig, langsom, som ældre folk taler til purunge mennesker.

Efterhånden opdagede jeg, at sådan talte han til alle. Det var hans væsen og absolut ikke overlegenhed, men han var i god forstand »gammelmklog« og vidste allerede meget mere om teater, end alle vi elever tilsammen.

Hans interesse for skuespilleruddannelsen var dyb og ægte, hvad han senere som lærer og instruktør beviste med sin pædagogiske begavelse.

Holger Gabrielsen i »Den Gerrige«.

Med årene kom jeg til at sætte ham højt for hans menneskelige egenskaber og kærlighed til sin stand, som han udførte et stort arbejde for. Sidst som formand for den gamle, humanitære »Skuespillerforeningen af 1878«.

Han hørte til på Det kgl. Teater – *var* Det kgl. Teater. Vistnok kun én gang har han sat sin stilling ind på at få gennemført, hvad han fandt rigtigt – og han sejrede. Det kgl. Teater kunne ikke undvære ham – og hvordan mon han selv havde kunnet trives »udenfor«.

Selvfølgelig sejrede han stort som »Den Gerrige«.

At komme ind på Bodil Ipsens og Poul Reumerts værdi og betydning for teatret er ikke min sag. Deres format er så kendt, at det er overflødigt.

B R O G R A M

Lørdag den 23. September 1922 Kl. 7¹/₂

Festforestilling i Anledning af Den Danske Skueplads' 200 Aars Jubilæumsdag

Louis Glass: Allegro festivo. (Første Gang).
Dirigent: Hr. Kapelmester *Georg Høeberg*.

Theatret

Et lille Festsplil af Hr. *Helge Rode*.

Musiken af Hr. *Fini Henriques*.

Iscenesættelsen af Hr. *Svend Gade* og Hr. *Poul Nielsen*.

Dirigent: Hr. Kapelmester *Georg Høeberg*.
(Første Gang.)

PERSONERNE:

René Montaigu, Theaterdirektør	.....	Hr. Poul Reumert	
Mme Montaigu	.....	Fru Blad	
En Kone fra Landet	.....	— Sigrid Neiiendam	
Lisbeth	} hendes Døtre {	.....	— Betty Kirkeby
Maren		.....	Frk. Agnete Tilling
Henrik, en Student	.....	Hr. Svend Methling	
Sprogets Aand	.....	Hr. Johannes Poulsen	
Sprogets Genier	}	.....	Fru Astrid Holm
		.....	Frk. Ulla Iversen
		.....	— Susanne Behrens
		.....	Fru Inge Møller

Genier.

Theatersalen i Lille Grønnegade.

PROLOG

ved Forestillingen Onsdag den 23. September 1722
af *Frederik Rostgaard*:

Thalia..... Fru Anna Bloch

Den Gerrige

Komedie i 5 Akter af *Molière*.
Thomas Overskous Oversættelse.
Indstuderingen ledet af Hr. *Poul Nielsen*.
(*Første Gang i ny Indstudering*)

PERSONERNE:

Harpagon	.....	Hr. Gabrielsen
Elise	} hans Børn {	Fru Gudrun Nissen
Cléante		Hr. Tavs Neiendam
Anselme	.....	— Ottesen
Valère, Hushovmester hos Harpagon	.....	— Svend Methling
Frosine, en Enke	.....	Fru Jonna Neiendam
Mariane	.....	— Ingeborg Middelboe
Mester Jacques, Kok og Kusk hos Harpagon	.....	Hr. Bertel Krause
Simon, Mægler	.....	— Lars Knudsen
La Flèche, Cléantes Tjener	.....	— Heglund
Madam Claude	} Harpavons	Fru Johanne Boss
Brindavoine		} Tjeneste-
La Merluche	} folk {	— Svend Aage Larsen
En Retsbetjent	.....	— Rosenbaum

Handlingen foregaar i Harpavons Hus.

Amors og Balletmesterens Luner

Ballet i 1 Akt af *Vincenzo Galeotti*.
Musiken af *Jens Lofte*.

Balletmester: Hr. *Gustav Uhlendorff*.
Dirigent: Hr. Kapelmester *F. Hemme*.
(*Første Gang i ny Indstudering*).

PERSONERNE:

Markis'en	.....	Hr. Berthelsen
Hendes Naade	.....	Fru Tony Madsen
Balletmesteren	.....	Hr. Chr. Christensen

Damer, Kavalere, Tjener.

Amor	.....	Ellen Müller
------	-------	--------------

Kærlighedsgudinder.

DANSE:

Steirsk Dans: Fru Margrethe Brock-Nielsen og Hr. Aage Eiby.

Kvæker-Dans: Fru Gyrithe Hansen og Hr. Huld
Græsk Dans: Fru Magda Allan-Dahl og
Hr. Svend Carlo Jensen.

Norsk Springdans: Fru Elna Jørgen-Jensen og
Hr. Richard Jensen.

Deto Gamles Dans: Fru Walbom og Hr. Borgen.

Fransk Dans: Fru Keller-Tharnæs og
Hr. Merrild.

Amagerdans: Fru Hørup-Hassing og Hr. John
Andersen.

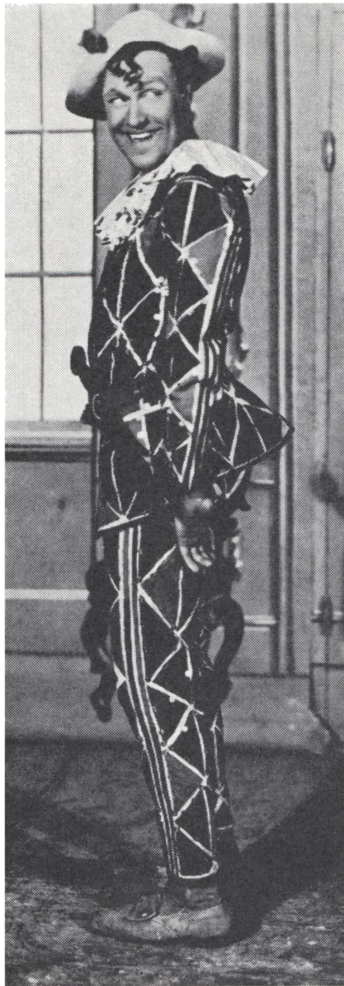
Negerdans: Damerne Laura Møller, Ketty
Schønning og Ella Klein samt Herrerne Emil
Mobeck, Ove Petersen og Svend Aage Larsen.

Det længste Ophold bliver efter „Theatret“

Eftertryk forbydes.

Forbi omtrent Kl. 11.

*Holger Gabrielsen
som Truffaldino i
»Een Tjener og to Herrer«.*

Det var rigtigt, som jeg havde tænkt, at de uden stor ståhej skulle glide ind i repertoireet, der også for en stor del var tilrettelagt, før deres tilbagevenden var afgjort.

Poul Reumert var jo allerede med fra starten i »Hellig

Hertug Knuds Spil« og efterhånden i flere Holberg-roller, medens Bodil Ipsen første gang var på scenen den 26. september som Holbergs Muse i Hans Hans Hartvig Seedorffs festspil »Hyldest til Holberg«, og dagen efter som en sprudlende Pernille i »Den Stundesløse«.

Også operaen fejrede mesteren med en opførelse af Carl Nielsens »Maskarade« i ny indstudering, hvor Ingvar Nielsen var Jeronimus, Poul Wiedemann Leander og Jonna Neien-dam Magdelone.

Når man har været vænnet til i sit hjem og på sine arbejdspladser at høre om og være med i samtaler om, hvad der hændte omkring én ude i verden, var det underligt her på teatret kun at høre snak, der vedrørte teatret – og kun *dette* teater: Roller, præstationer, både egne og andres. De sidste ikke altid lige smukt omtalt. Der er som bekendt et gammelt – kan man kalde det ordsprog?: »Egen succes er dejlig, men andres fiasko er heller ikke at foragte«.

Den første tid lærte jeg ingen af skuespillerne at kende som mennesker. Jeg kan kun huske dem som roller og figurer på og uden for scenen. Derfor kan jeg ikke i erindringen om den periode som elev forsøge på at belyse dem, men kun se dem på afstand og i beundring, som skuespillere jeg ikke havde mulighed for at komme nær.

Der var ellers nok at tale om i disse år. En af de store og meget triste begivenheder var Emil Glückstadt-katastrofen, da den store finansmagnat ved sit millionkrak bragte Den danske Landmandsbank med i faldet og dermed førte landet ud i en økonomisk krise. Mange tabte alt, hvad de ejede, og det var også enden på »gullaschtiden«. Men da der nok ikke var mange på teatret, der var sådan stillet, at de kunne spekulere på Børsen eller havde summer stående i banken, var dét måske grunden til, at man ikke hørte meget om det her.

En, der ikke var helt teatergal, var elevkammeraten Henrik Bentzon. Han kom med friske pust udefra – fortalte om sine lange roture helt op til Norge og alt det meget, han havde for.

Han var skolens humørspreder, trods det at han gennem sin familie var alvorligt berørt af krisen, og derved blev han og jeg lige fattige.

Om det var dette, der særlig bandt os sammen som kammerater, ved jeg ikke, men for mig betød det, at jeg sammen med ham kom ud at more mig. Han tog mig med til Studenterforeningens lørdagsaftener, hvor vi blev beværtede af hans tidligere studenterkammerater, der nu havde stillinger og gerne spenderede på den gemytlige fyr og hans vedhæng.

Mit logi i Lille Kongensgade havde jeg beholdt. Der var ganske hyggeligt i den udlejede dagligstue med udsigt til gården og til køkkenvinduerne hos veninderne i Holmensgade. Jeg kan desværre ikke berette om noget »uartigt« derovre. Hvad der skete ved deres næringsvej var ikke til gården.

Inventaret hos mig var såkaldte salonmøbler i nøddetræ og rødt plyds – ikke ganske nyt, men tækkeligt. Et rundt poleret bord med indlæg i pladen, hvorfra tre drejede søjler samlede sig fornedet i en fod. To betrukne stole og en sofa af de meget korte med åbne arme, fra hvilke der dinglede de dejligste dobbeltklunker – og en jernseng, hvor man sov godt, når sengetæppet, også med klunker, var fjernet.

En nat vågnede jeg forskrækket ved, at der blev banket hårdt på ruden. Underligt og uhyggeligt virkede det på en 3. sal. Jeg reagerede ikke straks, men da det gentog sig, stod jeg op og åbnede vinduet. Jeg så først en lang stang. I den anden ende af den stod Bentzon og lænede sig ud ad trappegangens vindue og gav tegn til, at jeg skulle lukke ham ind. Det var brandhagen, han havde hægtet ned af muren og brugt som vækkemiddel. Han var blevet lukket ude fra sin bopæl hos en ven i Dr. Tværgade, hvorfor ville han ikke ind på, men han ville altså sove her på min sofa. Det var et betagende syn, da han blev anbragt med min hovedpude på den ene sofaarm.

Overkroppen kunne lige være på sofasædet, mens de lange ben hang ud over den anden arm.

Om morgenen erklærede han med den gamle vittighed, at han havde sovet som baronen i Jeppes seng, at han var skrup-sulten og bebrejdede mig, at jeg ikke havde sørget for et logi med morgenmad – helst til to. Han stirrede olmt på mit lom-meur med sølvkæde, som lå på bordet »Hvad nytter et ur, hvis du dør af sult,« sagde han, »og du har jo også vækkeur – luksus!«

Henne i nr. 4 overlod vi mit konfirmationsur med kæde til den fede, rødhårede pantelånerske i den høje stue, og jeg har ikke set det siden. For de få kroner fik vi biksemad og spejl-æg samt kaffe med franskbrød og diverse basser i husets kæl-derbeværtning. Bentzon overlod mig grandios de småpenge, der var til rest.

Hvordan ellers med føden? For mig var der ikke råd til at spise på et fast pensionat, hvor man skulle forpligte sig til de obligate måltider, men på soldaterhjemmet i Gothersgade kunne der købes spisebilletter. Sidst på måneden gik det med brød, margarine, fedt og vand på værelset og nasseri på fami-lien. Det sidste dog kun, når det var strengt nødvendigt. Man kunne jo ikke komme anstigende lige til spisetider og gå straks efter »tak for mad«, men det var for meget at spille det meste af en søndag på at blive mæt.

Bentzon og jeg klarede det nogenlunde igennem med kaffe og wienerbrød på kredit hos teatrets portner.

En tid kom Arthur Jensen os til hjælp – ikke helt med sin gode vilje. Vi lagde mærke til, at han om morgenen kom med en bugnende frokostpakke, som han hentede hos en restaura-tør-svoger på Strøget. Det var synd, at den lille mand skulle få ondt af så meget opulent smørrebrød, derfor hjalp vi ham. Når formiddagens skoletimer var ved at slutte, stak enten

Bentzon eller jeg af – ned på elevværelset og fjernede nogle stykker af det bedste i Arthurs pakke – så meget som efter vor mening var passende og resten nok til Arthur.

Det syntes han i længden ikke om. Vi var for grådige. Derfor gemte han sin mad på »sikre« steder inden for elevværelsets vægge, men det hjalp ham ikke. Vi to tyve havde af den rane-de overflod tit betænkt portnerens fede foxterrier med nogle godbidder – og når vi kaldte på den, forstod den, hvad det gjaldt og kunne opsnuse lækkerierne, hvor de end var gemt.

På en måde fortryder jeg, hvad jeg skrev om skuespillerne og deres ensporede interesse: Teatret og rollerne. Naturligvis må denne bedømmelse og opfattelse tilskrives den afstand, jeg *dengang* havde til dem, som én der kom langt udefra, som ikke var helt ung, og som havde levet i et andet miljø, med et arbejde der sluttede med fyraften. Der havde været mulighed nok under et arbejde, der kun krævede håndslag, til at følge med i og være interesseret i, hvad der skete i tiden. Men jeg burde vel nok have forstået, at mennesker, der så stort kunne fremstille mennesker, også vidste noget om dem og livet udenfor.

Senere fik jeg heldigvis lejlighed til at erkende dette. Og skulle der ikke i denne første omgang blive plads til at komme nærmere ind på mit kendskab til mine kammerater, kolleger og venner, håber jeg senere at kunne fortælle om, hvordan de var. I hvert fald om dem, jeg kom nær – også dem, der ikke er skrevet bøger om.

Der var udnævnt fire kongelige direktører i stedet for den ene, Johannes Nielsen. For balletten Gustav Uhlendorff, for skuespillet Poul Nielsen. Vilhelm Herold, som forlængst hav-

de taget sin afsked, blev indkaldt til at være operadirektør, og William Norrie blev økonomidirektør. Men det var stadig greve Brockenhuus-Schack, der var øverste chef.

For elevernes vedkommende kunne det være ligegyldigt, hvor mange der var. Vi mærkede ikke meget til dem.

Da Holberg-festforestillingerne var kommet godt i gang, uden at Bodil Ipsen og Poul Reumert havde haft lejlighed til at gøre sig særligt gældende, blev Strindbergs »Baandet« nyindstuderet med dem i hovedrollerne som Friherreinden og Baronen. Nu viste de, de var der, og de blev sæsonens første store kunstneriske oplevelse. Jeg var så heldig at være med i en lille rolle (anden gang med navn i programmet) og havde lejlighed til at se samspillet og modspillet af to så store talenter.

Efter »Baandet« kom mange store opgaver for dem begge i såvel lystspil som dramaer.

Elefskolen var der ingen tid til i den periode. Lærerne var mere end fuldt optaget som skuespillere og instruktører i det store antal forestillinger, der skulle have premiere slag i slag – og vi elever tumlede også rundt til prøver som statister og i småroller.

Men da vi endelig begyndte, blev det med fuld kraft. Poul Reumert var blevet lærer i Peter Jerndorffs sted – og al respekt for den fine gamle – var byttet og forandringen mægtig. Vi var ellers på forhånd lidt bange, da vi under prøverne på scenen havde overværet nogle bidske sammenstød mellem Reumert og Johannes Poulsen.

Den side af Poul Reumert fik vi sjældent at mærke. Tværtimod. Vi følte det, som om han glædede sig til hver time, han skulle undervise. Han havde afgjort bidt mærke i de af os, der havde været med i forestillingerne. De opgaver han tildelte os på skolen – hele akter af nye skuespil vi ikke kendte –

Poul Reumert.

passede mærkværdigt godt til hver enkelt, som om han allerede kunne se vore muligheder. Selv de nyankomne, de som nu var førsteårs elever, kunne han bedømme.

Det var for eksempel Bjarne Forchhammer, taleakrobaten Viggo Forchhammers søn, som vi gamle kaldte ham, Erik Bertner, Mette Bjerre og vel nok den interessanteste af de nye fru Besse Giersing.

Reumerts undervisning var helt anderledes end den, vi havde haft hos de andre lærere. En mere moderne form med indførelse af samtaler om det, vi beskæftigede os med. Noget jeg særligt trængte til. Selv om jeg på den dejlige første prø-

vedag i sæsonen pludselig følte en forvandling, kunne jeg ikke holde mig svævende på de høje skyer, men fik stadig nogle dukkerter af Neiiendam, dog ikke så hårdhændet som før. Han havde en anden tone efter anerkendelsen af Bentzons og mit besøg hos chefen. Jeg fik også anerkendelse af Reumert, han gav mig i hvert fald gode opgaver, ja han indbød mig til at komme hos sig på garderoben under de forestillinger, hvor han havde længere pauser. Der lærte han mig sminkning. Han sagde, at jeg havde et godt, stort fjæs at bygge på, og så fortalte han om sig selv og om Dagmar-teatret, ikke særligt rosende om direktøren der: »Jeg ved ikke, om De har hørt tale om ham? – æh – Roose – var det vist han hed – hedder – ikke meget bevendt som teaterleder.«

Det var, som om elevskolen dette år var det væsentligste for Reumert. Han havde en energi og vitalitet, der næsten kunne tage pusten fra os, når han underviste. Han sprang op og ned ad den lille scene på prøvesalen, havde ikke tid til at bruge trappetrinene. Vi begyndte gerne hans timer om eftermiddagen kl. 4, og de kunne ofte vare til kl. 7. Den halve tid gik med at fortælle oplevelser. F. eks. om gæstespillene i Paris, først på »Odéon« og senere på selve »Théâtre Français«. Da han fortalte om det sidste, endte han med et lille forlegent smil med at sige, at flere af de parisiske aviser i deres fine anmeldelser af ham havde fremhævet hans smukke og korrekte franske sprog på bekostning af mange af teatrets franske skuespillere.

Der kom for resten i dette års Blæksprutte to herlige parallelle tegninger – vistnok af Valdemar Møller. Det ene viste, hvordan en hjemvendende sportsmand, der havde sat rekord i det fremmede, blev hyldet af menneskemængden på Københavns hovedbanegård. Det andet var Poul Reumert, som havde fejret triumf som skuespiller på verdens fornemste tea-

Poul Reumert i »Cyrano de Bergerac«, tegnet af Hans Bendix.

Poul Reumert som »Tartuffe«, tegnet af Viggo Thomsen.

ter. Ham så man traskede ensomt afsted fra Pariser-ekspressen med sin lille kuffert.

Poul Nielsen, som altså var skuespillets direktør i dette fortravlede år, begyndte, trods alt det han havde om ørerne, igen

på elevskolen. Vi havde ellers frygtet, at han ikke fik tid til os. Der var ikke noget nervøst at mærke på ham, udover at han bed negle, men det gjorde han også i fjor. Vi mødte den samme stille venlighed og det samme lune med smådrillerier, der også gik ud over mig, som dengang da han foreslog mig sokkeholdere. Nu var det blevet gamachernes tid. Enhver herre med respekt for sig selv måtte have dem uden på fodtøjet. Man kan af og til se dem endnu, disse tossede filtagtige apparater, der går et stykke ud over foden og på ydersiden har en række perlemors-knapper, man måtte døje med at stå bøjet over og knappe hver morgen. Selvfølgelig havde jeg også bekostet sådan et par, og de skulle bæres, enten fødderne var kolde eller varme. Dertil kom, at min gamle vest ikke kunne gå an længere, hvorfor jeg hos skrædderen i Lemvig havde fået syet en ny grå. Poul Nielsen var der straks: »Næh, vil I se til Holm, han har nok forandret sig og blevet bonvivant med gamacher og levemandsvest.«

Snart kom sejren over Nicolai Neiiendam. Han havde jo ønsket, at Bentzon og jeg skulle vise ham dødsscenen i Hakon Jarl.

Vi havde arbejdet meget med det for os selv, og nu skulle det afleveres. Bentzon havde alle ydre betingelser for Hakon, og det klædte rollen med hans smule bergensiske accent.

Karker var også som skabt for mig, og jeg havde let ved at gøre ham til det rå, dyriske, halvkommiske bæst.

Det var skik, når dramaet opførtes, at tæppet gik ned, når Karker havde myrdet Hakon; men når det står hos digteren, at trællen bærer jarlen ud – ja så måtte det gøres, selv om Bentzon jo er og var en stor og kraftig tamp.

Der må have været noget uhyggeligt over den måde, jeg løftede Bentzon op på og slængte ham som en sæk over skul-

deren, for jeg kunne høre og mærke, at det gippede i kammeraterne dernede.

Scenen var slut – og vi stod spændte og afventede den strenge Neiiendams dom. Den lod vente længe på sig, syntes vi. N. løftede lorgnetten af og på nogle gange. Vi hørte også hans sædvanlige suk. Det varslede ikke godt – men endelig kom det: »Kære børn – det er jo et eksamens-arbejde. Bentzon! De har alle betingelser for Hakon og bør spille den engang.« Pause. »Holm, kom herved« – og jeg kom med hjerte-banken, ventende det værste – og stod foran den strenge mand:

»Kære Holm,« sagde han. »Måske har jeg hidtil været, skal vi sige hård over for Dem – unødigt hård, men efter Deres præstation i dag beklager jeg denne hårdhed.« Så lænede han sig frem i stolen, og der kom et fint smil i øjnene, mens han følte på min arm: »Og man skal ikke gøre sig til uven med de kræfter.«

Siden var det lige meget, hvad jeg viste ham. Jeg fik ros, selv om det efter min mening ofte var ufortjent. Men jeg håber da, at rosen ikke alene skyldtes mine muskler.

Fra nytår 1923 fik Holberg en velfortjent og tiltrængt hvilepause, og der blev plads for balletten, dog ikke med nye ballerter.

Vilhelm Herold, operadirektøren, satte selv en fransk opera op, »Louise« af Gustave Charpentier.

Af danske forfattere kom der nogle skuespil. Tre enaktere af Otto Benzon med Bodil Ipsen og Poul Reumert i dem alle tre og i tre meget forskellige roller. Stykkerne havde fælles-titlen »Forældre«. Også Carl Gandrup fik opført tre enaktere, hvoraf »Munken gaar i Enge« var en ganganger, men to var

nye: »Falske Nøgler« og »Lazarus«. Endelig Walter Christmas' skuespil »Lige for Lige«.

Ingen af dem skal anmeldes af mig – og ingen af dem fik særlig gode anmeldelser i pressen, udover at de alle blev glimrende spillet.

Der var endnu en festforestilling og den var i anledning af kong Christian d. X og dronning Alexandrines sølvbryllup.

Programmet var: Festmarch af Fini Henriques, balletten »Kærlighedens Aarstider«, vaudevillen »Nej« med Bodil Ipsen som Sophie, »Balletdivertissement« og til slut »Tableau«, hvori alle teatrets kunstarter var repræsenteret ved en vældig opmarch med opera og korsang: En panegyrisk lejlighedshyldest, digtet af Valdemar Rørdam til melodien fra »Vi elsker vort Land«.

I løbet af foråret opførtes Oehlenschlägers »Dronning Margareta« med Bodil Ipsen i titelrollen.

Måske er det en bagatel at omtale, men jeg fornøjede mig meget over Arthur Schnitzlers enakter »Den store Scene«, måske var det noget, fordi jeg glædede og forundrede mig over, hvor morsom Nicolai Neiiendam kunne være. Jeg havde ikke rigtigt kunnet forestille mig ham som lystspil-skuespiller, men sammenspillet mellem ham som teaterdirektøren og den uimodståelige August Liebmann som kæmpefrikadellen, hofskuespilleren, var et så festligt boldspil med replikker, at man måtte overgive sig.

Indtrykket af August Liebmann var fra første gang jeg så ham: Fornemhed og værdighed. Alene hans sprog, syntes jeg, var noget af det smukkeste, jeg havde hørt. Han havde en særegen klang i sin stemme, der var dyb og kunne virke patetisk, men han evnede at omforme den til det ironiske, der virkede dobbelt morsomt med det alvorlige udtryk.

Privat syntes jeg han lignede en biskop, sådan som jeg

mente en prælat skulle tale og se ud – høj, smuk med autoritet i ydre og væsen. Men kom man ham nærmere, så man humoren glimte i hans øjne, og ordene var bestemt ikke kirkelige.

Jeg havde et stort ønske – at se en Shakespeare-forestilling, og minsandten om ikke ønsket blev opfyldt, selv om jeg ikke havde udtalt det.

Det blev »Købmanden i Venedig«, sat pragtfuldt op af Nicolai Neiiendam med Bodil Ipsen som Portia, skøn og klog. Én rolle var jeg personlig meget optaget af, fordi det kunne være en ønskerolle. Det var Prinsen af Marokko, prægtigt spillet af Valdemar Møller. Men stærkest virkede Johannes Poulsen som Shylock.

Vi var nogle elever, som havde overværet prøver på scenen og set Johannes Poulsen, i civilt antræk med opsmøgede skjortærmer, agere i rollen, og vi syntes han virkede udvendig og forloren med store tomme fagter. Men det kan nok være, vi tog grundigt fejl. Det, vi havde set på prøverne, var blot markering af bevægelserne; fagterne var ikke beregnet til skjortærmer og arbejdsbukser med livrem, men til den Shylock-skikkelse, han så i sin fantasi, og i den kjortel med den maskeret, han selv havde givet tegningen til.

Nu til forestillingen var det fyldt ud med alt, hvad jøden følte af had, raseri, kærlighed til sine egne, skadefryd – og nederlag.

Billedet af ham i retssalen, da han ventede på Portias dom, der ville give ham sejren, står endnu tydeligt for mig. Han sad på gulvet med den ene fod lagt op over det modsatte knæ, og her sleb han på skosålen den lange kniv, hvormed han om lidt ville skære sit pund kød, hjertet ud af Antonios bryst. Hans udtryk af salig forventning gav mig frysefølelser.

En af hans store replikker, vel Shylocks betydeligste og

*Johannes Poulsen som Shylock
i »Købmanden i Venedig«.*

stærkeste, lærte jeg udenad, og jeg er senere mange gange kommet til at tænke på den.

Shylock (svarer Salerio, der spørger hvad nytte det er til at tage Antonios kød).

»Til madding for fisk. – – – Han har forhånet mit folk, krydset mine forretninger, kølnet mine venner, opflammet mine fjender – og af hvad grund? Jeg er jøde! Har en jøde ikke øjne? Har en jøde ikke hænder, organer, ledemod, san-

ser, instinkter og lidenskaber? – næret af samme føde, såret af de samme våben, udsat for de samme sygdomme, helbredet ved de samme midler, varmet og isnet af den samme vinter og sommer som en kristen?

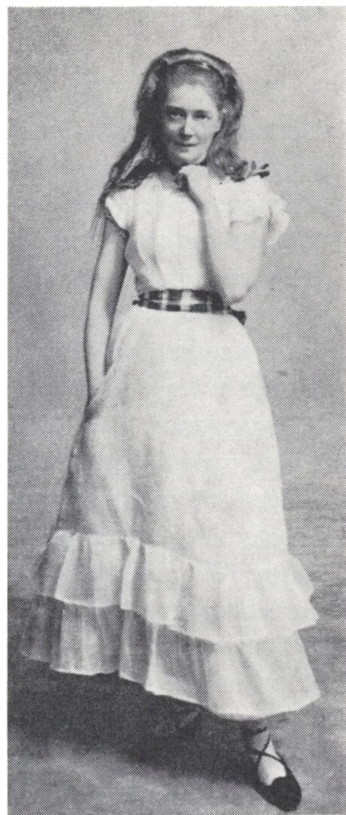
Hvis I stikker os, bløder vi så ikke?, hvis I forgiver os, dør vi da ikke? – og hvis I krænker os, skal vi da ikke hævne os –«.

Hvorfor jeg her citerer noget af den berømte replik må være, at den gennem Johannes Poulsens spil gjorde et så stærkt og varigt indtryk på mig.

»Købmanden i Venedig« forekom mig at være den forestilling, jeg husker bedst og var gladest for. Måske er det fordi den lå så sent på sæsonen, men det skyldes vel også noget hos mig selv, og det der fornylig var sket, at jeg havde fået et lykkeligt engagement for de næste to år. Så godt, syntes jeg, at jeg ikke havde turdet drømme om det.

Men lad mig ikke glemme »Aprilsnarrene«, der også kom frem i dette forår, og hvori jeg havde en lille rolle. Anna Bloch var igen Trine Rar, trods hendes alder. Jeg ved ikke, om hendes stemme fra disse pigeroller er bevaret. Den kan ikke beskrives. Hendes anstrengte staccato organ var særlig perfekt indstuderet, når hun spillede tøsede roller som Trine. Hun havde den østjyske betoning, der begynder højt oppe og ender, lidt kælent, i dybden. Hun havde en sjov forkærlighed til mig – og lige til sin død kaldte hun mig sin mors gårdskarler efter min rolle i »Aprilsnarrene«. Hun var elskelig men mærkværdig. En aften efter forestillingen ville hun gerne tale med mig på garderoben. Pigevæsenet havde hun lagt af, men beholdt kostumet og masken.

Det virkede grotesk på så nært hold. Hun sagde omtrent sådan: »Jeg er overbevist om, at De er et pænt, moralsk men-

Anna Bloch.

neske, som er for god til at blive befængt med den usædelighed, der florerer på teatret. Det griseri. Ja, sådan kalder jeg det, De ved nok, og som kan foregå mellem kvinder og mænd – uæstetisk og modbydeligt. Jeg syntes blot, det var min pligt at advare Dem.« Hun vendte sig mod sminkespejlet og begyndte med cremen på afsløringen, mens jeg med et lille godnat og tak luskede ud af værelset.

En anden skuespillerinde, jeg kom på nærmere hold under opførelserne af »Aprilsnarrene«, var min »husbond« i forestil-

lingen, den dejlige Sigrid Neiiendam, der var Madam Rar – og hun svarede godt til navnet, både i denne og i andre roller. For eksempel den lille, naive morlille Nille Berg i »Erasmus Montanus« og Tante 2 i »Skærmydsler«. For publikum stod hun som inkarnationen af de ægte, gode koner, selv om hun også kunne være bidsk, som i Otto Benzons »Forældre«, Privat kunne hun være skarp og urokkelig i sine meninger.

Hun og jeg havde meget at snakke om i kulissen, når vi sad og ventede på vore stikord. Hun fortalte mig om sin herkomst og hvor umulig den tanke havde været, at en højskoleforstanders datter fra Rødkilde på Møn ville være skuespillerinde. Det havde kostet kamp i de tider. Jeg måtte også fortælle om, hvordan jeg var kommet inden for murene, og om min fortid i den modsatte ende af landet.

En aften sagde hun pludselig: »Jeg synes, De skal debutere i en forestilling, hvor vi kunne spille sammen.« Det var meget fristende og smigrende, og det blev ikke ved snakken. Hun gik til skuespildirektøren Poul Nielsen og foreslog de to roller, der kunne være tale om i det løbende repertoire. Poul Nielsen var indforstået og gav sin tilladelse – men debuten gik i vasken, da den skuespiller, som »ejede« rollerne, sagde nej til, at jeg måtte spille en af dem et par gange.

Mærkeligt nok blev jeg ikke særlig skuffet. Jeg var bange og syntes ikke, jeg kunne nok til at klare en stor opgave på den mægtige scene, og jeg vidste jo, at der kun kunne tilmåles mig et par prøver – ikke nok til at jeg turde gå ind til en offentliggjort debut. Det sagde jeg ikke til nogen, men tog skuffelsen pænt, syntes mine kammerater og andre, der var stærkt forarget på den ældre skuespiller, der havde forhindret debuten.

Måske var der hos mig også nogen lettelse af en anden grund. Hvis jeg fik fiasko, kunne det måske komme til at

skade mig hos den teaterdirektør, der nylig havde engageret mig.

Vi havde en elevksamnen. For os, der skulle forlade Det kgl. Teater var det kun en formssag. Der blev ikke udstedt eksamensbevis eller givet karakterer.

Jeg husker den sidste tid derinde som noget sorgfuldt over, at jeg skulle ud derfra. Virkelig måle, hvad dette teater havde haft af betydning for mig, kunne jeg vel ikke, men det havde i hvert fald gjort mig til en anden end den person, der for to år siden ville forsøge at blive skuespiller. Jeg tror ikke, at jeg bevidst hengav mig til selvbetrægtninger, kun konstateringer:

Først et år med usikkerhed og angst, men med vilje til at gennemføre, hvad jeg var begyndt på. Teatret skulle være min fremtid. Det var første stadi af forvandlingen fra min tidligere tilværelse. Det næste var den frigørelse, jeg havde fornemmet, dels efter besøget hos teaterchefen, men særligt under og efter den første prøvedag, hvor jeg følte mig accepteret og samtidig gjort fri af trykket og angsten for dette sære, nye, fremmede.

Sentimental gik jeg omkring derinde og sagde farvel – ikke til nogen bestemt, men til alt det, der var Det kgl. Teater. Jeg mente, at jeg kendte det hele, men det så anderledes ud nu, da jeg skulle væk fra det.

Elevskolen, den senere så meget omdiskuterede og kritiserede kan jeg kun bedømme ud fra mig selv, og jeg véd, at den for mig var en nødvendighed. Den prægede mig til de mange forskellige opgaver, jeg fik som skuespiller, formand for min stand, administrator osv.

Hver eneste lærer mindes jeg med taknemlighed – også læreren i ballet. (Tænk, den disciplin fik jeg ros for til eksamen, da jeg førte an i en polonaise.) Nicolai Neiiendams

modstand den første tid styrkede min stædighed og min vilje. Poul Nielsen, der foruden så meget andet lærte os metieren og replikbehandlingen. Og særlig dette sidste år Poul Reumert, der pustede et sus af liv over skolen.

Men stadig føler jeg mig i størst taknemlighedsgæld til Johannes Nielsen, der bragte mig herind. Gælden fik jeg aldrig betalt – ikke med én rate. Jeg fik aldrig sagt det til ham, jeg gerne ville. Først havde jeg ikke mod til at aflægge privat visit hos ham, og senere forstod jeg, at hans sygdom ikke til-
lod besøg.

Ordet sorg over at skulle forlade teatret på Kongens Nytorv er nok for stærkt, og den overskyggedes af glæden over og forventningen til fremtiden på det teater, der havde antaget mig fra næste sæson.

Hvad min elskede Jenny var for mig i de to år, betød dog mere end alt andet.

Der var jo også teaterverdener uden for Det kgl., men hvordan skal jeg beskrive dem i erindringen fra den tid, når jeg ingen erindring har om dem. Mit kendskab og min nære tilknytning til flere af dem hører en senere tid til.

Jeg vidste nok, at Casino spillede store folkekomedier og operetter. Også at Holger Reenberg på dette teater havde været københavnerens erklærede yndling. Nu spillede Victor Montell de store roller. Ham kom jeg i venskabelig forbindelse med efter et selskab hos den unge Per Knutzon. Da Montell hørte, at jeg var fra Lemvig, omfavnede han mig og fortalte mig om sin tilknytning til den vestjyske egn. Som dreng havde han i flere somre været feriegæst på en lille gård oven for byen. Værtsfolkene var stærkt indremissionske. Der blev bedt bønner ustandseligt, hvad drengen fandt var i orden – sådan skulle det vel være mellem bønder. En del år efter, da Victor som skuespiller var på turné med den gamle direk-

tør for Odense Teater Jens Walther og spillede Ridder Stig Hvide i »Svend Dyrings Hus«, kom han til Lemvig og glædede sig til, stolt over hvad han var blevet, at vise sig for sine kære, gamle, rare værtsfolk. Han mødte manden uden for gården, men da Victor havde sagt, hvad han var, råbte den gamle: »Sæt ikke dine ben i mine stuer. Var du kommet her som en fattig stodder, ville jeg byde dig hjertelig velkommen, men i den synd, du nu lever, skal du ikke besudle vort hjem. Gå din vej!«

I Dagmar-teatret havde jeg kun været til det omtalte russiske gæstespil. Det ny Teater kendte jeg kun lidt af omtale, min nære, mangeårige tilknytning dertil og til Ivar Schmidt var langt senere. Apolloteatret spillede farcer og revyer med den vanvittigt morsomme Holger Petersen, »Gissemand«, som hovedkraft. Genboen, Scala, har jeg nævnt under omtalen af min store bus-udflugt til Frederiksberg Runddel. Folketeatret kendte jeg jo bedst, gjorde sammen med Jenny god brug af fribilletter, og for det teater havde jeg min egen højtidelige fornemmelse. På Sønderbros Teater lå repertoiret nær op ad Casinos folkekomedier, men en streg mere »folkelig«. Nørrebro Teater regeredes i realiteten af den store berømte Frederik Jensen, og her var et nyt stort talent ved at bryde igennem: Osvold Helmuth. På Amager var der endnu et folkeligt teater, Røde Kro. På Frederiksberg var der revy og kabaret i Lorrys »Riddersalen«.

Ja, undskyld, men jeg vidste ikke ret meget mere dengang om privatteatrene, optaget som var jeg verdens navle, Det kgl. Teater – og mig selv.

Jo, der var noget mere: Betty Nansen!

BETTY NANSEN

og hendes teater

Den store dame i Alleen blev hun kaldt. Og stor var hun.

På ondt og godt, sagde nogen.

Jeg holder på det sidste, da det mest var godt, jeg nød på hendes teater og med hende, selv om min beundring nok kunne blive *forundring* over, hvordan en virkelig primadonna kunne være.

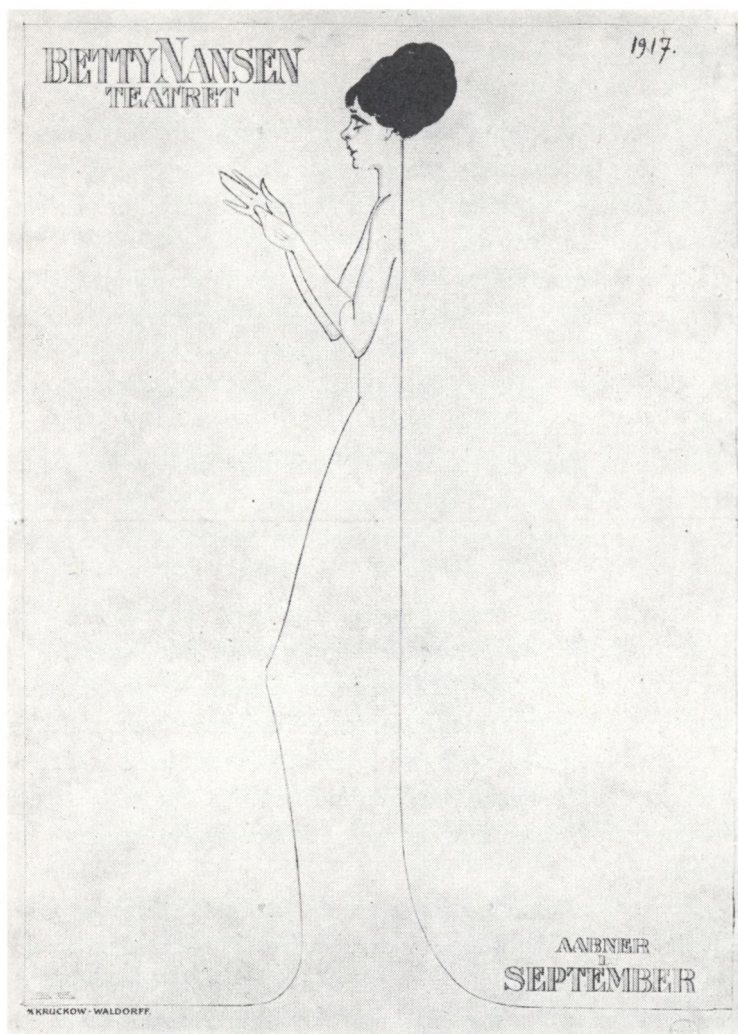
Det begyndte med, at vi elever fra Det kgl. Teater havde fået tilstået fribillet til »Hamlet«, efter at forestillingen havde været opført i lange tider med stor succes.

Det var ellers ikke startet så godt, da kritikeren – med stor anerkendelse af fru Nansen som dronningen – havde været meget negativ over for den norske gæst, Ingolf Schanche. Man fandt, at han manglede temperament i sin vrede, var for fin og poetisk, ikke ung nok osv.

Men nogle dage efter premieren skrev professor Harald Høffding fra sin æresbolig på Carlsberg en stor artikel i bladene med lovprisning af Schanches spil og hans opfattelse af prinsen. Artiklen sluttede med en varm omtale og anbefaling af hele forestillingen.

Dette indlæg fra en så fremragende videnskabsmand bevirkede, at teatret fyldtes aften efter aften i flere måneder.

Det var en begivenhed for os elever, at vi havde fået indbydelsen, og jeg glædede mig til at se den berømmede forestilling i det teater, der sammen med Dagmar-teatret blev så stærkt fremhævet på Det kgl. Teaters bekostning.

*Plakattegning for teatrets åbning i Betty Nanssens navn,
tegnet af Svend Brasch.*

Jeg tog bussen derud sammen med Katy Valentin og Bjarne Forchhammer i mørke og pløre.

At komme inden for i »kunsttemplet«, som Betty Nansen kaldte sit teater, føltes med en vis højtidelighed som noget, der lå uden for ens sædvanlige sfære. Den ærefrygt, jeg havde haft og tildels stadig havde over for Det kgl. Teater var blevet ændret til noget mere hverdagsagtigt.

Her var afstemte douce-lilla farver (en kulør jeg ellers ikke var nogen ynder af i mindet om logiet i Nansensgade) og en intimitet mellem scene og tilskuerplads, jeg ikke havde oplevet før. Den brede, tæppebelagte, buede trappe indbød til at gå op på scenen og være med.

For første gang så jeg Betty Nansen og blev straks imponeret af hendes styrke i spillet og hendes format. Her var virkelig en dronning. Det virkede dobbelt stærkt at have hende så nær.

Vi tre oplevede forestillingen i andagt og beundring og havde ingen kritiske bemærkninger, da vi gik derfra. Vor enighed med professor Høffding var absolut – men den kom nok desværre ikke til professorens eller Schanches kundskab.

Det var naturligt, at de fleste elever fra skolen ønskede at komme til dette teater som skuespillere, og der gik da også ansøgninger til Betty Nansen om at få lov til at aflægge prøve for hende.

Jeg var ikke blandt ansøgerne, da jeg ikke i drømme forestillede mig, at jeg kunne bruges så fint et sted. Men da der kom svar fra fruén, at hun ville se dem en nærmere fastsat eftermiddag, fulgte jeg med, dog ikke som aspirant til et engagement, men til hjælp for kammeraterne i scener, de ville aflægge prøve med. Derfor var jeg den eneste rolige blandt de nervøse, der mødte op bag scenen derude.

Henrik Bentzon ville vise vores scene fra Hakon Jarl samt

ridefogden i Erasmus Montanus, hvor Orlamundt prøvede i titelrollen og jeg var med – som appendiks – i Per Degns rolle. Endelig var jeg med i et ensemble, en hel akt fra Leonid Andréjefs »Anathema«, som var indstuderet hos Poul Reumert.

Under de prøver hvori jeg ikke deltog, stillede jeg mig på brandmandens plads i kulissen. Herfra kunne jeg se ind på scenen og ned på de forreste rækker i salen.

Og der sad hun, fru Betty Nansen, midt for scenen i en lænestol. Hun havde ikke givet en lyd fra sig eller hilst på os, da vi kom. Hun tronedede alene. Hvor så hun dog skuffende, dagligdags ud. Hverken flot eller køn. Håret var strøget stramt tilbage, så hendes uregelmæssige profil med opstoppnæsen fremtrådte tydeligt. Med skarpe, hårde øjne så hun på, hvad der foregik deroppe. Af og til kiggede hun ned på et ark papir, som hendes sekretær, skuespilleren Arne Ove David, havde givet hende.

Hun rejste kroppen og hovedet lidt, og nu så jeg, trods det hverdagsagtige første indtryk, den store personlighed, jeg havde hørt om og oplevet på scenen. David sad på samme række, men i tilbørlig afstand fra herskerinden. Hun løftede hånden, og med en let befalende bøjning af pegefingern kaldte hun David til sig og viste ham med en skuldertrækning noget på papiret. Lidt efter kom David op på scenen, hen mod mig og kaldte mig om i baggrunden. »Det er vist Dem, jeg skal have fat på,« sagde han. »Fruen kan ikke på listen finde ud af, hvem der er Dem, og det kan jeg heller ikke.« Jeg kunne kun svare, at det ikke var så mærkeligt, da jeg sikkert ikke stod der, og at jeg kun var med for at give kammeraterne stikord og spille med for at støtte dem. »Nå, men så er De altså slet ikke interesseret?« Det forsikrede jeg, at jeg var, og David mente, at det var bedst for en ordens skyld, at han fik

navn og adresse. Denne var som for de øvrige Det kgl. Teaters portner.

Henrik Bentzon blev anmodet om at blive, og om aftenen fik vi at vide, at han straks var blevet engageret.

Nå, så var han altså den eneste – og så kunne det være lige meget med den skriftlige meddelelse, der var lovet os.

Den mindst skuffede var mig, der slet ikke havde tænkt på muligheden af at blive antaget og ikke forstod, hvorfor mit navn skulle skrives op. Jeg havde mit håb til Sønderbros Teater, hvor jeg skulle ud og aflægge prøve om nogle dage for direktør Eyvind Kornbeck, der havde lovet at se mig – ellers var der jo provinsen.

Der gik et par dage – og en morgen, jeg kom til time, lå der nogle breve hos portneren fra Betty Nansen Teatret. Jeg åbnede mit og syntes, der var noget usikkert og dog lovende i det, men turde ikke tro det mindste, før jeg havde hørt, hvad der stod i kammeraternes breve. Jeg stod med mit i hånden og så på de forskellige udtryk, efterhånden som der blev læst. Ingen så glade ud. Der kom kun nogle grynt af skuffelse. Jeg spurgte om, hvad der stod, og Orlamundt svarede snerrende: »Vel det samme som i dit« – og smed sit brev over til mig. Der stod: »I anledning af Deres aflagte prøve kan teatret desværre ikke tilbyde Dem engagement.« Mit var lidt anderledes, og jeg læste højt: »I anledning af Deres aflagte prøve bedes De henvende Dem på teatrets kontor førstkommande fredag kl. 3«.

Kammeraterne måbede. Orlamundt kom med en lidt mut gratulation, pigerne råbte hurra for mig, men Arthur Jensen sagde, at det var uretfærdigt: »Du gad jo ikke engang melde dig til prøven,« sagde han.

Fredag eftermiddag – i overmorgen. Det var næsten mere, end et menneske kunne holde til. To fulde døgn plus seks ti-

mer. Hvordan komme igennem den lange tid i en sådan spænding? Kun to linjer stod der og ikke underskrevet af fru Nansen selv.

Nu skulle vi til time hos Neiiendam – jeg gik ikke op i noget, løj mig til at have ondt i halsen.

Hvad mon man ville mig derude? Hvis de nu kun ville tilbyde mig at blive elev eller skuespiller til en lille bitte gage, så jeg måtte sætte mig i mere gæld. Kammeraterne misundte mig og sagde, at jeg var et lykkeligt svin, og at der selvfølgelig var tale om et rigtigt skuespillerengagement med den løn, der var almindelig på privatteatrene for dem, der gik ud fra Det kgl. Teaters elevskole, med 250 kroner om måneden i 10 måneder. Men hvad vidste de om det? Bentzon så vi ikke. Måske var han allerede begyndt derude.

Uvished, forventning, frygt og håb boltrede sig og sloges i mine indvendige dele og gjorde mig svimmel, som om jeg var fuld.

Jeg ringede til Jenny, som ikke engang vidste, at jeg havde været til prøve i Alleen, og sagde til hende, at jeg var forkølet og ville gå tidligt i seng et par aftener for at få has på snuen. Hun skulle ikke mærke min uro, det var ikke nemt at forklare hende grunden til den. Hvis min forhåbning viste sig grundløs, skulle hun ikke også gå i spænding og blive skuffet.

Næste morgen udeblev jeg fra balletten hos Berthelsen, selv om jeg vidste, han ville blive forfærdet, da »eksamen« nærmede sig.

Endelig blev det da fredag efter to hårde dage og nætter med mareridt, hvor jeg var sadelmager og gik rundt fra mester til mester for at søge arbejde.

Netop den dag skulle jeg sidst på eftermiddagen aflægge prøve på Sønderbros Teater. Derfor gik Bjarne Forchhammer, som kun var førsteårs elev – og derfor ikke havde aflagt

prøve for fru Nansen – med mig til Alleen for at vente udenfor, så vi kunne følges ad til Amager, hvor han skulle give mig stikord. Altså kun hvis det glippede med det fine teater.

Jeg blev venligt modtaget af Betty Nansens inspektør, Brabrand, der sad med skuespillerforbundets normalkontrakt foran sig – allerede med mit navn på kunne jeg se. Han sagde, at fruene gerne ville engagere mig for to år med 2500 kroner for ti måneder det første år og lidt mere det næste. Det *var* altså rigtigt, og alt hvad jeg havde håbet på. Men midt i jubelen dukkede snusfornuften op, og jeg talte forsigtigt om muligheden af en smule mere, da jeg stadig måtte gå til taleundervisning og betale for det. Han fik ikke svaret, før døren gik op – og dér kom »hun«. Helt anderledes end jeg havde set hende forleden under prøven. Nu var hun strålende smuk og i strålende humør. Det var klart, at hun var klædt på og havde lagt make up til at gå ud. Øverst oppe sad en flot hat på sned og et par krøller var lagt smart tilrette ved den frie tinding. En dejlig mørkebrun pels med stor vidde hang skødesløst over skuldrene. Hun gav mig hånd og jeg hørte den trillende latter, jeg senere – blandt andre udbrud – kom til at kende.

»Nå, Dem skulle man nok tigge for at spille komedie hos mig. Er De dyr, eller er De enig med den strenge økonom om gagen?«

Brabrand nævnte mit ønske om mere, end der var afsat, men det fandt han ingen anledning til at efterkomme.

Men Betty Nansen var i spendere-hjørnet og sagde »Hvis 50 kroner mere om måneden kan betyde noget for vor brede ven, skal han ved gud også ha' det. Med det samme kan De også føje på, at der for det andet år lægges endnu 50 kroner på plus 5 kroner i spillepræmie for hver forestilling, han medvirker i. Har De bestilt en vogn til mig?«

Betty Nansen satte sit navn under kontrakten, og medens Brabrand fulgte hende ud, skrev jeg under.

Jeg holdt det dyrebare dokument i vejret, da jeg kom ud til vennen Bjarne, som dømte mig til at give »lidkøb« på café »Broholm«. Herfra ringede jeg afbud til Sønderbro. Hvor tungt direktør Kornbeck tog skuffelsen, ved jeg ikke, men han fortsatte dog derude nogle år endnu.

Jenny spurgte i telefonen til min forkølelse, som jeg helt og af gode grunde havde glemt. At hun blev glad for det, der var sket, er vel unødvendigt at nævne. Overraskende var det for hende, som det havde været for mig. Men hun lød ikke særligt imponeret, da jeg erklærede, at vi sikkert kunne gifte os om to år.

Inde på teatret blev jeg gratuleret af alle – dog ikke af Poul Nielsen, som lod forbavset og ville drille mig: »Det har De jo slet ikke lov til, Holm. Kontrakten siger jo, at Det kgl. Teater har krav på Dem et år efter elevskolen for 1000 kroner. Hvis nu chefen bruger Deres egen påstand om, at en kontrakt er gensidig?« Han sluttede dog med et godt håndtryk og et tillykke.

Nicolai Neiiendam var alvorlig, da han tog mig om skulderen. Han talte om, at det var *her*, jeg hørte til og ikke i repertoiret hos fru Nansen. »Blot De ikke har begået et for Dem alvorligt fejlgreb.«

Jeg kunne ikke svare mine to lærere, men var uforstående overfor, at man nu endelig ville beholde mig, når jeg for mindre end et år siden skulle have været væk.

Poul Reumert lykønskede mig hjerteligt og sagde, at det var glimrende for mig at komme ud. »Herinde kunne De gå og blive gråhåret, mens De ventede på, at visse personer, der stod Dem i vejen, fandt på at sove hen. – Kom med et øjeblik.« Vi fulgtes hen ad gangen til telefonboksen. Reumert

ringede op og bad om at tale med departementschefen. Han lukkede boks døren til, men jeg hørte ham nævne mit navn i forbindelse med ordet talent. Da han kom ud, sagde han kort: Skriv en ansøgning til undervisningsministeriet og ansøg om et legat til videreuddannelse. Stil den til departementschefen og henvis til mig – så får De – jeg tror, det er fem hundrede kroner.« Reumert løb, før jeg kunne takke. Kort tid efter modtog jeg beløbet.

Bodil Ipsen hilste mig i kulissen, før vi begge skulle på scenen i »Baandet« – dog ikke i lige betydelige roller:

»Hvad er det, lille Holm – ud til Betty Nansen? – Jamen er De ikke forlovet? Det kan sgu ligne Betty at have to så forskellige som Dem og Bentzon at vælge imellem!«

Sådan begyndte det, men alligevel ikke rigtigt, før jeg i august 1923 mødte til prøve i den første rolle som engageret skuespiller.

Rollen, jeg havde fået tilsendt, var jeg noget betænkelig ved, da den var i et let fransk lystspil »Min Selskabsdame« – ikke lige netop den genre, jeg syntes at være bygget til, men den var til gengæld heller ikke stor nok til, at jeg kunne ødelægge noget: En borgmester i en provinsby.

Fru Nansen viste sig ikke foreløbig. Jeg hørte nogle bemærkninger i spøg fra stykkets instruktør, Robert Schmidt, og fra et par af de ældre skuespillere. De gav udtryk for en lettelse over, at man nu en tid kunne arbejde i fred.

Den kvindelige hovedrolle havde Karen Caspersen, som netop var engageret til teatret, og hendes mandlige partner var Holger Reenberg.

Det var for mig helt nye skuespillere, jeg mødte her. Foruden de to, som var de førende, når fruene ikke selv stod på scenen, bestod ensemblet af følgende:

Brødrene Robert og Albrecht Schmidt som rivaler.

Damerne: Marie Niedermann, Ellen Carstensen, Thilda Fønss, Ingeborg Pehrson, Ingeborg Schleiss-David.

Herrerne: Olaf Fønss, der var engageret som gæst til bestemte roller, den helt unge Angelo Bruun, Hugo Bruun, Charles Wilken, Elith Pio, Svend Bille, Arne Ole David, Helge Dahl og altså Henrik Bentzon og mig.

Endelig var der Robert Schmidt, som også var teatrets faste instruktør.

Han var broder til Albrecht Schmidt, der nærede et glø-

dende had til Betty Nansen, som medens hun var skuespillerinde hos ham, lod en velynder købe huset til sig, drev ham ud af Alexandra Teatret og gav det sit eget navn.

De to brødre – vidt forskellige – satte præg på dansk privateater i en årrække og på fornem vis.

Robert var, foruden at være en udmærket skuespiller, en glimrende instruktør, ildfuld, men meget elskværdig. Man morede sig over en replik, han ofte brugte under sin instruktion af en skuespiller: »Det er sublimt – men det kan blive bedre.«

Albrecht var nok som skuespiller betydeligere end Robert. Det var, foruden perioden som teaterdirektør særlig på Dagmar-teatret han stod i bevidstheden som en førstekraft. I sit væsen var han rolig, virkede nærmest lad. Kun når han talte om Betty Nansen flammede han op i højroastede stærke ord og forbandelser. En tid – fortalte Robert mig – var der brud mellem brødrene, fordi Robert tog engagement hos fjenden.

Albrecht var foruden i teatret stærkt interesseret i billedkunst og malede selv mange gode billeder.

Nu havde man netop – efter det første års benovelse – indstillet sig på, at sådan var teater, nemlig Det Kongelige, og så kom man herud til noget helt andet.

Naturligvis havde de to steder det tilfælles, at de opførte dramatiske forestillinger for et publikum, men forskellen var kolossal.

Derinde i den vældige anstalt og i det mylder var man en prik, en lille blandt alle de store sole.

Herude var kun én sol, den store dame – husbonden for piger og karle.

Jeg var pludselig kommet ind i et ensemble, hvor forskellen mellem den største, ældste, og den mindste, yngste, ikke mær-

Karen Caspersen.

kedes. Naturligvis var den selvfølgelige ærbødighed for store skuespillere som Holger Reenberg og andre, men den var ikke ordineret, og jeg blev straks optaget i kredsen og kom på nærmere hold af dem, som nu var kolleger, end der havde været mulighed for, hvor jeg kom fra, og hvor jeg kun var elev.

Det var næsten umuligt at undgå hinanden, sammenpakket som vi var i små garderober med flere i hver. (Det eneste der mindede om elevtiden på Det kgl.).

Der var tinvaskestel med kande, der skulle fyldes ustandseligt, og når teatrets eneste mandlige påklæder var optaget af at hjælpe de ældre skuespillere, måtte værelsets yngste løbe. Det var heldigvis ikke mig, men eleven Helge Dahl, Odense Teaters nuværende inspektør, der måtte afsted fra 1. sal til vandhanen i kælderen.

Her begyndte mit mangeårige nære venskab med Angelo Bruun og lidt senere Elith Pio, som flyttede ind til os, så vi var fire på stribe langs sminkebordets brædder. Men hyggeligt var her. (Uha, det ord ville Betty Nansen nok have sig frabedt).

Gæsten, Olaf Fønns, havde betinget sig separat enegarderobe. Han var endnu påvirket af sin store tid som stumfilmstjerne med verdensberømmelse.

Selv Holger Reenberg måtte dele garderobe med en anden. Han havde Charles Wilken som makker. Det kneb de to at forliges, dog kun med udslag i små skærmysdler. Wilken kunne med sine kendte drillerier sætte Reenbergs temperament i vejret.

Alle mænd var installeret i den ene side af den ca. 10 meter lange gang, der adskilte os fra damerne på den modsatte side, hvor kun Karen Caspersen havde eneværelse.

Der skulle være tys-tys på gangen, da den kun var adskilt fra scenetrappen ved et forhæng. Det kunne ske, at de spillende dernede kunne følge lidt med, når diskussionerne blev højrostede.

Jeg havde en dejlig tid i de to år. Var lykkelig for at være der, og jeg var blevet, hvad jeg havde drømt om, skuespiller – i hvert fald af navn. Selv kunne jeg erkende og skønne på, at jeg havde været mere heldig, end man har lov at være, ved at komme på verdens, eller i hvert fald Danmarks, herligste teater, hvor jeg glædede mig hver dag over at møde til prøver og forestillinger.

Jeg tør ikke prøve på at beskrive de nye kammerater nærmere, da jeg på det tidspunkt kendte for lidt til dem som skuespillere og mennesker. Kun én vil jeg forsøge at belyse ud fra mine egne personlige erindringer:

HOLGER REENBERG

Dette store naturtalent kendte jeg kun fra hans spil i Strindbergs »Faderen«, men havde selvfølgelig hørt om ham og set billeder af ham som operettecharmøren i »Den glade Enke« på Casino, da han var hele Københavns erklærede yndling. Også om hans gribende spil i folkekomedien »Faldgruben« havde jeg hørt.

Nu var jeg på nært hold af ham, hvilket ikke betyder, at jeg kom ham særlig nær – det gjorde vist ingen på teatret.

Det undrede mig, da jeg så ham privat, at han med sin tilsyneladende tunge krop, sit brede ansigt med den korte næse havde været den store bedårer som operettehelt.

Men denne undren forsvandt straks, da jeg så og følte hans fantastiske personudstråling fra og på scenen.

Udenfor var han tilbageholdende, men absolut ikke uvenlig, selv om det var sjældent at se ham smile eller høre ham le.

Han var sig sit værd og sine evner bevidst, men helt fri for krukkeri.

Han tog meget venligt imod mig, og det varede ikke længe, før han begyndte at give mig gode råd, men nogen god pædagogisk underviser var han ikke. Det at *være* rollen var for ham noget selvfølgeligt, han ikke kunne forklare eller overføre til andre. Det fik jeg at mærke, da jeg en tid – måske ubevidst – forsøgte mig i hans spillemåde. Den var alene Holger Reenbergs og kunne kun hos andre blive et forkrøblet plagiat.

Hans tale var, privat som på scenen, ligesom søgende ind til ordene, replikken, pludseligt eksploderede.

Den tunge krop viste sig at være spændstig og levende. Jeg boede tæt ved teatret i et pensionat på Kochsvej, og mange gange så jeg ham dreje om fra Pileallé, hvor han boede, og ned mod teatret. Jeg ser ham med sort bowler, lige meget hvilken farve tøjet havde, bevægende sig hurtigt med små skridt. De brede talende hænder var i stadig bevægelse. Disse hænder brugte han meget på scenen, først knyttede op mod brystet, og pludseligt afslappede når replikken faldt.

Han havde altid travlt, sådan så det ud i hans bevægelser og gang til teatret, selv om han var uhyre præcis og ikke behøvede at skynde sig.

Jeg ved ikke, men tror ikke nogen anden skuespiller har virket så umiddelbart stærkt på mig som Holger Reenberg. Han beherskede publikum suverænt, når han var bedst.

Han var ikke glad på teatret. Om det var Betty Nansens tone, han ikke kunne forlige sig med, eller det var private forhold, der tyngede ham, fik ingen at vide. Det sidste betød nok meget. Jeg var engang i hans hjem og syntes, at den mand, jeg beundrede, her virkede så fattig og ensom.

At jeg kom hos ham ved den eneste lejlighed var på en særlig måde. Det var, da jeg senere på sæsonen havde fået lov til at debutere i en af hans store roller. Han tilbød da at give mig lidt undervisning i den derhjemme.

Jeg blev lukket ind af en forpjusket pige, og i værelset lå Reenberg og hvilede sig på en slidt divan. En kop uden underkop stod med en sjat te ved siden af. Han lå med støvlerne på. Undervisningen begyndte, men jeg fik ikke meget udbytte af den. Reenberg sagde nogle af replikkerne efter hukkommelsen og illustrerede dem med sine levende hænder på sin egen måde, som aldrig kunne blive min. Det blev allige-

Holger Reenberg.

vel en stor oplevelse at være alene sammen med ham og høre ham fortælle om sit teaterliv.

Efter Betty Nansen-tiden gik der nogle år, før vi igen mødtes og spillede sammen på forskellige teatre, blandt andet hos Poul Gregaard på Folketeatret i »Værmlændingene«.

Vi blev venner, og jeg havde efterhånden udviklet mig i praktisk retning som Thomas P. Hejles administrerende leder af Dansk Skolescene. Nu blev det mig, der gav Holger Reenberg råd – dog kun i praktiske spørgsmål. Han var da blevet mere tilnærmelig, gladere, og lagde ikke skjul på, at det skyldtes det lykkelige ægteskab med den yngre skuespillerinde Ellen Carstensen og ikke mindst, at der efter års forløb og efter at hans børn af tidligere ægteskab, Palle, Ellen og Lise, var blevet voksne, nu var kommet en ny lille Reenberg – Jørgen.

Før jeg vender tilbage til Betty Nansen, vil jeg gerne give et eksempel på Holger Reenbergs vældige magt og udstråling på scenen.

Jeg havde formået at engagere ham til rollen som den gamle vikingehøvding i Henrik Ibsens »Hærmændene paa Helgeland« ved Dansk Skolescene. Forestillingen blev, ikke mindst takket være ham, en stor kunstnerisk succes – og også for det meget unge publikum blev den en gribende oplevelse.

I anden akt kommer Reenberg ind i hallen med sin egen søn, Jørgen, på armen. Den fem-årige dreng var den eneste, der var tilbage efter en kamp. Virkningen var vældig, der gik et sug gennem de tusind børn i Det ny Teater. Kan det have været Reenbergs egen følelse over, at det var hans egen dreng, han bar på armen, der forplantede sig gennem rummet ud til de mange børn?

Endnu mærkeligere var virkningen i sidste akt, da den gamle alene i skoven siddende på en sten og i sin sorg frem-siger det vanskelige digt (første og sidste vers):

»Sind som sværd mod stinger savner Brages glæde. Sorgfuld skjald så såre kvides ved at kvæde«.	»Thorulf, du min yngste boldest blandt de bolde. Lidet gad jeg klage fik jeg ham beholde.
---	--

Det gjorde intet skår hos tilskuerne, at Reenberg af og til byttede om på versenes rækkefølge. Jeg tror heller ikke, ordene blev ret forstået, men trods det var der åndeløs stilhed i salen. Det var Reenbergs mægtige udtryk for sorg, der virkede så betagende på et publikum, som bestod af skoleelever fra 11 til 15 år.

Fem år senere spillede Holger Reenberg rollen igen, men kun få gange. Det var her, han i første akt fik en lettere hjerneblødning og ikke kunne fortsætte. Tæppet måtte gå ned, og jeg førte den store skuespiller ud, den sidste gang han stod på en scene.

Holger Reenberg som Ørnulf i »Hærmændene paa Helgeland«.

Sæsonen 1923–24 var ikke økonomisk god for fru Nansen. Repertoiret var skiftende fra lette lystspil til det mere seriøse, men det store publikum, som sæsonen før var strømmet til, svigtede mange af forestillingerne, selv når fru Nansen var størst i gentagelser af sine klassiske roller, eller Karen Caspersen sprudlede i nye lystspil.

Her i det første stykke boltrede Karen sig helt ustyrligt, og selvfølgelig kunne Holger Reenberg forgyldte sin rolle med sit talent og sin charme, men det var tydeligt, at rollen som elegant franskmand og elsker ikke rigtigt bekom ham eller interesserede ham synderligt.

Jeg slap helt pænt fra min lille borgmester, takket være Robert Schmidt, der under en af de første prøver gik tæt ind på mig, drejede mit hovede, så på det i profil og en face og sagde: »De kan komme til at ligne den store franske statsmand Clemenceau på en prik.« Næste dag kom han med et fotografi, jeg skulle maskere mig efter og sagde: »Spil rollen med det samme bullbiderudtryk.« Ak, bullbideren måtte jeg høre for mange gange senere. Jeg blev da også venligt nævnt af Sven Lange og Haagen Falkenfleth. Forestillingen blev kun lunkent modtaget og gik ikke længe.

Under en af de sidste prøver kom fru Nansen. Hun gik ned over scenen med nik til højre og venstre og satte sig på første række i salen. Da hun havde set stykket til ende, gik hun den samme vej tilbage og sagde i forbifarten kun: »Ja, så må vi håbe, det vil lykkes.« Karen Caspersen, som jo var helt ny og vel kunne forvente at blive budt velkommen, så forbløffet efter hende, men »de gamle«, som kendte turen, tog ikke særlig notits af »måden«. Kun Holger Reenberg gjorde med en lille skuldertrækning en slags undskyldning på teatrets vegne over for Karen Caspersen.

Når jeg efterhånden kommer til at fortælle om Betty Nan-

*Betty Nansen,
tegnet af Ualdemar Møller.*

sen som primadonna, de nykker der fulgte med, og de episoder jeg oplevede, er det dog med baggrund af den taknemlighed og beundring, jeg følte for hende. Det var i høj grad værd at beundre den kamp, hun i så mange år førte for sit teater og kunsten.

Jeg forstod godt, at mange ikke kunne finde sig i de fornærmelser, hun – fra oven og nedefter – lod rulle ud over selv ældre gode skuespillere. Men for mig var det en forestilling at overvære, noget fremmed jeg forundrede mig over, ja ligefrem studerede for at finde ud af, om det var ægte eller delvis komedie. Men det, at hun følte sig som primadonna og nød at vise sig som hævet over andre, var nok ægte.

Når hun udfoldede sig sådan, var det næsten aldrig til den enkelte, og hvis det skete, kunne hun godt tage modstand, bøje sig og more sig over svar på tiltale, hvis det faldt prompte og godt.

Engang i et voldsomt optrin, hvor Betty Nansen var krænkende og lunefuld, kom jeg uforskyldt til at spille en rolle:

Efter at det var gået mindre godt med gode forestillinger, tyede fruén til Ingolf Schanche igen i håb om, at hans navn efter succes'en i fjor med »Hamlet« kunne samle publikum. Han indvilgede i at spille hovedrollen i et let lystspil »En Herre i Kjole og Hvidt«. Schanche kunne først komme en halv snes dage før premieren, og prøverne måtte da foregå uden hovedrollen med skiftende unge skuespillere som markører for ham. Robert Schmidt satte i scene. Jeg havde fået stykkets allermindste rolle, en sekretær der skulle gå i hælene på Svend Bille og vel knapt skulle sige ti ord. Et par dage før Schanches ankomst ville Betty Nansen se prøven. Der havde – det skal indrømmes – ikke været megen spillelyst. Det var gået trægt med prøverne uden hovedpersonen, trods Robert Schmidts ihærdige forsøg på at få liv i dem.

Fru Nansen stod hele stykket igennem, og da den sidste replik var faldet, kaldte hun alle de medvirkende på scenen. Hun sagde næsten ordret sådan, begyndende i lav tone, men efterhånden så stigende, at det dirrede i sofitterne: »Her står på første side, at det er et lystspil, de damer og herrer skulle vise mig. Har nogen hørt mig le? Har De, Robert Schmidt, set et smil hos mig? Nej – for det var så sørgeligt, at jeg kunne græde.« Og så smed hun manuskriptet hen ad scenegulvet: »*Damerne!* Manglende skønhed kan man jo ikke rette på, charme er Dem tilsyneladende ikke beskåret, talentet er kun så som så, men jeg havde dog håbet på nogen kvindelighed og en smule vilje til at vise den og til at udføre sin metier. Jeg ser kun det håbløse i et forsøg på at rette det op. *Herrerne.* Jeg har sjældent set en sådan samling dødkedelige mandfolk. Prøven er hævet for i dag. Alle kan gå hjem og skamme sig.«

Jeg ved ikke, om jeg under den sidste sætning var kommet til at smile, men fruén må have set noget i mit udtryk. Hun så først lynende gal ud, men pludselig kom det som en bombe: »Den *eneste*, der skabte en figur og viste komik, er Holm. De kan hæve et gratiale – 100 kroner – på kontoret« – og så gik hun.

Dette sidste var i hvert fald helt uden sund fornuft. Et uforståeligt udslag af et mere end mærkeligt lune. Mens mændene rasede, og enkelte af damerne græd, stod jeg der og var fremhævet, tilmed belønnet, men selv nærmest flov, fordi det ikke havde nogen mening. Det var umuligt, at jeg havde kunnet skabe noget som helst, da jeg jo nærmest var statist. Jeg kunne kun beklage det over for de kolleger, der havde betydelige roller, og jeg sagde, at jeg naturligvis ikke kunne modtage belønningen. Men der var dog enighed om, at jeg var uden skyld i dette påfund, og jeg skulle selvfølgelig tage pengene. En tredjedel månedsgage, der faldt tørt.

Fru Nansen var i denne sæson spændt hårdt for. Intet lykkes helt, selv om repertoiret var godt nok med god udførelse, og selv om fruén selv sled i store roller, valgte og læste nye stykker og instruerede. Publikum svigtede.

I begyndelsen af sæsonen fejrede Betty Nansen et personligt jubilæum med en genopførelse af Henrik Ibsens »Hedda Gabler«, en af hendes glansroller.

Her fik Henrik Bentzon sin debut som Ejler Løvborg og blev straks modtaget med stor anerkendelse af presse og publikum.

Medens Bentzon på elevskolen ikke rigtigt ville tage sig selv og sine evner helt alvorligt, blev han dem hurtigt bevidst under Betty Nansens instruktion og påvirkning. Det er vel overflødigt at pege på, hvad det blev til.

Det bør dog erindres, at i årene, der kom, blev han ikke

alene teatrets førende skuespiller, men også medleder og støtte. Det er umuligt at tænke sig, at Betty Nansen uden ham kunne have fortsat sin kamp som teaterleder helt op til 1940'erne kun med en kortere pause.

Midt under premieren med Hedda Gabler bestemte fru Nansen, at aftenen skulle fejres med en fest på scenen, og der blev sat anstalter i gang til fremskaffelse af mad og drikke.

Beslutningen var sikkert taget i glæde over den modtagelse, det festklædte publikum havde givet hende, og det bifald der fulgte hende aftenen igennem.

Festen var overmåde vellykket. Helge Rode holdt en smuk, åndfuld hyldesttale. Efter den og den i hast arrangerede servering med rigelig vin og sager fra en restaurant, blev scenen ryddet, og der blev danset den halve nat. Betty Nansen dansede med og var i mægtigt humør, charmerende og kåd. Der var ikke spor af primadonnaen.

Hende mødte vi dog straks næste dag. Før prøven stod nogle af os i den lille gård bag scenen og tog imod den herlige dame fra i nat med et lystigt: »Tak for i går.«

Fruen standsede forbavset et par sekunder, så ned på os og sagde så køligt hun kunne: »Tak!« – og gik ind.

Alt på sin rette plads igen.

At fru Nansen også kunne og måtte bøje sig for modstand, viste sig, da hun ville spille lyrikeren Emil Bønnelyckes skuespil »Den Troskyldige«. Den helt unge Angelo Bruun havde fået tildelt hovedrollen, men nægtede at spille den. Det anfægtede ikke fru Nansen, hun ansatte prøve, hvor alle mødte undtagen Angelo. Han fik at vide, at endnu en udeblivelse ville medføre en stor bøde, men i stedet for at efterkomme ordren, lagde han rollen på fru Nansens døtrinde med et »Tak for lån«. Vi var alle spændt på, hvad der nu ville ske, men der kom ikke nogen dramatik ud af det, prøverne blev blot aflyst.

Angelo hørte ikke mere til sagen, fik ingen bøde, men efterhånden mange store gode roller.

Måske har hans vægning været en lettelse, et påskud til at sende stykket tilbage til forfatteren. Det var vist ikke godt – og det kom aldrig frem på noget teater.

Der blev forsøgt og eksperimenteret meget på teatret i den vanskelige sæson 1923–24. Fra genoptagelser af ældre succes'er som Strindbergs »Kammerater« med fruén som den mandhaftige »Abel« til nye moderne udenlandske. For eksempel Pirandellos »Seks Personer søger en Forfatter«, der nok var forud for tiden. Det gik i hvert fald kun få gange. Ind imellem forsøgte »Forretning er Forretning«, hvor Egil Rostrup var Isidore Lechat, men hans præstation blev ikke anerkendt – han var ikke den voldsomme, blodrige type, man havde set i Olaf Poulsens fremstilling. (Senere også i dansk TV-teater med Asbjørn Andersen, der var fortræffelig).

Bedre og mere i pagt med rollen var Rostrup som advokat Behrent i Bjørnsons »En Fallit« med Holger Reenberg som Tjælde. Også »Poul Lange og Tora Parsberg« blev taget frem igen, denne gang var Ingolf Schanche fru Nansens medspillende.

Lystspil var der også med dejlige Karen Caspersen i »Lad os skilles« og flere andre, men Karen befandt sig ikke godt på teatret – kunne ikke tage fruéns luner og ikke gå ind på, at »Bettys luner er hendes charme«, som Peter Nansen engang havde sagt.

Om det så var den nu gamle fru Oda Nielsen, som tidligere havde været gæst i »Hos Grevinden«, blev hun tilkaldt til hovedrollen i en noget sødladen komedie.

Fru Oda blev hver aften fulgt til teatret af sin mand, fortidens store »Martinius«, og han blev der hver aften til den bitre ende. Han opholdt sig enten i kulissen eller på en gar-

derobe, der blev overladt ham, og da jeg kun havde en ganske lille rolle i forestillingen, blev jeg bedt om at være til opvartning for ham. Jeg faldt godt til hos ham, og da jeg spurgte meget, udfoldede han sig rigtigt med at fortælle om de dage, da han regerede over de to store teatre på én gang, Dagmar og Casino. Han kom med et stort billedalbum af sig selv som skuespiller i masser af roller og fortalte levende, måske lidt højstemt, men også vittigt, om den opsigt han vakte på sine køreture i åben landauer gennem byen, når han skulle fra det ene teater til det andet.

Store personlige sejre vandt Betty Nansen i flere forestillinger, bl. a. Fr. de Curels »Umenneskelig Jord«, hvor hun viste en kvindelig personligheds kamp mellem fædrelandsplicht og kærlighed. I Bjørnsons »Leonarda« viste hun stort og varmt den modne kvinde, der ved sin udstråling og klogskab, men uden at ville det, får en ung mand til at forlade sin forlovede og forelske sig i hende.

I disse forestillinger var hun selv instruktør – og hvilken instruktør! Ligeså glimrende som at gengive kvinder kunne hun i sin instruktion levendegøre mænd, ikke alene med ord eller forklaringer, men hun kunne vise dem og spille dem med få replikker. Det var ufatteligt, at hun kunne overkomme det.

Holger Reenberg viste sin storhed i disse år. Alt, hvad han rørte ved, fik kunstnerisk værdi. Blandt de nye skuespil, der førtes frem, var også O'Neills »Anna Christie«. Den store rolle som »Gamle Chris«, en forsumpet søulk, var som skabt for Holger Reenberg. De to andre hovedroller blev spillet af Karen Caspersen i titelrollen og af Olaf Fønss. Det var en glimrende forestilling, og Karen Caspersen, der her var gået over fra det lette lystspil til en stærk karakterrolle, var Reenberg en fortræffelig medspiller.

Jeg spillede en lille rolle, kaldet Pastor Johnny, men der

Valdemar Møllers gengivelse af Betty Nansen i 7 berømte roller fra »Dronning Margareta«, »Hedda Gabler«, »Sorg klæder Elektra«, »Livet i Uold«, »Fru Inger til Østråt« og »Gengangere«.

var ikke meget præst i den snuskede vært fra den lille snask ved floden i New York, hvor far og datter mødes.

Jeg havde et forfængeligt ønske om at få min egentlige debut i Holger Reenbergs rolle. Det var dristigt, rollen var stor og krævende og hørte til den store skuespillers bedste. Men da forestillingen havde været opført en tid, og der var tale om, at den snart skulle tages af, gik jeg til fru Nansen og spurgte, om der kunne være tale om, at jeg måtte .»Ja, det

ved gud De må, hvis De tør,« sagde hun, »men der kan jo kun blive tid og plads til et par prøver.« Fru Nansen talte med Reenberg og derefter med Karen Caspersen og Olaf Fønss, der alle sagde ja. Den første til at afgive rollen ved de sidste opførelser – de to andre til i deres fritid at prøve med en ny. Reenberg knurrede kun lidt om aftenen og sagde, at jeg nok kunne have spurgt ham, før jeg gik til »konen«, men iøvrigt hjalp han mig med gode råd og var glad for et par tiltrængte friaftener. »Jeg tror, du klarer den fint. Pøj-pøj, min dreng.«

Magen til den hjælp, jeg fik af de to ældre kammerater, jeg skulle spille sammen med, kan næppe findes. Da den store aften kom for mig, fik jeg at føle, hvad det betød at blive hjulpet frem af de medspillende. Det er ikke for meget sagt, at Olaf Fønss og Karen Caspersen helt og fuldt stillede sig selv i skyggen for at hjælpe mig frem.

Det gik rigtig godt, men jeg havde alligevel ikke modenhed nok til at give noget virkeligt selv. Det blev en afglans af Holger Reenberg og med hans betoning. Naturligvis var jeg også for ung til rollen.

Betty Nansen var selv i teatret til min debut. Hun sad ved siden af Edith Rode, som hun havde indkaldt og bedt om at anmelde mig i Berlingske Tidende. Af hende og Sv. Borberg i Politiken blev jeg rost som meget lovende, og Haagen Falkenfleth skrev i Nationaltidende (Dagens Nyheder), at jeg på god måde mindede om den russiske skuespiller Pavlow, som i fjor spillede på Dagmar-teatret.

For første gang kom min Jenny i selskab med kendte skuespillere, nemlig ved det natgilde, hun og jeg holdt på mit kvistværelse på Kochsvej. Jeg blev hyldet af mine medspillende i smukke ord, og alt var dejligt. I Karen Caspersen lærte jeg, det ene år vi var sammen på et teater, et af teaterverdenens fineste mennesker og bedste kammerater at kende.

Bentzon var selvfølgelig også med og kunne ikke dy sig. Ingen lagde mærke til, at han var forsvundet, men pludselig dukkede han op iført dametøj med hat, som han havde hittet nede i pensionatets entré. Han opførte sig og talte præcist som Betty Nansen, der var dybt krænket over, at hun ikke var indbudt til gildet. For øvrigt var der knubbede ord mellem Bentzon og Olaf Fønss, der var klar over, at med Bentzons succes'er, var Fønss' dage hos fru Nansen talte.

Det overskud, der havde været fra forrige års Hamlet-succes, var opbrugt, og der gik rygter om, at Betty Nansen måtte give op. På teatret vidste vi ikke noget – kun at der var iværksat en indsamling, der skulle sikre, at fru Nansen fortsatte. Men hun standsede hjælpen øjeblikkeligt, da der var kommet nedsættende bemærkninger om indsamlingen. Fruen beskyldte en af teatrets skuespillere for at være blandt dem, der i et selskab med hån havde omtalt denne offentlige tiggergang.

Hele personalet blev indkaldt til at møde på scenen, og her så og hørte jeg den voldsomste anklage, jeg nogen sinde har oplevet. Betty Nansen var ude af sig selv. Hun krævede i – måske retfærdig – harme, uden at nævne navn, at alle vi øvrige skuespillere skulle vedtage og gennem Ritzaus Bureau udsende en erklæring, der stemplede vedkommende som en dårlig kammerat, der havde skadet teatrets og personalets eksistens. Ingen tog dog initiativ til erklæringen, og der skete ikke mere.

Sæsonen sluttede i uvished. Røster i pressen forudsagde teatrets lukning, men der må have været kræfter, der støttede fru Nansen, for der blev uddelt roller og fastsat prøver til august 1924 på Sutton Vanes mystiske skuespil: »Den sidste Rejse«. Et spil mellem sjæle efter døden.

SÆSONEN 1924–25

Premieren på »Den sidste Rejse« var meget spændende, da man havde fornemmelsen af, at teatrets skæbne afhang af dette stykkes succes eller fald.

Det blev mægtig godt spillet med Angelo Bruun og Ellen Carstensen som det unge par. I de øvrige roller – alle betydningsfulde – var Henrik Bentzon, Holger Reenberg, Robert Schmidt, Agnes Rehni og Valborg Voss-Christensen. Fru Nansen satte det mesterligt i scene og skabte en spændende, uhyggelig atmosfære på dødsskibet, hvor den mærkelige handling foregik.

Det blev den helt store publikumssucces og opførtes over 100 gange.

Hermed var Betty Nansen Teatret foreløbig reddet.

Jeg var ikke med, men havde fået orlov i to måneder for at spille Per Degn i »Erasmus Montanus« ved Poul Holck Hoffmanns nystartede »Dansk klassisk Provinsteater«. Her var den gamle herlige, forhenværende fru Karl Mantzius – nu Soffy Walleen instruktør og spillede Nille Berg. Hun var et meget interessant bekendtskab, vi blev fine venner og sludrede meget om hendes broder, Vilhelm Rosenberg, der stadig var min lærer. Soffy kaldte ham »Den ryggesløse«.

Mon ikke det kan gå an, at jeg praler lidt af min succes som Per Degn rundt i provinsen, og af at den frygtede kritiker Sven Lange skrev i Politiken efter et besøg hos turneen i Hillerød: »Om Kai Holms fremtid er det ikke svært at være profet. Her er et afgjort talent, der åbenbarede sig klart og

fyldigt som Per Degn. Spillet kan ikke føres tilbage til Olaf Poulsen, som den unge skuespiller næppe har set i den rolle, men Kai Holm har da heldigvis sit ansigt helt for sig selv – et morsomt og udtryksfuldt bullbider-fysiognomi, som der med tiden må kunne males mange herlige masker på, og hvortil mimikken og stemmen slutter sig som gode hjælpere. Denne figur tog man med sig hjem fra Hillerøds palmehave i går.«

Jeg kom »hjem« til Betty Nansen midt under den store succes med »Den sidste Rejse«. En dag i december kaldte fru Nansen mig ind på sit værelse og sagde, medens hun vandrede frem og tilbage: »Kære Holm!« (denne tiltale brugte hun meget – sommetider som nu med venlig betoning, til andre tider skarpt og hårdt med sammenkneben mund). »Kære Holm. Jeg tjener jo penge for tiden og har derfor råd til at få et stort ønske opfyldt – at spille fru Alving i »Gengangere«. Henrik (Bentzon) skal have chancen som Osvald – vil De spille Snedker Engstrand?«

Om jeg ville! Helt chokeret af glæde sagde jeg: »Jamen, fru Nansen, De har jo både Holger Reenberg og Charles Wilken til den rolle.«

Hun så på mig med et smil, der ikke var Mona Lisa'sk, men udpræget Betty Nansen'sk, og det gav hende som den selvfølgelig primadonna: »Kære Holm! Når jeg spiller fru Alving, kan det være lige meget om Engstrand hedder Reenberg, Wilken eller Holm!«

Prøverne var festlige, fru Nansen var i mægtigt vigør og humør. Naturligvis var det særlig de to hovedroller med sig selv og Bentzon, hun tog sig af i sin instruktion, men der blev da også tid til mig – ja, hun viste mig Engstrand så lyslevende, at det var ligetil at spille den på den måde og i den opfattelse, der var hendes, men hun slog fast, at det måtte være med min egen fornemmelse – og det var sjældent, hun aner-

kendte så langt, som da hun en dag sagde: »Det er godt, kære Holm, nu har De ham.«

En ugestid før premieren kaldte hun på mig igen. Hvad mon der nu var i vejen? Hun havde et udtryk og et væsen, der ikke var almindeligt hos hende, et andet smil og stor venlighed, der passede til ordene, som kom meget blidt:

»Kære Holm! Jeg har ikke for vane at bede mit personale om noget, men det gør jeg nu ved at spørge Dem, om De vil vise mig en venlighed. De har ingen pligt til at sige ja, og jeg bliver ikke fornærmet, hvis De siger nej.« Det var spændende. »Vil De gøre mig den personlige tjeneste at gå i sufflørkassen under min store scene i første akt, når De selv er gået ud?«

Selvfølgelig ville jeg, men jeg spurgte forbausset, om suffløren, fru Augusta Stein, var blevet syg?«

»Ak gud nej,« sukkede fru Nansen. »Hun er i fineste form – altfor fin. Sagen er den, at hun engang i sin tid som provins-skuespillerinde har lært og indstuderet fru Alving, og nu sufflerer hun i karakter – men ikke i min, og med sine egne betoning, som guderne skal vide heller ikke er mine. Jeg kan ikke få hende fra det, lige meget hvordan jeg tér mig – jeg bliver irriteret over det, og det må ikke præge mit spil.

Jeg kan rollen, så jeg beder Dem kun om, at De sidder og passer på mig, men kun i den ene akt. Det vil give mig tryghed at se ned på Dem og Deres urokkelige ro.«

Med det hun kaldte min urokkelige ro, har hun sikkert ment, at jeg aldrig lod mig gå på, om hun var nok så urimelig, og at jeg ikke var bange for hende. Det var ikke så længe siden, der havde været en lille tørn. Jeg prøvede i en rolle, som jeg selv kunne mærke, at jeg ikke kunne spille. Jeg var i forvejen irriteret, da fru Nansen en dag hersede med mig og var i det lune, at jeg skulle knægtes. Hver replik og hvert skridt skulle tages om og om igen, og nok noget sammenbidt

svarede jeg med et kort »Ja!« hver gang. Så lød det fra hende: »Kære Holm, når De svarer ja, lyder det som hold kæft.« »Det skal det også,« svarede jeg. Fruens reaktion var en lille latter og et: »Så går vi videre uden afbrydelse.«

Jeg sad i sufflørkassen et par uger under 1. akt og kom ikke til at fortryde min »venlighed«. Hernede fra fik jeg min måske største kunstneriske oplevelse. Det var i denne akt, hun var størst – som den krænkede fru Alving, der ruller sin ægte-skabelige tragedie op for den undrende, naive Pastor Manders. Her kom hendes storhed og eminente kunst til fuld udfoldelse, langt mere end i sidste akts moderfølelse og fortvivlelse. Her så jeg også, hvad artistisk disciplin var. Hendes memorering var sikker. Ikke en eneste gang fik hun brug for min suffli. Var hun, eller kunne hun være, lunefuld og svingende privat, var dette fejlet væk på scenen. Der var ikke en eneste aften, hvor hun var forskellig eller anderledes end en anden. Der var ikke noget om uoplagt slaphed, hver replik og hver betoning stod sikkert mejslet – hver gang.

Når jeg i erindringen ser Betty Nansen, er det oftest med fornemmelsen opad fra mit lave sæde i sufflørkassen, og selv om det er facetterne med lunefuldhed og primadonnaen jeg også ser, er det dog den store skuespillerinde i fru Alvingsskikkelse, der står tydeligst sammen med den kæmpende, dygtige teaterleder, der gav mig lejlighed til lige efter elevskolen at få den videre tiltrængte udvikling.

Fru Nansen havde sagt, at hun nu havde råd til at spille »Gengangere«, og at der sikkert ikke kunne ventes noget stort publikum, men her blev hun »snydt«. Først var presseanmeldelserne helt oppe i skyerne. Der blev skrevet om, at »Den store kunst lever dog endnu« og meget mere. Sprogets fornemste udtryk blev anvendt i kritikken. Den gjaldt selvfølgelig først og fremmest de to hovedroller, Betty Nansen og Hen-

rik Bentzon, men det dryppede dog også meget velvilligt på Kai Holm. Jeg blev nævnt som »Den bedste Engstrand« – osv. Hvis der kan være tale om »gennembrud«, fik jeg det her – takket være Betty Nansen.

Forestillingen blev også den store publikumsucces med henved 100 opførelser plus mange efterfølgende på turneer.

Medens fru Nansen det foregående år havde været på nippet til at lukke sit teater, fordi, som hun sagde, pengekassen var skrabet, fandt hun nu efter denne sæson med succes'er, at hun kunne tillade sig en tiltrængt pause, og hun udlejede teatret for to år til den yngre skuespiller, Henry Schmidt.

Der blev i en revyvisé sunget:

Fru Betty Nansen var omsider ble'en
træt af sin kunst – hun bad en sidste bøn,
og lejed' sit teater i Alleen
ud til en yngre møbelhandlersøn.
Han vil gi' Ibsen, Shakespeare, Holberg og Molnar
kontraktligt spillet i de møbler fa'ren har.
Det lyse nøddetræs vi skal ha' frem.
Hvor bli'r der hyg'ligt i »Det gamle hjem«.

Og nu på turné med »Gengangere« i hele maj 1925.

Da det blev bekendtgjort, at fru Nansen ville slutte, fik jeg henvendelse fra Svend Methling og Thomas P. Hejle om at komme ind til deres nystartede Skole- og Folkescene på Casinos lille teater.

Det blev til en mere end 20-årig tilknytning til denne institution – men det er en anden historie, og min omtale af de to mænd kan komme senere.

Fru Nansen gjorde mig opmærksom på, at jeg var forpligtet til at rejse på turné med et lille tillæg af rejsediæter, og spurgte, hvad jeg mente at kunne leve for derude. Jeg syntes,

Betty Nansen og Henrik Bentzon i »Gengangere«.

at jeg tog munden rigelig fuld, hvortil hun svarede: »Kære Holm, det skal jo ikke være en sultetur,« og så forhøjede hun det beløb, jeg havde nævnt, til det dobbelte på den betingelse, at jeg boede på de samme hoteller som hun og Bentzon.

Fruen havde aldrig nævnt min optræden som sufflør, og jeg ventede da heller ikke nogen form for gratiale, men hun havde åbenbart ikke glemt det, for nu kom det: »Kære Holm, De har gjort mig en tjeneste, og jeg har ikke kunnet finde en måde at sige Dem tak for den, men nu har Henrik givet mig ideen, som jeg beder Dem om ikke at betragte som en almisse, fordi den kommer under den form. Jeg har bestilt en habit efter Deres egen smag og en smoking hos en skrædder, der skal være en af byens bedste. De kan gå til ham og få taget mål og selv vælge stoffet.«

Betty Nansen var lidt sur over, at jeg havde taget engagement fra næste sæson. Det var jo ikke meningen, hun ville ligge brak, men føre nomadetilværelse med turneer rundt i Norden.

Vi rullede ud i det skønneste majvejr. Det meste af turen var jeg passager hos Bentzon, der til sig selv og fruén havde lejet en stor bil – den tids åbne 7 personers Fiat. Her tronedede jeg alene på bagsædet langt fra de to store foran i en stor kavaj, som Bentzon havde skaffet til mig – og med en rigtig bilkasket, hvortil der var fastgjort store briller.

Der var tid til at køre smukke omveje mellem byerne, og fru Nansen udfoldede hele sin charme. Af og til spiste vi medbragt frokost på grøftekanterne, og Bentzon var i sit gamle drengelumør. Lutter idyl. Men også her kunne fruén vise eksempler på skiftende humør og luner.

Det første var omkring en episode i Horsens, hvor det gik mig galt.

En manufakturhandler, jeg kendte fra hans kommistid i Lemvig, bød mig til fest i sit hjem efter forestillingen. Her gik det fint til med bl. a. champagne. Klokken blev mange, før jeg kom i seng på hotellet med min »lille fjer«. Desværre nåede jeg ikke at få den sovet ud, da jeg skulle møde forfatteren Anders Olsen på Håndværkerforeningen kl. 9 til et interview. Her stod den på smørrebrød med porter og snaps, og det kunne den utrænede skuespiller ikke bære. Interviewet blev vist godt nok, men mindre godt stod det til med min balance, da jeg gik derfra. Det var Kr. Himmelfartsdag, fint vejr, og folk kom fra kirke, da jeg dinglede hen ad Søndergades brede fortov, der knapt slog til.

Jeg skulle møde bilen med fru Nansen og Bentzon ved hotellet kl. 12, og den var nok blevet et kvarter over.

Før Jørgensens hotel var der en port, der lignede hotellets,

og ved den tog jeg opstilling med sikker støtte op ad murkanten.

Man må have observeret mig fra bilen, der nu kørte frem til mig, og da jeg så det høje par, udbrød jeg i retfærdig harme: »Hvor dølen bliver I af?« Fru Nansen svarede blot »Kom nu, Holm.« Men jeg kunne ikke komme derfra. Jeg stod meget skråt og kunne ikke finde ud af at flytte benene ind under mig. Hver gang jeg prøvede at sætte af med skuldrene, faldt jeg tilbage mod portkanten. Betty og Henrik måtte ud af bilen, de hankede op i mig og førte den tunge mand op i det åbne bagsæde, lagt ned og dækket til med et tæppe. Alt under stor interesse fra indbyggerne, der nok forundredes over Betty Nansens adfærd.

Der må være kørt omveje i det gode vejr, for det var et godt stykke hen på eftermiddagen, da jeg kom til live ved pavillonen i Skanderborg Dyrehave. Vækningen var fugtig. Da jeg slog øjnene op, så jeg fru Nansen stå og muntre sig med at fuse sodavand fra en stor sifon ned i hovedet på mig. Det morede hende mægtigt. Derefter blev jeg tvunget til at drikke sort kaffe og spise en kogt rødspætte, hvortil jeg kun måtte drikke resten af sodavandet fra sifonen. Og så blev der ikke talt mere om *det*.

Sådan kunne fru Nansen være.

Det næste eksempel kom et par dage efter i Aalborg. Vi havde kørt langt og i koldt gråvejr, der smittede af på fru, som ikke havde mælet et ord hele dagen.

Bentzon kørte op foran Hotel Phønix og ud kom springende en portier og en hotelkarl. De ænsede naturligvis ikke de to, der sad foran – domestikkerne – men var kun optaget af at modtage herskabet, den fornemme, kavajklædte herre, der sad tilbagelænet på den fine plads i automobilen. Den var ikke så god, kunne jeg nok se af visse udtryk hos fru. Hun kunne

ikke tage det, og om aftenen på scenen kom Arne Ole David og meddelte mig, at jeg fra næste dag skulle rejse med toget sammen med de øvrige i truppen.

Jeg morede mig og fik nogle dejlige dage sammen med Charles Wilken, som på turneen spillede Pastor Manders. Vi lavede alle mulige numre med hinanden, nogle af dem til fælles morskab, men andre til vrede og fornærmelse, der kunne vare et helt døgn.

Og dermed sluttede de to første år som rigtig skuespiller og samtidig et foreløbigt farvel til fru Betty Nansen.

Med engagementet hos Methling og Hejle blev det muligt, at Jenny og jeg kunne gifte os den omtalte 1. juledag samme år.

Nu snart 50 år efter majdagen ved Folketeatrets port står disse fire første år klarere i min erindring, end hvad der senere skete.

Jeg har forsøgt at sætte noget af det på papiret – også for at vise, hvad heldet og mødet med de rigtige mennesker kan betyde for en, der naivt og hasarderet kaster sig ud i noget, der ligner utopiske drømme.

Hvem var da de mennesker, der fik den store og nødvendige betydning for mig i starten? De er alle nævnt efterhånden, de der kom til at betyde mest. I den rigtige rækkefølge må det blive Orla Buhl, Thøger Larsen, Albert Luther, Vilhelm Rosenberg, Johannes Nielsen og Betty Nansen, men først og sidst *Jenny*, hvem denne bog er tilegnet.

Fra Lemvig til Thalia

Fra Lemvig til Thalia. Det var en lang og trang vej dengang – den fornemme dame holdt sig på god afstand af håndværksvende under de vestjydske himmelstrøg.

»De skal ikke lave teaterhistorie, for det gør jeg bedre,« sagde Teatermuseets skaber, Robert Neiiendam, da han og redaktør Svend Kragh-Jacobsen opfordrede mig til at skrive ned, hvad jeg under sammenkomster fortalte om mine første år ved teatret: Det kgl. Teater, elevskolen, lærerne osv. samt Betty Nansen, hos hvem jeg var i årene efter skolen.

Altså ikke teaterhistorie, men en ung mands oplevelser og vilkår, da han dumpe de inden for murene uden synderlige forudsætninger eller kendskab til teatret og dets krav.

Data og oplysninger fra tiden i begyndelsen af 1920'erne er korrekte, og jeg er Teatermuseet med familien Neiiendam megen tak skyldig for god hjælp.

Thai Soler

DIS-Danmark

1 1 1 SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK